

Jasminka Domaš DAN PO DAN

DOMAŠ JASMINKA ZAJEDNICA BET DANILU MIROVIĆEVIĆ
Izdavač: "Bet Dan" izdavač iz Zagreba
THE BET DANILU MIROVIĆEVIĆ COMMUNITY OF CROATIA

LITTERIS

Biblioteka
Eseji

Jasminka Domaš

Dan po dan

Židovska duhovnost

LITTERIS

Zagreb, 2014.

TORA

Tora, Nauk, odnosi se na riječi koje je Bog izravno objavio Mojsiju na Sinaju; u užem smislu riječ je o Tori *šebihtav*, pisanoj Tori, Petoknjižju, odnosno pet knjiga Mojsijevih. U širem smislu govori se o Tori *šebeal pe*, usmenoj Tori, koja prenosi, objašnjava i tumači propise, a najveći dio zapisan je u Mišni, odnosno Talmudu.

U Tori, koja sa svojih 613 zapovijedi zadire u sve dijelove ljudskog života, govori se o davnoj prošlosti, običajima Židova, nauci i etici, opisuje se živ odnos između čovjeka i Boga. Izraelski narod Toru je dobio prije više od tri tisuće godina izravno od Svevišnjeg na Sinajskoj gori.

Tora potiče na čovjekoljublje pa je tako poznata i Hilelova izreka »Ne čini drugome ono što ne želiš da se tebi čini« ili »Ljubi bližnjeg kao samog sebe«.

Sveta židovska knjiga Tora naglašava važnost dostojanstva svakog čovjeka i uči ga da bude i ostane uspravan u dobru i zlu kao što to dolikuje onom tko je u duhovnom smislu stvoren prema liku svojeg Stvoritelja.

Židovski mudraci podučavali su na osnovi znanja Tore da se ne smije prepuštati očaju i pokleknuti pred patnjama i nevoljama nego da s nadom treba gledati

u budućnost, usvajajući iz naraštaja u naraštaj misao da je vjera u povjerenju u Gospoda, ali i misao da je vjera bez djela mrtva.

Tora je također izraz monoteizma, a jedna od iznimno dragocjenih tekovina kojom je zaduženo čovječanstvo jest dan odmora, kod Hebreja riječ je o Šabatu.

Zakoni Tore brinu o čovjeku i ono što je važno istaknuti upravo u današnjem vremenu jest i to da nastoje utvrditi u prvom redu obveze vladara, a ne njihove privilegije.

Sveta knjiga Tora prevedena je na gotovo sve jezike svijeta i s puno razloga naziva se i Knjigom nad knjigama, ujedno je izvor naučavanja židovske, kršćanske i islamske vjere.

Mojsije je na Sinaju proveo četrdeset dana i četrdeset noći. Danju je dobivao od Boga Pisanu Toru, a noću Usmenu koja govori o tumačenju zakona, i zato bez znanja o Usmenoj Tori, nije moguće razumjeti Pisanu.

Mojsije je usmenu Toru prenio svojem bratu Aronu, zatim njegovim sinovima i starješinama i kako piše u Levitskom zakoniku »Mojsije je pozvao Arona, njegove sinove i starješine Izraelove«¹. A oni su to prenijeli svakom čovjeku i svakoj obitelji. Prije svoje smrti Mojsije je ponovno izrekao cijelu usmenu Toru i razlagao zakon. Time je osigurao da se Božji nauk prenosi tisućljećima iz generacije u generaciju i kako je jednom prilikom rekao u Zagrebu poznati izraelski

---

¹ Levitski zakonik 9:1

rabin Šlomo Amar »Židovi ponekad misle da nose Toru, ali u biti Tora nosi njih«.

Kabalisti pak govore o mističnom tijelu Tore te je 1200. godine Moše ben Nahman tvrdio kako se prema izvornoj tradiciji cijela Tora sastoji od Imena Boga. To ujedno objašnjava zbog čega se najveća pozornost pridaje pisanju Tore, odnosno hebrejskim slovima i svetom jeziku Židova.

Tako i Ezra ben Salamon, koji je u trinaestom stoljeću pripadao španjolskom kabalističkom krugu, tumači da riječ svjetlost u izvještaju o stvaranju o Prvom danu koja se pojavljuje pet puta odgovara broju pet Knjiga Mojsijevih², a svoje nadahnuće nalazi u kabalističkom učenju da su Mojsijeve knjige zapravo ime Jednog te da je mistično svjetlo koje zrači u tim knjigama, svjetlo jednog velikog imena Božjeg.

Riječ je, dakle, o shvaćanju Tore kao mistične cjeline čija je svrha da izrazi snagu i obilje Božje moći koja je sakupljena u Njegovom Imenu.

A mistična knjiga Zohar,³ koju zovu i sol mudrosti Tore, podučava da onaj tko se bavi Torom održava svijet u kretanju i omogućuje svakom njegovu dijelu da izvrši svoju zadaću pa se tako uočava vjerovanje da je cijeli svijet uređen prema prauzoru Tore koja se naziva i Drvo života. I kao što se stablo sastoji od grana i listova, srži i korijena od kojih se svaki može nazvati drvetom, i Tora ima mnoge unutarnje i vanjske

---

² Midraš Berešit Raba

³ Klasično djelo židovskog misticizma, pripisuje se Šimonu bar Johaju i zatim Moše de Leonu, prvi put objavljeno oko 1295.

slojeve, a svi zajedno čine jedinstvenu Toru. Drvo života, naučavao je davno rabin Moše de Leon i utirao put mišljenju da Tora nije knjiga običnog pripovijedanja te da su riječi Tore višeg značenja i više tajne.

VIŠE PITANJA NEGO ODGOVORA

Ovo je priča o rabinu koji je imao mnogo učenika. Jedan od njih mu je prišao i rekao da ne želi više ostati s njim, jer ima toliko mnogo pitanja bez odgovora. Učitelj ga je upitao jesu li mu se ta pitanja javila prije ili nakon što je donio odluku da prestane s učenjem. »Nakon što sam donio odluku«, rekao je učenik. »U redu«, kazao je rabin, »tada zapravo nemaš pitanja nego odgovore«.

Upravo na taj način često se ponašamo u životu kad gledamo svoje prijatelje, znance i kada prosuđujemo i osuđujemo ljude koje susrećemo i imamo za njihovo ponašanje više odgovora nego pitanja i na taj način zatvaramo vrata svojeg srca. Osuđujući druge, stavljamo se u ulogu Stvoritelja, zaboravljajući da mi to nismo. Sveta knjiga Tora kaže da je Mojsije na Sinajskoj gori zamolio Boga da mu vidi lice, a On mu je pokazao samo djelić leđa. Zašto? Na taj način naučio ga je da mi kao ljudska bića uvijek vidimo samo manji dio slike nekog događaja, odnosno samo ono što nam Svemogući u određenom trenutku ili razdoblju života dopušta da vidimo. Jer, kada gledamo u druge ljude, u drugog čovjeka, u biti ne znamo što se događa ni kakav je život ta osoba imala prije nego smo je sreli, ne znamo s kojim ciljem je rođena i stvorena,

ne znamo u kakvu će se osobu razviti ni što će s njom biti. Ono što vidimo samo je bljesak slike u jednom životnom momentu. I zato je bolje imati pitanja nego odgovore.

DUBINA VJERE

Emuna je hebrejska riječ za vjeru, stari biblijski pojam kojim se potvrđuje postojanje Jednog, Svemogućeg Stvoritelja univerzuma. Uobičajeno je, kad se spominje Gospoda, nazivati ga Hašem. Doslovce, to znači Ime i time se zapravo izbjegava uzaludno spominjanje Imena Gospoda.

To upućuje i na Božju providnost koja ne djeluje samo na globalnom planu nego i u najmanjem detalju i otkriva koliko je važno da svaki čovjek, na njemu primjeren način, može popravljati svijet⁴ i u tome je i mogućnost preobraćenja, pokajanja i povratka Svevišnjem.

Naime, mnogo puta da bismo kao osobe promijenili svoj život na bolje i životne navike, prolazimo kroz teškoće i krize materijalnog svijeta. No rabinsko učenje na to gleda kao na mogućnost ispravljanja na dugom putu učenja i namjeri i da svatko može spoznati kako može biti boljom osobom.

Tako i u knjizi Zohar, Sjaj, Šimon bar Johaj u drugom stoljeću naglašava da je svatko stvoren sa svrhom da spozna Gospoda i čovjeka se ohrabruje da neprekidno

---

⁴ Židovska doktrina tikun, hebr. popravljati, obveza je čovjeka da doprinese procesu usavršavanja svijeta.

s Njim vodi dijalog. I to je smisao postojanja, znati da postoji Onaj koji je bio, koji Jest i koji će biti.

Zohar navodi kako su ljubljena djeca Gospoda koja stoje pred Svetim, blagoslovljen neka je On, koji čovjeka odgaja i ispravlja kao što roditelj odgaja svoje dijete⁵.

No u potrazi za pravim putem svatko ponekad u životu učini pogrešan korak. Korijeni patnje pokazuju čovjeku da mora u svojoj zemaljskoj misiji pronaći put k Milosrdnom. I kao što je svatko od nas u teškim trenucima zamišljen i pritisnut brigama, tako i Stvoritelj strepi nad ljudskim bićem. On koji je čovjeku podario život i pokazao mu što je dobro i što nije, svojom riječi zavjetuje čovjeka, jer kroz njih Sebe je dao.

U današnje vrijeme mnogo je ljudi koji su uvjereni da je uspjeh samo njihov, karijera samo rezultat njihova nastojanja, da je novac koji su stekli samo njihova zasluga, zaboravljajući na viši autoritet. No takvi se uskoro suoče s izazovima koje više ne znaju riješiti. Ponekad je to bolest ili smrt bliske osobe, gubitak nekog ili nečeg što mu je bilo i te kako važno.

Naime, Gospod želi da se ljudsko biće osvijesti i da zna pred kim stoji. U materijalnom obilju vrlo često duša čovjeka ostaje, unatoč bogatstvu, žedna. Nudi joj se sve i sva, a ipak ostaje prazna i neispunjena. Da bi se spoznalo, da bi čovjek stigao do prave odluke, prije toga donijet će mnoge pogrešne. Korijeni toga su u Adamovu grijehu u Edenu kada je bila izgubljena objektivnost prosudbe u času kada je bilo pomiješano, dotad odvojeno, dobro i zlo.

---

⁵ Bechukotai, 114

Ne preostaje drugo nego neprekidno pokušavati rađati svoje novo, savršenije biće i to je zapravo posao čovjeka na Zemlji.

Vjera pritom pomaže da unatoč teškoćama znamo da smo kao ljudska bića ipak kandidati vječnosti. Oni kojima će jednom biti dan sveobuhvatan mir i sveobuhvatna ljubav. Bez te vjere i spoznaje čovjek posrće pod teretom strahova, stresa, frustracija, gorčine i mnogih razočaranja. Prolazi predjelima i tunelima tame zaboravljajući na svjetlo.

S vjerom, Hašem⁶ se otkriva čovjeku u Su-prisustvu. Odnos je uzajaman, Sveti pomaže čovjeku prebroditi teškoće, a pojedinac pomaže Njemu da ostvari božanski plan te i u psalmu nalazimo: »Vodi nas u Tvojoj istini«⁷.

Tradicionalno židovsko učenje upućuje da Gospodu treba zahvaliti na svemu i željama koje nam nisu ispunjene. Uostalom, kada smo rođeni, unatoč svoj ljubavi najbližih, nitko nikome ne može obećati život bez teškoća, putovanje bez opasnosti.

Rabin Nahman iz Braslava⁸ govorio bi svojim učenicima da istinski živi onaj koji ima vjeru i da su dani takve osobe ispunjeni dobrom.

Nažalost, svakodnevica pokazuje da mnogi ne znaju i ne umiju vjeru ugraditi u svakodnevni život, a ona se pritom ne može svesti samo na zidove bogomolja u određeni sat i dan.

---

⁶ Ime Gospoda

⁷ Ps 25:5

⁸ Nahman iz Braslava (1772. – 1810.)

Vjera? Ona živi u neprekidnom dijalogu s Hašem koji je u biti stalna kontemplativna molitva.

A takva molitva jest moćna i rabin Hanina u Talmudu kaže: »Onaj tko dovoljno dugo i predano moli, ne odlazi praznih ruku«⁹.

Jedan midraš¹⁰ spominje da je od trenutka kada je Gospod rekao Mojsiju da neće ući u Obećanu zemlju, ovaj molio pet stotina i petnaest molitvi sve dok mu Svemogući nije zapovjedio da prestane, jer samo s jednom molitvom više Hašem bi trebao izmijeniti svoju odluku. Naime, židovsko će učenje uvijek istaknuti da Elohim¹¹ nije samo pravedan nego i milosrdan. Istodobno, vjera u dubini ljudskog bića otkriva Božju volju, a nju se, dakako, ne može impresionirati novim, skupocjenim autom ili palačom. Njega ne zanimaju stvari nego čežnja koju čovjek nosi ili ne nosi u srcu, da od Njega bude ljubljen.

Vjera je u neprekidnoj molitvi duše, a srce? Ono je kralj duše. Molitva pak pomaže da se iz svijeta ograničenog uđe u svijet neograničenog u spoznaji da su iskrice Svetog u svemu, u biljkama, mineralima, u ljudskim fizičkim i intelektualnim mogućnostima, u duhovnoj snazi koja mora poslužiti konačnoj svrsi.

Ein sof¹² kao osobama daje nam smisao, a nevolje služe da pročiste i očiste ljudsko biće od naplavina nevažnog. No život svakog čovjeka nije bez izazova

---

⁹ Traktat Berachot 32b

¹⁰ Midraš, istraživanje, ispitivanje biblijskog teksta

¹¹ Ime Boga, upućuje na stvaralačke snage

¹² Ime za Gospoda i znači Onaj koji je neograničen

i iskušenja, jer ljudsko biće ima sklonost ne samo ka dobru nego i zlu¹³.

Rabin Isaac Luria Aškenazi, zvan Arizal, koji je živio u sedamnaestom stoljeću i pripadao je kabalističkom krugu Safeda¹⁴, znao bi reći da što smo više skloni prepustiti se lošim nagonima, da tim više imamo na zemlji posla, jer ne možemo uspješno dovršiti svoju misiju.

Ta misao navodi na zaključak da u toj zadaći ni Bogu ni čovjeku ne treba stajati na putu, a jedna hasidska priča govori upravo o tome.

U vrijeme dok je rabin Meir bio na putu umrla su mu dva sina. U dan kada se vratio kući bio je Šabat¹⁵ i njegova žena Bruria razmišljala je kako da mu kaže tu tužnu vijest.

Kada je rabin Meir završio s večerom i zahvalio se Gospodu, ona ga upita: »Kada bi ti netko povjerio na čuvanje nešto vrlo dragocjeno i zatim nakon nekog vremena došao po to, da li bi mu to vratio?«

»Naravno«, odgovorio je rabin, »ono što ti je bilo povjereno moraš vratiti«. I tada mu supruga reče za smrt sinova.

Rabin Meir počeo je plakati i Bruria, poznata po svojoj mudrosti i znanju, podsjeti ga na njegove riječi i doda »Hašem ti je dao sinove na čuvanje i sada je došao po njih«.

---

¹³ Jecer hara

¹⁴ Cfata

¹⁵ Židovski blagdan

Na stazi života svima su potrebni učitelji, jer pomažu da bolje razumijemo život i nosimo se s teškoćama. U knjizi Brojeva duhovni ljudi nazivaju se vođama¹⁶ pa će tako i rabinsko učenje istaknuti da su blagoslovljeni oni koji nas čuvaju od pogrešaka.

A na svaku situaciju u kojoj ima ljutnje, žalosti, straha i razočaranja treba gledati kao na ispit vjere. Važno je također biti svjestan da svako prepuštanje negativnim emocijama razara život čovjeka. Ipak, na sudbinu se može utjecati vjerom, pokajanjem i dobrim djelima.

Bez molitve srca Crveno se more ne bi razdijelilo, bez nje ni Jošua ne bi pobijedio, a u svakom naraštaju molitve pravednika imaju golemu snagu. Vjera znači da je osjećamo u središtu postojanja, u olujama, jednako kao i u mirnim sunčanim danima. A Milosrdni, on uvijek zna gdje je naša staza i onda kada je mi sami ne vidimo.

Inteligencija i duhovnost trebali bi biti u ravnoteži, jer hladan um, ma koliko bio uspješan i genijalan, bez srca i duše je manjkav.

U životu sposobni smo uočiti karizmatične pojedince koji žive u skladu sa sobom i svijetom dajući od svojeg svjetla ljudima koje susreću, pa tako i znanost i duhovnost ne bi smjeli živjeti u opreci.

Ponekad život čovjeka gurne na mjesta na kojima ne bi želio biti, no prisiljen je zaraditi za osnovne potrebe kako osobne tako i obitelji. Frustracija ne pomaže, treba raditi gdje god jesmo najbolje što možemo

---

¹⁶ 31:10

i moliti Milosrdnog da se okolnosti života promijene na bolje. Neprekidno prigovaranje, kritiziranje, ne vodi nikud. Možemo i tako sebi reći: »Dok putujemo, uživajmo u putovanju«. Tako ćemo sretniji stići do odredišta. Možemo zamisliti putnike koji ulaze u autobus. Svi su jednako platili za kartu. Neki će uživati u vožnji, a neki stalno prigovarati. Tako putujemo i stazama univerzuma ponekad zaboravljajući koliko sami utječemo na putovanje i na to kakvo će nam biti. Možda bi se trebalo sjetiti i mudrog Solomona, koji je rekao da samo luda ne čezne razumjeti i da svoj život smatra beznačajnim¹⁷.

Čovjek vjere zna što znači talmudsko načelo da nema padova i kriza koje nikud ne vode¹⁸. A kabalist Nahmanides koji je živio u trinaestom stoljeću, napisao je u Talmudu svoj komentar da svatko mora osvijestiti da je svaki događaj u životu čudo¹⁹.

Židovska duhovna misao na nevolje koje sustižu čovjeka u životu gledat će kao na izazove kojima se duh osobe pročišćava, a patnja biva pozivom da čovjek istraži svoju dušu i spozna dubine kako bi se mogao uzdići u visine.

Oholost i bahatost ne bi trebale biti dio našeg života pa tako i u jednom talmudskom traktatu nalazimo: Sveti, neka je blagoslovljen, reče: »Arogantna osoba i ja ne nastanjujemo zajedno svijet«²⁰.

---

¹⁷ Izr 18:2

¹⁸ Traktat Shabbat 55a

¹⁹ Parashat 130

²⁰ Sota 5a

Naime, od takve osobe udaljuje se božanska nazočnost. Patnja je ponekad doista zagonetna, a talmudska misao upućuje da Gospod daje onima koje posebno voli bol kako bi im iskušao dušu i pročistio je u ovom svijetu kako bi u onome koji dolazi mogla zauzeti visoko mjesto.

U svakom slučaju nikome ne treba zavidjeti, jer ono što vidimo danas možda nema svoje sutra.

Patnja je i poticaj na povratak Svemogućem u dubokom i snažnom pokajanju i priznanju kako bi nam Gospod osvjetlio srce i kako bismo mogli mijenjati svoj životni put.

Snažno unutarnje svjetlo otkriva pogreške učinjene namjerno ili nenamjerno i što je osoba na višoj duhovnoj razini, svoje greške plaća vrlo brzo u ovom svijetu.

A rabin Mordehaj iz Lahovica bi govorio da kad liječnici opišu neku situaciju beznadnom, onaj u koga ima vjere zna da su vrata Gospoda uvijek otvorena. Tako je i s pokajanjem koje može dovesti i do prosvjetljenja. Milosrđe, molitva i pokajanje proces su koji mijenja život osobe, a u tome je bitna namjera i iskrenost. U svakom slučaju, vjera je duhovna posuda Božje nazočnosti i od nje u velikoj mjeri ovisi zdravlje, fizičko i duhovno.

U cijelom tom procesu životnih mijena postoji i paradoks kada je riječ o materijalnom svijetu i svijetu nebeskih sfera. Naime, u ovom svijetu čovjek se može neprekidno duhovno razvijati i napredovati, no u onom drugom te mogućnosti nema. Riječ je, dakle, o dinamici i statičnosti.

U ovome svijetu neprekidno tražimo Božje posredovanje, posebice u krizama i teškoćama kada je često Njegova nazočnost skrivena, pa tako ponekad čujemo pitanje: »Gdje je Bog?«

Ljudi se osjećaju usamljenima, ali nema veće usamljenosti od života bez Boga. Put vjere, put je otkrivanja božanskih poruka i čovjek tada čuje nježan Glas s neba upućen samo njemu kako bi bili sposobni primiti više božanskog svjetla.

Svakoj osobi Gospod daje određene uvjete koje treba u životu ispuniti i oni potiču osobu u duhovnom razvoju. Život, naravno, nikada nije savršen ili onakav kakav smo zamišljali, ali bez vjere on je puno teži. Nitko nikome ne može obećati put usavršavanja bez teškoća, napora i ozljeda. U duhovnom razvoju ni jedna prepreka nije nepremostiva, a misao čovjeka izabire svjetlo ili tamnu stranu. U svemu važna je mjera i umjerenost i da se osoba zna suočiti sa svojim talentima, ali i manjkavostima. No uvijek postoji područje na kojem možemo biti izvrsni.

Poznati španjolski rabin Ibn Ezra na sve je načine pokušavao zaraditi novac, ali to mu nikako nije polazilo za rukom i na kraju je zaključio da će očigledno do kraja života biti siromašan. Tako se prestao truditi oko zarade, ali život je posvetio učenju Tore i među ostalim, napisao je povijest komentara Tore.

U svijetu u kojem prevladava materijalno bivamo svjedocima da mnogi žrtvuju zdravlje kako bi zaradili novac, a onda taj novac troše kako bi vratili zdravlje, što naravno nije uvijek moguće.

Postoji i izreka da ako novac darujemo kao milodar i za učenje, mijenjamo mu značenje od materijalnog u duhovno.

Ljudi ponekad pitaju zašto treba Gospoda nešto moliti kad zna svaku našu misao i potrebu. No molitvom jačamo svoju vjeru. I kad nam se čini da su tamni oblaci prekrili nebo treba glasno reći: »Vjerujem u Gospoda koji je Jedan jedini, on me štiti i vidi me u svakom trenutku i čuje moje molitve. Gospod me voli i brine o meni.«

Moramo biti svjesni da se između onog Gore i ovog Dolje vode neprekidne bitke, baš kao u ratu neke gubimo, a neke dobivamo, a što je cilj viši, borba je teža. Htjeli mi to znati ili ne, zemaljski sud zasjeda povremeno, a nebeski stalno.

SVJETLO KAJANJA

Nema tog čovjeka koji barem na trenutak nije u nekoj prilici osjetio kajanje. Što je ono zapravo, ako nije težnja duše ka savršenosti. To je zov za ponovnim ujedinjenjem s Bogom od kojeg je svekoliko postojanje odijeljeno spuštanjem na pojedinačno, a možemo utvrditi i da je kajanje samo jedna epizoda u drami kozmičkog života koji stalno teži višim razinama razvoja.

Od pojedinca ono se širi u svijet, a rabin Isaac Kook uočava da se kajanje može podijeliti na ono koje se javlja odjednom i na kajanje koje se javlja postupno.

Iznenadno kajanje dolazi kao posljedica nekog duhovnog bljeska koji obasja dušu. U trenutku čovjek shvati što je učinio i kroz pokajanje doživljava preobrazbu. Takvo pokajanje obuzima osobu kroz milost unutarne duhovne snage čiji izvori ukazuju na dubine tajni.

Postoji i postupni put kajanja, bez naglog bljeska kada čovjek počinje razmišljati kako mora promijeniti svoj način života i ponašanje, jer nanosi štetu i sebi i drugima. Ponekad osoba je zaprepaštena onim što je učinila u prošlosti i ne može takav postupak povezati s osobom u koju se u međuvremenu razvila. Ali upravo

to nam govori o mogućnosti promjene, o pitanju koje moramo stalno postavljati: »Tko sam to ja?«

Vodeći o tome računa čovjek polako pronalazi putove pravednosti, uviđa značenje univerzalnih moralnih načela i trudi se dosegnuti visoku razinu čistoće i savršenstva. Viši izraz kajanja rezultat je bljeskovite spoznaje i uviđa dok božansko svjetlo plavi dušu dolazeći od Onog koji nastanjuje vječnost. I tako se duhovna bit otkriva u svojoj veličanstvenosti u onom opsegu u kojem je ljudsko srce može primiti. Otkriva se ujedno svetost slobode, odvajajući sebe od robovanja i ovisnosti.

Riječ je o ozdravljenju koje djeluje na čovjeka poput zraka blagotvornog sunca noseći sobom božansku milost.

U kajanju srce zna biti slomljeno, a korak dalje je osjećaj poniznosti u duši koji vodi istinskom miru. Čovjek se na taj način približava živućem Bogu. Čeznutljiv duh s radosnim olakšanjem otkriva ranije postupke koji su uzrokovali patnju i javlja se osjećaj zahvalnosti za mogućnost novog uvida.

U psalmu nalazimo: »Neka je hvaljen Gospod, o dušo moja, ne zaboravi, On iscjeljuje sve tvoje rane, On ti spašava život od pada u bezdan, On te resi dobrotom i milošću, On ti život svakom dobrotom ispunja, On ti kao orlu vraća mladost, Gospod čini čuda, On potlačenima vraća pravicu«²¹.

Što čovjek u tom trenutku može reći nego kako je počinio strašan grijeh noseći teret na duši i da tu te-

---

²¹ Ps 103:2-6

žinu nije moglo odagnati vanjsko bogatstvo, ni časti i počasti, jer je unutarnji život bio prazan, utrnuo, siromašan, prekriven tamom i patnjom.

Postoji i jedan drugi način kajanja kada čovjek ne priziva u svojem duhu zlo koje je učinio namjerno ili nenamjerno, ali se osjeća strašno potišten i da sveto božansko svjetlo ne pada na njega. I da u srcu nema ničeg uzvišenog.

Takva osoba stidi se sama sebe, svjesna koliko se udaljila od Gospoda. Teško je izaći iz kruga takvih misli. I zatim se javlja kajanje s razumijevanjem prave prirode počinjenog. Čovjek otkriva da još postoji duh dobrote i osjeća puninu riječi: »Utješit ću vas kao što majka tješi dijete svoje«²².

Iz dana u dan osjećaji takve osobe u kajanju postaju sve izraženiji. U židovstvu taj put se naziva *tešuva*, povratak Gospodu. A koraci povratka su spori i teški. No iz dana u dan ponašanje osobe koja je prošla kroz proces pokajanja postaje sve vedrije, ljutnja na samog sebe polako se povlači, nestaje agresivnosti i čovjek osjeća kako ga obasjava blago svjetlo. Srce biva ispunjeno radošću, svetost i čistoća nadvijaju se nad njim dok oči svijetle novim sjajem. Duh biva ispunjen beskrajnom ljubavi, a duša žeda Boga.

Rabin iz Berdičeva koji je živio u osamnaestom stoljeću često je govorio da svakoga dana imamo priliku roditi se kao novo biće koje neće nikoga pozlijediti, pa gotovo da se židovsko učenje na ovom mjestu poklapa s indijskim džainistima.

---

²² Izaija 66:13

Kajanje je lijek za pojedinca, ali i za svijet. Rabin Isaac Kook smatra da u tom svetom času struje osobnog i općeg pokajanja teku usporedo i bivaju poput vatrenih pramenova na površini sunca. I oni u neprestanoj borbi nastoje se otrgnuti i uzdignuti da obasjaju život na bezbrojnim svjetovima, bezbrojna bića. Čovjek zapravo nije u stanju primiti množinu različitih boja koje zrače s golemog sunca koje obasjava sve stvoreno, sva sunca pokajanja.

Boje dolaze u nezaustavljivim naletima čudesnom brzinom iz same srži života za kojega je vrijeme samo omeđen izraz Božje milosrdne nakane.

Čovjek u pokajanju dobiva novu zemlju, novo utočište mira, radosti i istine dok duša raste prema savršenstvu. Sve se stvari ponovno ujedinjuju s Bogom kroz pokajanje samom činjenicom da pokajanje vrijedi za sve svjetove. I sve se stvari vraćaju i ponovno vezuju za kraljevstvo božanske savršenosti unutar konteksta svetog, božanskog reda.

A kad se pritom spominje opće pokajanje, ono se odnosi na izdizanje svijeta na višu razinu, novu kvalitetu i to podrazumijeva društvene, gospodarske i kulturne promjene. Pojedinačno i opće stremlje prema jedinstvenoj cjelini. Naime, priroda svega postojećeg i svakog bića mora se gledati iz sveobuhvatne perspektive, jer ta cjelina uvijek je sastavljena od pojedinačnih dijelova.

U svojoj biti čovjek se ne može izdići u duhovne sfere bez dubokog razumijevanja značenja unutarnjeg pokajanja i zbog grijeha i prekršaja bilo koje vrste. I to je ujedno potraga za univerzalnošću.

Želja za pokajanjem, preobraćenjem u svojem najvišem obliku ukorijenjena je u skrivenoj čežnji čovjeka, svjesnoj i nesvjesnoj.

Unutar židovstva, duša izraelskog naroda svoj krajnji izraz mora naći u stremljenju k apsolutnoj pravdi. I iz tog razloga svaki nemoralan posao ili čin što ga je učinio Židov, pojedinac, slabi njegovu vezu s dušom naroda te je najvažniji dio u pokajanju da se osoba ponovno poveže s dušom naroda, a najveći doseg pokajanja nadahnut je idealom da se poštuje Gospod. Svi ostali oblici pokajanja su pomoćni, jer kako raste duhovno uzdizanje pojedinca, sva osjetila bivaju uzdignuta na višu razinu.

Sam koncept slavljenja Boga kao osnove pokajanja postat će, prema židovskom učenju, jasan s prosvjetljenjem u mesijansko doba kada će biti prihvaćeni niži oblici pokajanja.

Veliko svjetlo nastavit će svoje djelo i neće se ugastiti, smatra rabin Kook, dok ne ostvari svoju zadaću na nižim i višim razinama.

Razne će snage pospješiti moć pokajanja. Poseban čimbenik u tom procesu bit će patnja koju pojedinac osjeća zbog poniženja nanijetog velikom duhovnom blagu židovskog nasljeđa, sasvim iznimnom po svojoj životnosti i plemenitosti. To veliko duhovno bogatstvo potječe iz samog izvora života, iz najvišeg reda božanskog koje se prenosi s naraštaja na naraštaj. Napokon, doći će vrijeme kada će iz duše izaći svetost života kao konačno Objavljenje i svaka osjetljiva duša počet će se napajati na izvoru života. Bit će obznanjeno kao jedna cjelina božansko znanje, oživjet će čežnja za nacional-

nim preporodom ispravljanjem svih nedostataka uz otpor svemu što nije dobro.

Potpora već postoji u srcu čovjeka koje vodi dubokom sadržaju svete knjige Tore kao i njezinim mističnim značenjima. Iz tog će Izvora poteći svjetlo iscjeljenja koje će obnoviti zajednicu i pojedinca. »Ono će podići srušeni Davidov tabernakul«²³, i »sramotu će s Božjeg naroda, na cijeloj zemaljskoj kugli maknuti«²⁴.

Korupcija, nepravda, anarhija, sebičnost, kršenje svih mogućih zakona u vremenu u kojem živimo, u svijetu koji sve više zabrinjava, pokazuje koliko je važno iscjeljenje koje dolazi iz Tore i da ono mora biti povezano s najplemenitijim načelima, ono mora u predmesijansko doba biti takvo da se može razumjeti. Tada će životnost duhovnog života, u djelovanju i mišljenju biti nanovo dokazana u svijetu i opće pokajanje počet će donositi plodove.

Ovisno o snazi božanskog svjetla i mudrosti ljudske će duše biti ispunjene novim životom.

Svjetovi obasjani višom osjećajnosti obistinili će se u duši čovjeka, a ljudi će spoznati nova obzorja i svjetlo golemih prostranstava neba i zemlje.

Svijet se mora u potpunosti pokajati, on nije statičan i nastavlja se razvijati, pokajanje mora stići i obuhvatiti u sebi materijalno i duhovno ozdravljenje ovog našeg predivnog planeta.

Duh pokajanja lebdi svijetom, prožima ga i daruje ljepotom i sjajem. I sve je više onih koji su sposobni to

---

²³ Am 9:11

²⁴ Iz 25:8

svjetlo prihvatiti. A tvrdoglava riješenost da se ostane pri onome što nije ispravno neka je vrsta bolesti koja se rađa iz žalosnog sužanjstva koje ne dopušta čovjeku da osjeti svjetlo kajanja.

Pokajanje je žudnja za istinskom slobodom, božanskom slobodom u kojoj nema sužanjstva bilo koje vrste, jer da nije misli na pokajanje, na mir i sigurnost koje ono sobom nosi, čovjek bi bio nesposoban pronaći odmor, a duhovni život u pravom smislu te riječi ne bismo poznavali.

Moralni osjećaji zahtijevaju od čovjeka pravičnost i ono što je dobro, ali pojedincu je teško dostići moralnu savršenost i uskladiti sebe s pravdom i pravičnosti. No čovjekova sklonost padu dio je njegove borbe na putu k savršenosti.

Židovsko učenje kaže da je pokajanje postojalo prije stvaranja svijeta, jer »Nema čovjeka koji će uvijek činiti dobro i neće grijешiti«²⁵.

Pokajanje vraća život u prvotni oblik ničim opterećene slobode, u svakoj pori življenja najviša razina pokajanja biva prožeta svjetlom božanske mudrosti vodeći pojedinca i svijet k duhovnom ozdravljenju.

---

²⁵ Kohelet 7:20

CIMCUM, SAŽIMANJE

Gotovo da nema ljudskog bića koje ponekad ne osjeti usamljenost, prazninu. U kabalističkom sustavu taj pojam poznat je pod nazivom *cimcum*, odnosno upućuje na kozmičku dramu sažimanja Boga koji je odlučio povući se u najdublju skrivenost Sebe, u ishodišnu točku praprostora, u svoju čistu suštinu, pristajući zbog čovjeka ući u najdublju formu progonstva. Gospod je u tom času povukao dio svog sjaja, ali ne i suštinu.

Bio je to trenutak kada je Svemogući odlučio sažeti se, ući u Sebe ostavljajući ljudskom biću prostor u svijetu, dimenziju u kojoj Mu može biti partner. Ali drame nema bez sukoba različitih sila. Zemlja tako postaje pozornica suradnje, ali i ratova. *Cimcum* je najavio dramu Boga, ali i svijeta. Posude u koje je emanirao svjetlo razbile su se, s njihovim krhotinama svemirom je raznijeta harmonija, sklad će tek trebati ponovno uspostaviti. Dijelovi razbijenih posuda se sudaraju, odbijaju u visinu, ali neki tonu u tamu izgnanstva još dublje. Više ništa nije isto u tami progonstva. Čovjek biva u neprekidnoj potrazi za spasenjem, a istodobno zna da se razbijanje posuda nastavlja te da nam je svima potrebno spasenje, povratak u prvobitnu harmoniju, dovršenost umjesto lutanja.

U tom procesu stvorena je praznina ne samo izvan nas nego i u nama, a u njoj čežnja da nešto što nije savršeno pokušavamo učiniti savršenim, da ako nemamo ljubav, pokušamo naći ljubav, da prostore tame i tamne kutove duše ispunimo svjetlom.

To nije drugo nego čovjekova namjera da se u konačnom očitovanju približi Adamu Kadmonu, arhetipu Adama u njegovoj čistoj, duhovnoj ljepoti, da što više kao pojedinci postanemo slični onakvom biću kakvo je Stvoritelj prije samog čina stvaranja zamislio u svojem duhu.

Taj duhovni plam kabalisti slikovito prikazuju kroz četiri slova tetragrama Njegova Izričitog Imena. I zato se Židovi kad mole pomiču, potpuno predani svojoj molitvi koja ih poput plamena na uljanici uzdiže prema nebu. Jer iz čela Adama Kadmona izbijaju svjetla graditeljske, iscjeljujuće prirode. On je mjesto obnove, *tikuna*, popravka.

Kada je Milosrdni ostavio sažimanjem čovjeku prostor, dao mu je mogućnost da bira, da se ostvaruje na različitim područjima ljudskog djelovanja, ostavljen sa svim još neotkrivenim talentima... Neki ih za života učine putokazima za sva vremena, potvrđujući veličanstvenost ljudskog stvaranja natkriljenog božanskom milošću. No mnogi unatoč mogućnostima koje su im dane, ne učine tijekom života baš ništa, podsjećajući na priču o čovjeku kojem Bog nakon smrti pokazuje svoju palaču. I kada su ušli u jednu dvoranu, čovjek je vidio u njoj mnogo predivno umotanih darova i upita: »Što su ti pokloni?« I Gospod mu reče: »Darovi koje sam ti dao, ali ih nikada nisi otvorio«.

I to je ta drama koju možemo nazvati Ništa, a u kojoj je zapravo sve pa i mogućnost da tijekom odrastanja i sazrijevanja znamo razlučiti iluziju od stvarnosti, važno od nevažnog, istinu od obmane, iskrenost od neiskrenosti.

Dimenzija nakon *cimcuma* osvjetljava također ljudsko biće u suodnosu s drugim ljudima, put kojim kročimo ili ne kročimo skrivajući se ponekad u hladnoj sjeni i govoreći samima sebi kako smo mali i nevažni, izgovarajući se kako ništa ne možemo učiniti.

Prostorom mogućnosti tad caruje usamljenost i ispraznost u kojem je čovjeku teško pronaći povezanost s Izvorom, s Onim koji je stalno uz njega, ali ga osoba ne pronalazi, zaboravlja i živi u iluziji da nema ničeg. Nebo je pritom samo slika praznine, a duša mjesto pustoši. Adam je trebao podići sve pale božanske iskre nakon razbijanja posuda, meditacijom, duhovnim djelovanjem. Da je u tome uspio, kozmički proces bi završio prvog Šabata. Ali, Adam je iznevjerio, rajski nasadi su bili uništeni, plodovi nerazumno otkinuti i tada u tom času razbila se i Adamova duša u kojoj je bila cjelokupnost i svekolikost ljudskog bića, odnosno čovječanstva.

Svijet je postao pozornicom progonstva duše, svaki novi grijeh ponavljanje je edenskog pada, ali s utjehom da svako dobro djelo doprinosi povratku prognanog u onaj prvi Dom ničim narušene harmonije.

Božje sažimanje mističan je događaj koji pokazuje s jedne strane usamljenost čovjeka u odgovornosti slobode izbora, a s druge, tu je prisuće ispitivanja dubina osobe. Očekivanje Vječnog koji čeka da naučimo

uvijek ponovno oblikovati sebe u dinamici duhovnog procesa u kojem čovjek ponekad pada, ali jednako tako mora naučiti otresti prašinu s odjeće, zaliječiti rane, pronaći život tamo gdje mu se čini da ga više nema.

I to je ta strašna i predivna Praznina *cimcuma* nastala na zemlji, plamen koji dolazi od Beskonačnog svjetla iz vremena prije stvaranja koji potiče svaku osobu. Upravo vatra u duši daje osjećaj da postoji nešto što je snažnije od ispraznosti življenja podvrgnutog materijalnom. I to neprekidno lebdi negdje na rubu čovjekove svijesti donoseći mu iskonsku čežnju za nečim mnogo većim. No istodobno u prostoru mjesta i ovozemaljskog vremena neispunjenost očekivanog, nedefiniranost čežnje, ljudsko biće čini strašno ranjivim i bojeći se ozljeda sklono je odustati od one drugačije, suptilne svjetlosti, koja nije izvan njega nego u njemu. I to je razlog što se praznina lakše ispunjava materijalnim stvarima nego duhovnim bogatstvom.

A ipak, da nije bilo sažimanja Stvoritelja, ne bi bilo ni onog gotovo zaboravljenog sjećanja u duši koje se ponekad poput miomirisa probije iz zatvorenosti srca, trepereći u zraku. Ono ima i svoju glazbu, kao što svaka nebeska sfera ima svoju čudesnu i zasebnu frekvenciju i kako duša putuje, tako i te melodije vode oživljavanju sjećanja koje govori kuda i kojim putem možemo krenuti.

A čovjek koji poštuje Božje zakone donosi Kući pale iskre Šehine²⁶, božanske prisutnosti. To progonstvo

---

²⁶ Šehina, hebr. Božja nazočnost, kada je Adam protjeran iz Edena, jedan aspekt Božanskog, Šehina (Šhina') pošao je također u progonstvo,

tijela u vanjskoj povijesti odgovara progonstvu duše u njenom lutanju od reinkarnacije do reinkarnacije, od jednog bića do drugog. Pritom je uspostavljenje ideje o mogućnosti uzdizanja svijeta na višu razinu misao o spasenju i napredovanje prema mesijanskom kraju. A spasenje nije više dio katastrofe u kojoj sve nestaje, pa i povijest, nego logična posljedica procesa u kojem smo svi sudionici u konačnom razrješenju kozmičke drame.

Šehina prati čovjeka dok se pridržava zakona Tore, u kabalističkom učenju govori o rascjepu u stvarnosti Božanskog. Šehina je prema ortodoksnj židovskoj mističnoj misli ženski element u Bogu.

NEBESKO ADAMOVO TIJELO

Prije nego što je Adam bio u rajskom vrtu njegova je duša postojala u Bogu. A ime tog velikog kozmičkog bića je Adam Kadmon. Sve ljudske duše bile su sjedinjene u njegovu kozmičkom tijelu i kada je Stvoritelj načinio Adama od zemlje, pokazao mu je sve duše pravednika koje će proisteći iz njega.

I kada bi duše bile spremne na rođenje, napuštale bi duhovni svijet Adama Kadmona i ulazile u tijelo zemaljske majke. No nakon grijeha u Edenu, na zemlji vlada kaos i mnoge duše nisu u stanju duhovno se uzdignuti te i dalje griješe. I uvijek ponovno pojavljuju se na zemlji u novom tijelu kako bi imale mogućnost ispuniti barem dio svoje duhovne misije. No unatoč teškoćama, na zemlji se ipak rađaju duše poput Abrahama, Izaka, Jakova, Josefa, Mojsija, Noe... I one dovode svijet bliže konačnom spasenju kao i trideset šest skrivenih pravednika u svijetu kojima nitko ne zna ime, ali zbog kojih svijet opstaje, pravednici ga svojom dobrotom nose na leđima ne dajući da zemlja ponovno nestane u nekom potopu ili drugoj nevolji.

Zemlja pak sve više čezne za odmorom i obnovom, jer se guši od čovjekovih opačina i to je razlog zašto i zbog čega bi svaki čovjek trebao imati svojeg učitelja kako bi, prije negoli bude prekasno, ljudi mogli sa-

kupiti iskre koje su se udaljile od svog Izvora. Zemlja je veoma umorna, a duše lutaju izgubljene svijetom zaboravljajući na Svevišnjeg i na Adama Kadmona te se staze koje vode u nebeske sfere sve više udaljuju od našeg planeta.

IZVORNE DUŠE

Adam je u početku bio muško i žensko i tek kasnije dolazi do podjele i nastanka Eve, dva zasebna entiteta.

Sveta knjiga Talmud spominje da četrdeset dana prije rođenja djeteta anđeo na nebu objavi da će se kćerka tog i tog čovjeka udati za tu i tu osobu ili sin određenog čovjeka za određenu ženu. Riječ je o izvornim dušama i u trenutku kada se duše nađu na zemlji, poteče rijeka svjetlosti.

No duše koje su stajale u blizini kada je anđeo spominjao imena izvornih, dosuđenih duša, silaze na zemlju istodobno i rado se lažno predstavljaju i tako dolazi do nesporazuma i razvoda brakova, a u muškarcu jednako kao i u ženi ostaje do kraja ljudskog života čežnja za nepronađenom izvornom dušom i osjećaj necjelovitosti.

Mistična židovska knjiga Zohar još dodaje da ima puno žena koje su same i da muškarci čine grijeh, jer se dovoljno ne trude pronaći svoju izvornu dušu.

DUHOVNOST I POJAM PROSTORA

U židovstvu postoje dva temeljna pristupa smislu postojanja čovjeka i njegovoj zadaći.

Prvo, on bi trebao usvojiti dobro koje je za njega Svevišnji pripremio i drugo, on mora biti u stanju primiti to dobro. To podrazumijeva različita okruženja u svijetu i najveće moguće izazove.

Misija je sasvim neobična, jer sredina, okruženje mora biti takvo da Božja nazočnost ne bude očigledna. To, dakle, mora biti svijet u kojem je Gospod sakriven i gdje se dobro postiže samo uz velike teškoće i odricanja. Mjesto na kojem takva osoba prima nagradu za dobra djela treba biti što vidljivije, a postojanje Svevišnjeg u tom času očito. I tu počinje otkrivanje uvida u djelovanje ostvarivanja dobra i povezanosti s Bogom.

Upravo zato Gospod je stvorio dvije razine postojanja, prva se odnosi na Ovaj svijet²⁷, mjesto postignuća i velikih izazova, a drugi je Svijet koji dolazi²⁸. Svijet konačne nagrade u kojem će Božje postojanje i priroda nečijih djela biti očiti.

Netko će se možda upitati zašto je materijalni svijet neophodan? I koja je razlika između duhovnog i ma-

---

²⁷ Olam HaZe

²⁸ Olam Habaa

terijalnog? Glavna razlika između fizičkog i duhovnog podrazumijeva prostor, jer fizički prostor postoji samo u fizičkom svijetu. U duhovnom, nema prostora. No Vječni je stvorio pojam prostora kako bi se materijalne stvari mogle vezati s duhovnim. Poznato je da svatko u sebi ima sklonosti k dobru i sklonosti k zlu i da nema materijalnog svijeta, preobrazba niže kvalitete u višu ne bi bila moguća.

Podimo i korak dalje, praoblik duhovnog bića je anđeo, ali kako nema tijelo, u svojem biću ne može objediniti dobro i zlo, jer anđeli nisu načinjeni s nagonom prema zlu. Dakle, samo u ljudskom biću može postojati nagon k dobrom i lošem²⁹. A jedan od razloga zašto je Elohim stvorio čovjeka u materijalnom svijetu, smatra rabin Arjeh Kaplan, jest taj da bi mu omogućio potpunu slobodu izbora. Upravo činjenica da dobro i zlo mogu postojati u istom fizičkom prostoru omogućuje da dobro može u ovom svijetu prevladati zlo. A židovski mudraci naglašavaju da je jedan od najvažnijih razloga zbog kojih je čovjek postavljen u fizički svijet, da bi pobijedio sile zla. I tako u knjizi *Zohar* nalazimo »Tu smo da pretvorimo tamu u svjetlost«³⁰.

Cijela zamisao o materijalnom je teško razumljiva, a jedan *midraš* govori da anđeo ne može istovremeno imati dvije misije, niti dva anđela mogu dijeliti jednu božansku zapovijed³¹.

---

²⁹ Jecer tov i jecer hara

³⁰ Toledot Jaakov Josef, VaJere, 17a

³¹ Zohar 1:4a

No kada govorimo o anđelu, riječ je praobliku nematerijalnog bića koji postoji na duhovnom planu, a anđeli se mogu razaznati samo prema njihovoj misiji, to jest uključenjem u neki događaj na fizičkoj razini svijeta i osobe, odnosno različite misije čine dva anđela različitim suštinama. Oni pak ne mogu biti odvojeni prostorom poput materijalnog predmeta. Prema tome, smatra Kaplan, ukoliko bi anđeli imali jednaku zadaću, ne bi bilo ničega što bi ih razlikovalo te bi bili kao jedan. To možemo razumjeti pojmovima ljudskog uma. Na neki način, naš um je čisto duhovno biće vezano uz ljudski mozak koji je materijalne prirode. Tu se onda mogu povezati mnoge misli i osjećaji, ali um se može usredotočiti samo na jedno u jednom trenutku.

Pojednostavljeno rečeno, čovjek može misliti u jednom trenutku samo na jednu stvar. Misao je prema tomu duhovna bit koja sadržava samo jedan pojam. I kako su i misao i anđeo u svojoj biti duhovni, to je blisko povezano s činjenicom da jedan anđeo može imati samo jednu zadaću. Također, nema načina da anđeli saznaju bilo što izvan djelokruga njihove posebne misije.

U početku anđeo može biti tako stvoren da ima veliko znanje, ali ga sam ne može povećavati iznad djelokruga svojeg djelovanja i zato, primjerice, nalazimo da jedan anđeo pita drugog u knjizi proroka Danijela: »Kad će biti kraj tim čudesima?«³². Dakle, jedan anđeo mora pitati drugog, jer on sam ne može

---

³² 12:6

znati ono što je izvan kruga njegova djelovanja. No mi ljudi, u našem materijalnom svijetu možemo učiti pomoću pet osjetila, vidimo, osjećamo, čujemo, mirišemo, kušamo. U duhovnom svijetu toga nema.

Jedini način na koji možemo nešto naučiti o nekoj stvari jest da se tomu duhovno približimo. No anđeo ne može dalje od zadanosti koja mu je dana i tako zapravo čovjek ima pred njim prednost. I to je za svakog pojedinca izvanredan izazov. Sama činjenica da postojimo u nižem svijetu omogućava nam da dostignemo više svjetove.

Postoje pojmovi dobra koje je propisao Svemogući, postoje i odluke Vječnog blisko povezane s Njim. I kada čovjek sebe u fizičkom svijetu poveže s pojmovima dobra, on se doslovce vezuje uz Boga. Time s Elohimom³³ postiže bliskost kakvu nijedan anđeo ne bi mogao postići. I to je glavna razlika između čovjeka i anđela.

Zato kad prorok Izaija govori o anđelima, on kaže: »Okolo Njega stoje serafimi«³⁴. Anđeli su opisani kao nepokretni, ali kada Bog govori čovjeku, On mu kaže: »Ako ideš mojim stazama, dat ću ti mjesto za kretanje među ovima koji tu stoje«³⁵.

To je ujedno simbolika Jakovljevih ljestvica u njegovu snu pa tako u Tori piše: »Ljestvice koje su stajale na zemlji, a čiji je vrh dosezao nebesa«³⁶.

---

³³ Jedno od Božjih imena

³⁴ 6:2

³⁵ Zah 3:7

³⁶ Post 28:12

Iz toga postaje jasno da samo ovozemaljskim djelima možemo dotaknuti najviše razine, a različite razine duhovnog svijeta, prečke su na Jakovljevoj ljestvici i mogu ostati u jednom entitetu samo ukoliko one stoje na zemlji.

A iz klasičnog djela židovske mistike *Zohara* učimo iz priče »*Neki je kralj imao sina kojeg je poslao u udaljeno selo da tamo odraste i nauči kako kralj treba vladati.*« Jednako je zapravo s ljudskom dušom koja je poslana iz predjela udaljenih od ovog našeg materijalnog svijeta kako bi naučila putove Kralja, jer jedino u materijalnom svijetu u kojem živimo možemo ostvariti istinsku bliskost sa Svetim, neka je Ime Njegovo blagoslovljeno. Tako i duša sa svim svojim razinama živi u tijelu i opet imamo postizanje duhovnog jedinstva kroz fizičko ili kao što *Zohar* objašnjava, onaj tko želi shvatiti pojam svetog jedinstva trebao bi promatrati plamen koji se diže iz žara ugljena ili svijeće koja gori, jer plamen je uzdignut i sjedinjen samo u povezanosti s fizičkim objektom.

Tu oko nas je, dakle, u materijalnom duhovna dinamika, uspinjanje i padanje, a Talmud još objašnjava zašto pravednici nemaju odmora niti u ovom niti u sljedećem svijetu ili, ako vam je bliže, zašto se dobrim ljudima događaju loše stvari? Odgovor je da se oni neprekidno penju s jedne razine na druge, odlaze iz jedne sfere u novu sferu baš kao što je zapisano u psalmu »Oni idu od sile do sile, i dolaze pred Boga«³⁷.

---

³⁷ 4:8

MISAO, TIJELO, DUH

Židovsko tradicionalno i mistično učenje nikada neće odvojiti fizičko zdravlje od mentalnog, jer najčešće bolest tijela dolazi kao posljedica razbolijevanja duše, no i fizičko stanje tijela utječe na duhovno. Tako je rabin Dov Ber³⁸ znao reći da jedna mala rupica na tijelu može prouzročiti mnogo oštećenja na duši.

Jednako tako anatomija ljudskog tijela ima svoju mističnu dimenziju, a duša i tijelo zajedno otvaraju kanale energije koji daju snagu duši. Drugim riječima, duhovne snage prožimaju se s fizičkom strukturom tijela.

Mistična mapa uključuje u sebi i oči i prste ruke, organe za razmnažanje i možemo u tom kontekstu govoriti i o mističnoj psihologiji vezanoj uz disanje, cirkulaciju i imunološki sistem.

Možemo postaviti i pitanje zašto je važno voditi računa istodobno o tijelu i duši pa onda ustvrditi razumijemo li uzrok neke bolesti, na pola smo puta do izlječenja.

Sjetimo se na trenutak odlomka iz Postanka: I reče Bog: »Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična«³⁹.

---

³⁸ Dov Ber (1717. – 1813.)

³⁹ 1:26

To upućuje na vezu svakog pojedinca s Božanskim izvorom, a iz znanja rađa se povjerenje. I kao što je Svemogući stvorio nebo i zemlju, tako je na samom početku stvaranja stvorio tijelo i dušu čovjeka i Njegovim dahom postao je živuća duša.

Slijedom toga možemo uočiti da svatko nosi u sebi nebeski dio popudbine, svoju dušu, i zemaljski dio, svoje tijelo, a tek zajedno čine cjelinu.

Tijelo čovjeka savršeno je ogledalo duši povezanoj s deset *sfirot* na Stablu života. Emanacije Božanske snage prodiru u čovjeka, energetske moći Boga ulaze u dušu i čine strukturu ljudske stvarnosti.

Najviša *sfira* koja se naziva i Kruna⁴⁰ odgovara pojmu nadsvijesti i odražava snagu duše. Ona je iznad misli, iznad onog što čovjek veže uz logiku.

Prema hasidskom⁴¹ učenju prostor nadsvijesti odražava vjeru i volju čovjeka i to dalje vodi prema tri intelektualne kategorije duše, a to su mudrost⁴², razumijevanje⁴³ i znanje⁴⁴.

Primjerice, razumijevanje govori o analitičkim sposobnostima našeg uma, ali i o radosti koju osjećamo u duši. Ta radost proizlazi iz toga što osoba biva svjesna što znači služiti Bogu, Beskonačnom.

Riječ je o nutarnjem, duhovnom razumijevanju duše koja čezne da se vrati odakle je stigla i da ponovno

---

⁴⁰ Hebr. keter

⁴¹ Duhovni židovski pokret nastao u 18. st. u istočnoj Europi, temelji se na ljubavi služenja Bogu s radošću.

⁴² Hohma'

⁴³ Bina'

⁴⁴ Da'at

postane jedno s Gospodom. Tu ipak valja istaknuti da znanje naše duše ovisi u velikoj mjeri o mogućnosti koncentracije, o izvlačenju sebe iz kaosa.

U vidu moramo imati i emotivne osobine duše kao što su ljubaznost, snaga i ljepota.

Bez ljubaznosti čovjek se ne može emotivno otvoriti prema svijetu i ljudima, ne može sebe davati drugima kad djelovanje nije potaknuto ljubavlju.

A snaga, ona počiva na strahu od Boga i potiče osobu da živi zdravim životom kako se ne bi razbolio. Riječ je o uspostavljanju psihofizičke ravnoteže, jer bez nje nitko ne bi mogao izvršiti svoju misiju.

Sinteza suosjećanja i straha nalazi se u *sfera* pod nazivom *tiferet*, ljepoti, a ljepota je u milosti i strpljenju. Ono je pak vezano s empatijom, sposobnošću vrlo usredotočenog slušanja.

Što se još nalazi u duši čovjeka? Pobjeda i zahvalnost zbog mogućnosti povezivanja onog što je Gore s ovim Dolje. Pobjeda također upućuje čovjeka da je sposoban prevladati mnoge prepreke. Spoznaje da je Gospod onaj koji lijeći, vrhovni iscjelitelj i otkriva u sebi povjerenje i vjeru u Jednog.

No koja je tu zadaća zahvalnosti? Čovjek mora biti svjestan da hoda Njegovim stazama i da taj hod treba biti u iskrenosti i poniznosti.

S vremenom čovjek nauči još nešto, a to je da treba znati prihvatiti patnju i trpljenje kao proces pročišćenja duše, ali i tijela kako bi osoba stigla do *jesoda*, točke božanske emanacije koja povezuje suprotnosti i različitosti i daje temelje koji omogućuju da osoba iskusi svoje nove mogućnosti, odnosno skrivene po-

tencijale. Na posljétku dolazi se do razine u duši u kojoj je kraljevstvo⁴⁵ duhovnog prosvjetljenja i u kojem je čovjek spoznao sebe i objedinio u duši bogatstvo različitih svjetova.

Oči čovjeka vide unutarnjim uvidom ono što je ranije bilo nedostupno i pojedinac postaje svjestan divnih darova kojima je obdaren od Svevišnjeg.

Spominjali smo imena nekih *sfirot* i treba znati da je deset emanacija božanske energije u suodnosu s četiri slova tetragrama, Izričitog Božjeg Imena koje se unutar ovog učenja naziva *Havaja*, a etimološki korijen tog Imena je u otkrivanju Onog koji je bio, koji jest i koji će biti. *Havaja* je Onaj koji nas neprekidno drži u postojanju.

Analiza hebrejskih slova iz imena *Havaja* pokazala bi da udružena emaniraju u tijelu čovjeka i anatomiji ljudskog tijela te ulazimo i u područje iscjeliteljskih procesa. No osoba koja želi sebe tomu posvetiti prvo mora osvijestiti svoju vjeru u Gospoda i Njegovo svjetlo koje je izvor ozdravljenja.

To svjetlo ulazi u svaki dio duše i tijela i kod pojedinca utječe na energiju ozdravljenja. Praktična iscjeliteljska praksa upućuje na to da svatko ima sposobnost samoizlječenja. Ponekad, to svjetlo Svjetla otkriva pojedincu skrivene, moćne svjetove, snagu koje nije bio svjestan.

Čovjek uči o tome da psihološke paralele postoje istodobno s fizičkim i da je snaga duše viša stvarnost. Primjerice, u toj anatomskoj, mističnoj mapi *sfiira*'

---

⁴⁵ malhut

pobjeda⁴⁶ i zahvalnost⁴⁷ odgovarat će nogama čovjeka. Noge, naime, simboliziraju kontakt s vanjskim svijetom i nose nas tamo kamo želimo. Na toj mapi kraljevstvo⁴⁸ povezano je s ustima čovjeka, jer ono što govorimo ima svoju energiju i riječima utječemo na međuljudske odnose, na svijet.

»Vama, o ljudi pripovijedam i upravljam svoj glas sinovima ljudskim«⁴⁹.

Dakle, sve oko nas ima svoju snagu i svoj odraz tako i slova k-b-l koja upućuju na kabalnu, židovsko mistično učenje, govore o usporednom, to jest da paralelno s materijalnim svijetom postoji i duhovni i u njemu su ključevi kozmosa. Temelji tog učenja o suodnosu tijela, misli i duše su i u dvadeset dva slova hebrejskog *alefbeta*. Slova su poput posuda koje kriju mnoga značenja. A zajedno s deset *sfirot* sa Stabla života čine trideset i dvije staze mudrosti kroz koje je Bog stvorio svijet, o čemu se detaljno govori u klasičnom kabalističkom djelu *Sefer jecira*, Knjizi stvaranja⁵⁰.

Ona, među ostalim, upućuje da svako slovo *alefbeta* odgovara nekom dijelu tijela, primjerice hebrejsko slovo *mem* povezano je s abdomenom, slovo *šin* s glavom, slovo *tav* s ustima, okusom itd.

---

⁴⁶ neca

⁴⁷ hod

⁴⁸ malhut

⁴⁹ Izr 8:4

⁵⁰ Knjiga stvaranja, jedno od najpoznatijih djela meditativnog i ezoteričnog kabalističkog učenja, razlaže utjecaj kozmičkih sila na ljudsku svijest, autorstvo se pripisuje praocu Abrahamu i rabinu Akivi (1. i 2. st.), sastavljena je od 250 stihova podijeljenih u 6 poglavlja.

Važno je razmotriti barem ukratko što ta vrsta učenja kaže o ljudskim očima koje su minijaturno ogledalo ljudske duše i unutarnjeg života čovjeka.

Za nekog ćemo reći kako mu oči sjaje ili su duboke, u nekim očima vidjet ćemo prazninu, usamljenost, ravnodušnost, možemo u očima prepoznati ljubav, ali i hladan odsjaj mržnje i prezir.

Kabalisti smatraju da su oči božanski poklon svjetla, dar duši zarobljenoj u tijelu čovjeka. Ponekad, oči upućuju na znanje, spoznaju koja je u judaizmu povezana s intimnošću, osjećajnim i intelektualnim razinama. Na kraju dobivamo spektar duge. I kao što je ona simbol saveza između Boga i čovjeka, tako i božansko svjetlo sjaji u očima čovjeka. Uostalom, u stvaranju ljudskog bića sudjeluju tri partnera: Sveti Jedan, otac i majka.

Otac je važan za nastanak kostiju, za nokte, mozak, glavu, bijelo u očima, a majka je povezana s crvenom bojom, odnosno s krvlju, mesom, kožom, kosom.

Gospod pak doprinosi duhu osobe, životu duše, obliku lica, očiju, govoru, ustima, rukama, nogama, razumijevanju i intelektu.

Što možemo naučiti iz toga? Oči moraju biti okrenute dobru, treba ih odvratiti od zla. Tako i kralj David moli Gospoda da njegove oči odvrti od taštine.

Treba u sebi osvijestiti važnost božanske providnosti i da je Gospod uvijek s čovjekom i nad njim i da nadzire ono što činimo.

Zdravlje osobe, fizičko i duhovno, također se odražava u očima, a ono opet u velikoj mjeri ovisi o tome na što i na koga upravljamo pogled.

U toj neobičnoj anatomiji ništa manje nisu zanimljive ruke. Deset prstiju povezano je s deset *sfirot*, protoka božanske energije. Pet prstiju jedne ruke i pet prstiju druge ruke čine savez.

Jagodice na prstima daju osjet. Naime, dodir je veoma važan i opet treba znati što doticati, a što ne, što je čovjeku dopušteno, a što zabranjeno.

Iskustvo, učenje, mudrost, znanje, pomažu da svijet držimo u ravnoteži. Dakle, imamo i dvije ruke, u desnoj je razina misli i milosti, u lijevoj je snaga, a ona može biti pozitivna i negativna.

Što još imamo u paru? Dvije ploče saveza s Deset zapovijedi. Njih deset temelj je svih 613 zakona Tore, 248 aktivnih zapovijedi i 365 zabrana.

A unutar Deset zapovijedi stoji individualan savez pojedinca sa Svevišnjim.

Židovstvo, u svojem mističnom, psihoterapijskom učenju upućuje i na šest dana stvaranja koji odgovaraju atributima srca. Adam je stvoren šestog dana da bude pravednik, da egzistira u temeljima svijeta i da spozna snagu svojih mogućnosti. A u ovom našem svijetu također iskustvo odrasle osobe upućuje na važnost psihofizičke ravnoteže.

Zajedno dvije ruke imaju šezdeset kostiju, a šezdeset je i hebrejskih slova u blagoslovu Svevišnjeg, pa u Knjizi Brojeva čitamo: »Neka te blagoslovi Gospod i neka te čuva. Neka te Gospod licem svojim obasja, milostiv ti bude, neka pogled svoj Gospod svrati na te i mir ti donese«⁵¹.

---

⁵¹ Br. 6:24

Da bismo još bolje razumjeli vezu između čovjekova tijela, misli i duše, treba još dodati da je numerička vrijednost hebrejskog slova *lamed* trideset kao što je i trideset kostiju u jednoj ruci.

Dvije ruke koje se dotiču u blagoslovu stvaraju oblik srca. Naime, hebrejska riječ za srce je *lev*. Dakle, srce je između dvije ruke koje se podižu na blagoslov i one su oblikom i kuća i zaštita i savez.

U tom učenju važna je i meditativna praksa koja dušu čovjeka povezuje sa Stvoriteljem i opet je na djelu povezivanje fizičkog (tijela) i duhovnog (duše).

To možemo bolje razumjeti ako pratimo nastanak djeteta. Fizičko jedinstvo između dvije osobe počinje zagrljajem. Iz višeg osjećaja rađa se poljubac i tada dvoje postaje jedno⁵².

U višim svjetovima iz višeg jedinstva poljupca rađaju se anđeli, a iz fizičkog tijela nastaje novo ljudsko biće. Sve što je izneseno upućuje da nema postojanja koje je nezavisno od Stvoritelja. I nema stvarnosti koja ne prolazi kroz Njegove oči. Kada o tome mislimo, stižemo i do svijeta proroka Ezekielia i njegove vizije u kojoj je hebrejska riječ *hašmal*, koja označava pojam govoreće tišine. Ona pak nije drugo nego posebno svjetlo energije koja personificira anđela. A on nosi poruku da ponekad u našim životima vlada tišina, a ponekad govor.

Što je između toga? Cirkumzacija, obrezanje, uklanjanje svega nevažnog što čovjeka sprječava da čuje glas s neba.

---

⁵² Post 2:24

U misteriju tišine, u svetoj tišini kroz medij deset *sfirot*, pojedinac može pronaći svoju snagu.

I kao što je praotac Abraham stvorio savez s Jednim i povezoao se s Njegovom tajnom, tako se i svatko od nas može povezati s Bogom. U sustavu iznesenog duhovnog učenja Bog je povezan sa slovom *alef*, mudrosti koja govori o mogućnosti ulaska u Palaču sveprožimanja.

Fizičko i duhovno u točki ljepote, *tiferetu*, koju imamo na kabalističkom Stablu života, možemo pratiti i kroz moć govora i pisanja, odnosno kroz ljepotu izražavanja i umješnost opisivanja onoga što želimo izreći.

Tako je sveti savez između čovjeka i njegova Stvoritelja i u ustima, koja su opet slijedom židovskog mističnog učenja povezna s kraljevstvom⁵³.

Usta možemo zamisliti i kao praznu posudu u koju odjednom prodire svjetlost, što nam govori da duša živi i u riječima koje izgovaramo ili pišemo.

Na taj način možemo razumjeti što se zapravo događa kada govorimo ono što ne treba, kada jedemo ono što nije dobro i kada uništavamo na bilo koji način svoje tijelo i svoj duh.

U Izrekama tako nalazimo: »Život i smrt dolaze od jezika«⁵⁴. Zanimljivo je primijetiti da je na hebrejskom riječ za mozak *moah*, a ona ima gotovo identična slova s riječi za mudrost, *hohma*. Dakle, onaj tko je mudar pazit će na svoj jezik.

---

⁵³ Sfira' malhut

⁵⁴ Izr 18:21

Na taj način jasno je da se fizičko i duhovno stalno prepliće, pa tako i slovo hei Božjeg Imena nosi u sebi značenje cirkulatornog sistema koji je baza unutarnje komunikacije životne energije tijela. A funkcija jednog dijela tijela utječe na cijelo tijelo. To znanje je od samog početka stvaranja s ljudima, pa je tako primjerice numerička vrijednost Abrahamova imena 248, a toliko je kostiju u tijelu, ali i afirmativnih zapovijedi u Tori.

Glavno obilježje Abrahamova karaktera bilo je milosrđe. Sjetimo se samo kako je molio Boga da poštedi život pravednika u Sodomi ili kako je sjedeći ispred šatora bio gostoljubiv prema neznancima. Sam Gospod ga je zvao »Onaj koji me voli«⁵⁵.

Kosti tijela čvrste su kao što je bila jaka i Abrahamova vjera, taj praotac služit će Gospodu u duhovnom smislu, znat će i kako liječiti tijelo u kojem je 365 krvnih žila. U zapovijedima Tore toliko je i zabrana, a njih je opet kao i dana u godini.

Sjetimo se i Josefa ili Josipa, velikog sanjara i tumača snova koji je imao osobit dar duše koja zna postaviti pravu dijagnozu kao što to rade psihoanalitičari koji prodiru duboko u ljudsku podsvijest. Nadalje, ako se na tren zaustavimo na Stablu života kod *sfira' neca'*, pobjede, može se uočiti da odgovara endokrinom sustavu odnosno imunološkom, koji pobjeđuje mnoge bolesti. A preneseno na duhovni plan, to se odnosi na umijeće prevladavanja prepreka.

Zadržat ćemo se još malo u toj teološko-kozmičkoj mreži gdje zajedno žive tijelo, duša i misao, jer ima još

---

⁵⁵ Iz 41:8

mного toga što možemo pronaći. Primjerice, zavjetni kovčeg bio je načinjen od tri kovine: zlata, srebra i bakara, koji su u židovstvu, ali i u nekim drugim istočnjačkim religijama simboli zdravlja, odnosno bolesti.

Zlato ukazuje na izvor zdravlja, srebro, s kojeg sjaji bijela svjetlost, upozorava na točku u tijelu u kojoj živi briga, strah i opasnost od obolijevanja, a bakar upućuje na mogućnost ozdravljenja. U mnogim hramovima diljem svijeta nalazimo te kovine.

Zlato se također odnosi i na preventivnu medicinu, srebro na osjećaje duše, bakar je znak intelektualnih osobina duše, a to su: mudrost, razumijevanje i znanje.

Dolazimo i do pitanja tko su veliki liječnici Izraela? Mojsije je medij kroz kojeg je Tora dana izraelskom narodu. Aron, Mojsijev brat koji je bio veliki svećenik u Hramu, znao je moć blagoslova i tumačio je da čovjek koji je priljubljen uz učenje Tore posjeduje iscjeliteljsku moć.

Sjetimo se i Jakova koji se bori s anđelom tame svojeg brata Ezava⁵⁶. Bog mu je pomogao svjetlom sunca, jer tu je zamrla snaga anđela i Jakov odlazi u izgnanstvo. Ranjen je, ali nije samo riječ o ozljedi tijela, nego i duše, cijelo njegovo psihofizičko stanje simbolizira izgnanstvo. No Jakovljeva borba je važna kako bi uspostavio i obranio snagu vlastita identiteta i zato je tražio od anđela da ga blagoslovi i dadne mu ime Izrael, koje je dotad bilo nepoznato. Time je sebe ojačao, a dva imena razdijelila su se na rubu materijalnog i duhovnog svijeta.

---

⁵⁶ Hebr. iš

Ne možemo mimoći ni pitanje što se prema židovskom mističnom učenju zbiva u duši koja je oboljela? Odgovor je da u nju više ne dopire svjetlo Tore, no duša i dalje čezne da pomoću svjetla razriješi svoje probleme. Čovjek se tako pita zašto je tu na zemlji, kamo ide i zašto? Želi znati razloge zbog kojih Mesija još nije došao. I kada ne može pronaći odgovore, duša se razboli. Iznimno je važan neposredan kontakt rabi-
na, odnosno liječnika s osobom koja boluje. Judaizam smatra da oči liječnika zrače vjerom nade u najtežim momentima za bolesnika. Snaga iscjelitelja dolazi iz njegovih riječi, dodira, pogleda, na oboljelog se prenosi snažna iscjeliteljska energija. Danas, nažalost, oboljeli ima sve manje kontakta s liječnikom, a sve više sa strojevima. Pacijent i liječnik se udaljuju.

Ne treba zaboraviti ni moć liječenja biljnim pripravicima, jer tu je sve povezano, i čovjek i Bog i priroda. Naime, ako se čovjek razboli, u prirodi mora postojati lijek. To je povezano s konceptom suprotnosti i objedinjavanja. Za židovsko učenje idealan je onaj liječnik koji prepoznaje određene metode izlječenja znajući da im je izvor božanski i da moć izlječenja dolazi od Svevišnjeg.

Kabala također govori o djelovanju otrova i protuotrova, pa je i zmija postala simbolom medicine, ljekarništva, a Mojsije je također liječio one koje bi zmija ugrizla, svojom bakrenom zmijom, odnosno pogled takva čovjeka bio bi usmjeren u visinu, prema Vrhovnom liječniku, Gospodu. Moramo se podsjetiti da su liječnici u mnogim slučajevima svjedoci čudesnih ozdravljenja koja nisu drugo nego Božji čin, odnosno

djelo Njegovih poslanika. U tom okviru možemo govoriti i o uskrsnuću kao posljednjem činu izlječenja kada će mrtvi uskrsnuti. A kabalisti bi dodali da kada je riječ o suodnosu tijela, duha i misli, spasenje dolazi od Boga kroz sjaj očiju i kroz blagoslov u tišini.

Može se postaviti i pitanje u čemu je razlika između molitve i blagoslova? Molitva se uzdiže k Bogu, a blagoslov božansku milost spušta na zemlju. Također, molitva mudrog za oboljelu osobu usmjerava snagu izlječenja s Gornjeg svijeta na Donji, jer mudar čovjek u svojoj molitvi stremlji k najvećoj blizini sa Svetim, blagoslovljen neka je. Hasidi će govoriti o esenciji duše koja je jedno s Jednim, odnosno povezana s Njegovim beskonačnim svjetlom. Dakle, misao čovjeka može biti čisto svjetlo, a duhovnost pritom daje čovjeku i fizičku snagu koja potiče proces ozdravljenja. Jer svatko u sebi nosi svjetlo koje nastanjuje sve razine duše i srce u kojem se rađa istinska ljubav. Kroz nju postajemo svjesni nove energije koja osvjetljava misao, duh i tijelo.

Na putu izlječenja važna je i meditacija, jer je u meditaciji čovjek smiren i usredotočen na Boga i Njegovu zaštitu i providnost. Osoba koja meditira u samoponištenju sebe pomaže umu i tijelu da se odmori i obnovi.

No ima duša koje neprekidno čeznu za povratkom Izvoru iz kojeg su došle na zemlju. To je poput ljubavne čežnje, osoba želi s Bogom biti jedno. Sve dok se to ne ostvari, čovjek živi u duhovnom izgnanstvu. A njegova kuća na zemlji, koliko god bila lijepa i udobna, nikada nije ona prava koja se nalazi na nebu.

ANTROPOFORMIZMI

I DESET SFIROT

Na mnogim mjestima u Bibliji se govori o Bogu kao da ima ljudsko tijelo ili ljudsku prirodu. U bezbroj stihova i odlomaka nalazimo izraze poput »Božje oči vide, Božje uši čuju, Božja ruka...« za Stvoritelja se kaže i da hoda i govori. Spominje se Njegova radost, mudrost, dobrota, ali i ljutnja. Što takvi pojmovi znače u opisivanju Gospoda?

Pomažu ljudskom biću da lakše shvati povezanost Boga i čovjeka, čovjeka i Boga i zato rabinsko učenje naglašava da Tora govori jezikom čovjeka.

Također, fizičku alegoriju možemo koristiti za izražavanje vrlo suptilne teološke i filozofske veze između Stvoritelja i Njegove kreacije. Tako kad se aludira na oči Boga, to znači da On zna sve što se događa u svijetu. Božja ruka je simbol pravednosti i providnosti s kojom vodi sudbinu pojedinca i svijeta. A istodobno ostaje nespoznatljiv.

I kada spominjemo da je Bog stvorio duhovnu strukturu i dimenziju da bi se objavio čovjeku, kojeg je stvorio na svoju sliku i priliku⁵⁷, to se odnosi na

---

⁵⁷ Post 1:27

osnovni model deset *sfirot* na kojem leži cijela kreacija. Na taj način Svevišnji, koji je transcendentan, ali i imanentan, ulazi u suodnos sa svojom kreacijom.

Ključevi *sfirot* upućuju na Božanske akcije, a čovjek je mikrokozmos Njegova stvaranja i djelovanja.

Sfirot su, dakle, snažna paradigma krajnje različitih snaga i kroz njih Bog djeluje u univerzumu. Istodobno, svaka *sfira* djeluje u skladu sa svakim drugim *sfira* i na hologramskom principu ima u sebi sve ostale snage Božanske emanacije.

No pogrešno bi bilo zaključiti da su *sfirot* Bog, one samo govore o Njegovoj nazočnosti u našem svijetu, o prodiranju Beskonačnog u konačno i ograničeno, a u slovima riječi *sfirot* ili jednina *sfira* nalazimo ideju o broju (*saper*), o knjizi (*sefer*) i kazivanju (*sipur*).

Sfirot su i svjetleći krugovi koji služe otkrivanju i izražavanju Božje veličine. Na *sfirot* možemo gledati i kao na deset svjetlila ili prozora kojima Bog osvjetljava sva stvorenja, također kao na deset zasebnih posuda svjetlosti. I instrumenti su Njegove stvaralačke snage.

Naime, jedino kroz proces spuštanja za jedan korak ili mjeru niže, Božja nam svjetlost postaje dostupna i dopušta čovjeku popeti se i komunicirati s Gospodom.

Deset *sfirot* često se pokazuju na način da ih se može vizualizirati i kao ljudsko tijelo. Najviši *sfirot* predstavljaju nutarnje, duhovne procese, a niži *sfirot* vanjsku pojavnost.

Na samom vrhu nalazi se *keter*, kruna, razina prvotnog uzroka koji prethodi svim kreativnim aktivnosti-

ma. I zato se kaže: »Kako su velika Tvoja djela Bože, sve si načinio s mudrošću«⁵⁸.

Keter predstavlja konačnu svrhu i cilj kojem je kreacija usmjerena i zato aludira na koncepciju kraja koji je upisan, na samom početku stvaranja. To možemo razumjeti ako razmišljamo o volji kao primarnom uzroku i cilju kao o kruni najvišeg koja sve ujedinjuje u kompleksnosti postojanja.

Sfirot nam govore o dubini Ništa, Početka, dubini dobra i zla, onom Dolje i Iznad, o bezdanu istoka, zapada, juga i sjevera. No uvijek jedan je Gospodar, Vječni koji vlada nad njima iz svog svetog boravišta, iz Vječnosti.

---

⁵⁸ Ps 104:24

ADAM I LJUDSKE DUŠE

Znajući pripovijest o Adamu, Edenu i Havi te prvom grijehu, čovjek neizbježno postavlja pitanje jesmo li kao ljudi bili predodređeni za pad? I nismo li prije nego što je svijet bio stvoren, prije sunca, mjeseca i zvijezda, kopna i voda, bili jedno sa Svjetlom i potpuno ispunjeni svjetlošću? No očito je nedostajao izazov osobnog stvaranja i sudjelovanja u Božanskom kreiranju.

Ipak, čini se da je manifestacija svake buduće akcije već bila uključena u prvu misao i nekako se nameće zaključak da je grijeh bio ubilježen u prvi čin stvaranja.

Prema svemu sudeći, čovjek je morao pasti da bi se mogao uzdizati. To je slika koju nam daje dijete koje uči hodati i vidimo puno grešaka, posrtanja, padova, uzaludnih pokušaja da se osovi na noge, puno prepreka koje ga ponovno bacaju na zemlju, ali ono ipak nastavlja dalje sve dok ne uspije u svojem naumu. Tako se i odrastao čovjek često ozljeđuje, biva ranjenog tijela i duše, a ipak nastavlja svoj hod kroz život.

Iz toga rabinsko učenje pokazuje da je pogreška dobra sve dok možemo iz nje nešto naučiti i na poslijetku prevladati prepreke, blokade u kaosu, na putu prema svjetlosti.

Svevišnji i na taj način razgovara s čovjekom i daje mu svojih deset *sfirot* snažne energije koja komunicira sa svime što je stvorio. No *sfirot* se ne spominju samo u kabalističkim rukopisima nego, primjerice, i u Prvoj knjizi Ljetopisa nalazimo: »Tvoji su Bože Veličina, Snaga, Ljepota, pobjeda, Sjaj za sve na Nebu i Zemlji, Tvoje je o Bože kraljevstvo«⁵⁹.

Sfirot su povezani u židovskoj mistici i s četiri univerzuma blizine, stvaranja, oblikovanja i činjenja⁶⁰.

Svi ti univerzumi povezani su s pet razina duše, a između Boga i stvorenog nalazi se prijelazna razina. Ona se odijeva u iskru onog što tek počinje nastajati i tako se rađa eterična duša, blistava jezgra u kojoj je iskra božanstvenosti. Zaodjenuta ljudskim tijelom ona je odraz beskrajne svjetlosti koja govori o najuzvišenijoj duhovnosti bića koje se pojavljuje u svojoj tjelesnosti.

---

⁵⁹ 1 Ljet 29:11

⁶⁰ Acilut, beria, jecira i asia

DVORANA PROMJENE

Prije silaska na zemlju sve su duše u dvorani promjene i tu se zaklinju da će ispuniti svoju sudbinu. I zatim silaze na zemlju, ali ne uvijek u pravo tijelo. I to je razlog što na nekom mjestu ili u obitelji duša određene osobe ne dolazi do izražaja onako kako bi trebala i njezino učenje ne ide onim tijekom koji bi za nju bio najbolji.

I nije neobično da je mnogo *cadikima*⁶¹ koji su siromašni i teško žive kao što ima mnogo loših osoba čiji je život lagodan. Tako je, primjerice, i Abraham bio sin oca koji je obožavao idole i zato je morao na poslijetku napustiti mjesto u kojem je rođen i krenuti iz Ura u nepoznato.

Abrahamova je duša neprekidno čeznula za Bogom, tražio je i istraživao sve dok nije spoznao da je Gospodar svijeta Jedan jedini. Tako je taj praotac dio svojeg života proveo u okruženju koje nije za njega bilo povoljno, ali sudbina mu je bila da istinu o *Elohimu* pronosi dalje.

Tijekom povijesti bilo je i vrlo poznatih židovskih učenjaka Tore koji su bili rođeni u obitelji nepismenih,

---

⁶¹ pravednika

poput rabina Akive koji je mnoge, ne samo sate nego i dane i mjesece i godine proveo učeći sam i plaćući pritom, jer je bio svjestan da mnoge stvari ne razumije i da ne može dobro shvatiti ono što čita, a ipak tijekom godina stjecao je sve više i više znanja i ostao zapamćen kao jedan od najvećih rabinskih autoriteta, sasvim iznimnih umnih i ljudskih kvaliteta.

Njegova duša najbolje zna koliko je taj put bio težak, pun odricanja i koliko mu je trebalo snage, volje i discipline u duhovnom usponu.

No uvijek biva tako jednim dijelom čovjek bira svoj put, ali postoji i izbor neba. Duša, kada silazi na zemlju, vezana je zakletvom i obećanjem danim na nebu da će ispuniti sudbinu i truditi se pridržavati se Božjih zakona unatoč brojnim preprekama i teškoćama.

Život je rijetko kada putovanje samo mirnim morem, tako i osoba koja se sa svojom dušom nađe na pogrešnom mjestu, sredini ili u obitelji koja joj ne odgovara, mora pretrpjeti mnoge nesuglasice, osjetiti da za nju nema razumijevanja, mora preživjeti mnoge strahove, usamljenost, nepravdu i razočaranje. No dug, duša nebu mora ispuniti.

Naravno, rabini su zdušno raspravljali što će biti nagrada takvoj duši ili što bi mogla biti, pa je rabin Nahman tvrdio da će se takva duša uvijek strogo držati propisa da na *Šabatnji* blagdan ima tri obroka hrane.

Rabin Jehuda je rekao da će duša koja je živjela na pogrešnom mjestu imati priliku moliti, ali nikada mehanički nego duboko proživljavajući svaku riječ molitve, a rabin Šešet je kazao da će duša koja se za-

tekla u tijelu u pogrešnom okruženju uvijek poštivati propis o *tefilinu*.⁶²

Te rabinske riječi zapravo govore o važnosti prakticiranja duhovnosti, pa i onda kada je to iznimno teško provesti. No ne treba zaboraviti ni riječi židovskog učitelja Nahmana da po svetoj knjizi života Tori, treba živjeti, a ne umirati. Dakle, u svemu pojedinac mora pronaći mjeru i biti svjestan da svih šesto trinaest *micvot*⁶³ nije moguće ispuniti, no čovjek treba izabrati one koje može i tog zavjeta se treba čvrsto pridržavati.

---

⁶² Molitveni pojasevi s dvije kutijice od kojih jedna dolazi na čelo, a duga na lijevu mišiću ruke.

⁶³ Zapovijedi iz Tore

ONO ŠTO SE NE MOŽE KUPITI

Mogućnost da volimo dar je Boga i što više ljubavi i nježnosti dajemo, imat ćemo i sami sve više za dati. Ali, ako smo ljubavne osjećaje zloupotrijebili ili s nekim manipulirali, kod takve osobe mogućnost ljubavi bit će uništena.

Ta kazna je teška, jer voljeti zapravo znači uzdizati svijet na višu razinu, a ono što u ljubavi činimo ili ne radimo, dotiče fizički i duhovan svijet.

S vremenom čovjek počinje bivati svjestan da zapravo ništa ne pripada njemu, jer Gospodar svijeta daje i uzima, kada On to želi.

Ponekad čovjek može biti očajan, jer više ne radi određen posao, ne zauzima visoki položaj kao ranije, teško se bori s taštinom, ali i s gubitkom jednog dijela svojeg identiteta. No ono što se čini loše zna biti dobro, jer se otvara prostor duhovne prakse, mogućnost da se preobrazi svoj život, da se izađe iz kolotečine i preuzme odgovornost za slobodno vrijeme kojeg ranije nije bilo. Jer, tu smo gdje jesmo, da bismo učili i svrha života nije zadržavanje stečenih stvari i pozicija nego duhovan rast. I treba samo pomisliti da upravo u ovom trenutku u svijetu postoje milijuni muškaraca i žena za koje duhovnost ne postoji kao izbor.

Mudraci će čovjeka podsjetiti da može kupiti mjesto stanovanja, ali da se time ne kupuje dom, da novcem može kupiti najskuplji sat, ali ne i vrijeme koje izmiče, da se može novcem priskrbiti najboljeg liječnika, ali to još uvijek ne znači da će određena osoba ozdraviti. Novcem se može kupiti položaj, ali ne i ugled i tako možemo nabrajati u nedogled.

Jedna od najtežih spoznaja u životu jest da se sve ne može kontrolirati, da se ponekad unatoč volji, želji, molbama i molitvama dogode stvari koje čovjeku izmaknu tlo pod nogama. Jer, nema te tvrđave ni utvrde u kojoj krhkost života neće doći do izražaja.

Ispunjavanje puta kojim se ide u životu teška je misija, a na čovjeku je da uči kako u duhovnom smislu nadilaziti ograničenja.

Poznato je da su Židovi zadužili civilizaciju svijeta mnogim izumima koji su vrlo često nastajali dok su živjeli izolirani, u getu, zatočeni, ali duh, on se ne može zarobiti.

Kabalisti tvrde da većina ljudi bježi od onoga što mora ostvariti u ovom životu pronalazeći izgovore kako bi izbjegli ono za što su u duhovnom smislu rođeni. Mudraci otkrivaju da kada takav čovjek dođe pred Boga, on pronalazi sve moguće izgovore kao: »Nisam znao da postojiš, nisam imao vremena«, i slično. A Bog će na to reći: »Imaš mnogo isprika, ali nisi u životu postigao dovoljno, moraš se vratiti na zemlju i učiniti više«.

Otpor u čovjeku može nastati i iz toga što se ponekad duhovnost veže uz riječ moram, odnosno pojedinac duhovnu praksu i prakticiranje vjere doživljava

kao obvezu koju bi bilo dobro izbjeći. Ipak, smisao života je u transformaciji, a veliki kabalist, rabin Naftali Zvi Jehuda⁶⁴ imao je jedanaest godina i bio je vrlo loš učenik. Jedne večeri čuo je majku kako kroz suze pita njegova oca što mogu učiniti sa sinom koji tako slabo uči? Ta patnja majke, Naftalija se duboko dojmila i potresla ga te je te iste večeri obećao samome sebi da će se više potruditi i da će u životu ostvariti sve svoje mogućnosti. Kasnije, kao već zrela i odrasla osoba ponekad se pitao što bi bilo s njim da nije čuo razgovor roditelja i mogao je samo pretpostaviti kako bi se jadno osjećao pred nebeskim sudom koji bi mu pokazao što je sve u životu mogao postići, a nije izvršio svoju misiju.

Jad u duši nastaje i u spoznaji što je čovjek mogao učiniti, a nije. Svaki trenutak preobrazbe je dobar, ali rabini će ipak smatrati da je bolje što ranije spoznati važnost ljubavi prema Bogu i ljudima i biti zahvalan što nam je rođenjem dano mnogo darova. Ljudski vijek je ograničen i zato je bolje kada pojedinac do tih spoznaja dođe što ranije, a ne kada je već star i nemoćan. Naime, osoba koja je osviještena i svjesna duhovnog procesa ima u životu i dužnost da znanje prenosi na druge ili talmudski rečeno, vremena je malo, a posla puno.

---

⁶⁴ Rođen je 1816. a umro 1893.

BEZUVJETNO DAVANJE

Prve posude činile su deset *sfirot* u koje je pri stvaranju emanirano svjetlo, ali nepovezane, nisu izdržale, razbile su se. Primale su, ali ne i davale, iskre svjetla su tonule na nižu razinu. I tada u stvaranju nastaje čovjek, Božja posuda koja prima, ali može i davati.

Težnja da se bude nalik Elohimu podrazumijeva slobodu izbora, jednako kao i mogućnost bezuvjetnog davanja. No kao što je u Početku vladao kaos, tako i čovjek koji neprekidno očekuje od drugih protuuslugu ulazi u polje tame. Umjesto toga put svjetlosti vodi do druge osobe, svjesnost do otkrivanja sebe i svoje nutrine, do točke na kojoj se počinje oslobađati želja. Odbacujući nepotreban teret pojedinac ima više strpljenja prema samome sebi i drugima. U židovstvu ne postoji slučajnost i svaka osoba koju sretnemo, pa čak i onda kada nam stvara teškoće, ima neki oblik mudrosti, nešto možemo od nje naučiti i treba se čuvati prebrzog suda kao i loših riječi, jer čovjeka sprječavaju da vidi istinu. Poštovanje drugog ljudskog bića otkriva budnost spram svog života.

Ljubav i vjera donose mir jednako kao i pravednost, a tamo gdje uistinu ima vjere, tamo nema mjesta mržnji, ponižavanju drugih i drugačijih od nas samih. Apsurd svijeta je da su mnogi krvavi ratovi vođeni u

ime vjere, a Bog kaže: »Ne ubij«, jer svetost života je iznad svega. Pronaći u sebi svjetlo Izvora znači stvoriti unutarnju preobrazbu koja mijenja i vanjsko i baš na ovom mjestu treba se podsjetiti židovskog blagdana Hanuke kada se osmerokraki svijećnjak hanukija stavlja na prozor ili na neko drugo vidljivo mjesto kako bi svjetlo spoznaje pronašlo druga svjetla, umnožilo se, ojačalo. Onaj tko pronosi svjetlo svijetom zna, koliko je nečemu posvećen, toliko je i uzdignut. U tom času noge dobivaju krila, a ruah ha kodeš, duh svetog prolazi svijetom.

Ponekad čovjek traži odgovor na pitanje što je to njegova vjera i zna da u svakom trenutku postoji nešto što oči ne vide i što je na višoj duhovnoj razini. Svijet nevidljivog postaje sve stvarniji, na posljetku stvarniji od materijalnog svijeta i okruženja. Postupno osoba biva sposobna uočiti najfinije nijanse nečijih kretnji, boju glasa, pogled koji više otkriva nego skriva. I čini se da se neprekidno sprema za trenutak slavlja, za novi ispit koji će položiti pred Njim, priprema se s radošću i zahvalnosti za svaki trenutak veselja, za život koji je dar iznad svih darova, za čudesan trenutak spasenja, ozdravljenja i iscjeljenja. Dug je to proces, koji ne može uvijek biti ugodan i lagodan, ali osoba zna da će doći moment u kojem će za svoju nagradu biti spremna.

Ljudi su skloni zbrajanju nepravdi, zbrajanju prepreka da nešto ostvare, čini se da se mnogi češće sjećaju loših događaja nego onih lijepih, pristajući na zarobljenost umjesto oslobođenja. Onaj koji jest budan voli vidjeti svjetlost kako dolazi. On nastoji biti

spreman za nju i kada je prepoznata, može bezuvjetno davati, bezuvjetno voljeti, svjestan da uvijek može otići još barem korak dalje ili kao što znaju reći hasidi, koji plesanjem vole izraziti svoju ljubav prema Stvoritelju, ako unatoč sili teže možemo odskočiti u visinu, koliko tek možemo duhovno napredovati.

U vremenu neprekidnih promjena, terorizma, ekonomske i moralne krize svijeta, stalno negdje na rubu novog općeg rata i katastrofe, prosvijetljeni zna da je Svjetlo unatoč svemu u njemu i s njim. Ali treba biti budan u snazi učenja i prepoznavanja, u zahvalnosti za duhovnog učitelja koji pojedincu osigurava mjesto ne samo u ovom nego i u Budućem svijetu, treba biti zahvalan na tišini i miru, na pronađenom mjestu samo za nas i zato je jedno od imena Boga u judaizmu HaMakom, a ono označava i pronalaženje na određenom prostoru i u određeno vrijeme sebe u Njegovoj prisutnosti.

Jednog rabina su pitali što je to najvažnije što je radio u životu? I on je odgovorio: »Bio sam prisutan«.

MOLITVA, SUSRET S BOGOM

U židovstvu molitva ima izuzetno važno mjesto, a savršeni molitelj čistom snagom svoje misli, srca i duše sjedinjuje vanjski svijet s unutarnjim. Na taj način stanje nutarnje svetosti postaje jednako vanjskoj strukturi molitelja.

Naravno, to se ne postiže uvijek, ali tomu treba težiti i cijelo svoje biće pripremiti za takvu molitvu koja će voditi k osobnoj preobrazbi putem istine i svjetlosti.

Onaj koji moli ulazi u stanje milosti i takva predana molitva postaje nebeski dar čovjeku. No moliti ne znači automatski imati duhovno iskustvo, jer onaj koji ne moli u punini, sve čini kao da je naizgled pravo, ali nema ploda.

Temelji molitve u židovstvu su u savršenom razumijevanju riječi koje čovjeku prelaze preko usana. Samo takva molitva uz krajnju usredotočenost, upućena Stvoritelju vodi k unutarnjem osluškivanju duše. Doista, bit molitve je u onome što mijenja u čovjeku. Možemo to usporediti s pjesmom koja i kada završi, u nama živi svojom melodijom.

A osoba koja moli sama treba postati molitvom uzdižući se kroz slojeve tišine Kralju kraljeva nad svim kraljevima.

Ali u životu je tako, za neke osobe riječi molitve su svjetovi obasjani svjetlošću, ljepotom, mirom, pouzdanjem u Jednog, a za druge samo prazne fraze.

To je kao kad bi pred nekog stavili najljepše stihove neke pjesme, a on ništa ne bi razumio ni osjetio nego samo prstom pokazao slavodobitno na gramatičku grešku. U takvoj analizi nikada neće biti sinteze, ljubavi.

Molitva je i zapovijed koja se može ispuniti dušom, tijelom, govorom i razumijevanjem. Kako u Ponovljenom zakonu piše: Jer ova zapovijed koju ti danas nalažem, nije ti nedokučiva, niti je daleko. Nije na nebu, pa da kažeš: »Tko će se za nas popeti na Nebo i uzeti je za nas, da bismo je poslušali i ispunili«. I nije preko mora pa da kažeš: »Tko će za nas prijeći more i uzeti ju ustima i srcem ispuniti«⁶⁵.

Molitva je dana ljudskom biću za njegovo pročišćenje, baš kao što se u peći pročišćava zlato koje dobivamo iz dubina zemlje, tako se i duša u molitvi prosijava pripremajući se za krajnju promjenu, uvijek na višoj razini sve dok svijest ne utone u Njegovu svijest. I nutrina i vanjština molitelja tad bliješti božanskim sjajem, pročišćena čudesnim putovanjem. Nikada više osoba nakon takve molitve nije jednaka onoj kakva je bila, jer je duša okupana u rijeci vjere, u protoku vremena bez vremena. Biće koje tako putuje mijenja svoje srce, svoju dušu i svoj fizički izgled, prožeto božanskom sviješću. Molitelj biva moćan u duhu, iscijeljena tijela i duše. Iznova rođen u dubinama tišine,

---

⁶⁵ Pnz 30, 11:14

otajstva, ljubavi i svjetlosti, na mostu načinjenom od duge, obdaren trenutkom u kojem Sveti dušu molitelja u svoju metne. U svjetlu bez rubova, takav molitelj nije samo obnovljen nego od najvišeg, pronađen.

No kada je riječ o duhovnom procesu, nitko ne može neprekidno stalno od sebe i iz sebe davati drugima. Postoji vrijeme u kojem je nužno osamljivanje, povlačenje kako bi osoba mogla u miru nastaviti s učenjem i preispitivanjem, i kao što je tijelu potreban odmor, tako i duh treba obnovu kako bi se u sabranosti moglo postaviti pitanje o tome što zapravo želi i kako bi jednako tako sebi čovjek uputio istinski važno pitanje: »Tko sam to ja?«

Učenje u judaizmu nije proizvoljnost nego nešto što čovjeka prati kroz cijeli život, pa i to će pojedincu pomoći da bude uspješan u svladavanju nagona kako bi duh bio jači od materijalnog.

I zato u Tori piše: »I služite Mu svojim srcem«⁶⁶. Žene su obvezne moliti jednom dnevno, a muškarci tri put, naime zbog svoje prirode i dužnosti žene su pošteđene zapovijedi vezanih uz točno određeno vrijeme.

Molitvom do izražaja također dolazi jedinstven dar dâan ljudskom biću, moć govora, a istinska molba upućena Gospodu jest duhovna. Onaj tko traži ispunjenje svojih molbi od neba obznanjuje Ein sof⁶⁷ svoju ograničenost i priznaje da ovisi o Njemu. Upravo to priznanje vlastite nemoći u odnosu na Stvoritelja uvjet je da čovjekova molitva bude prihvaćena.

---

⁶⁶ Pnz 11:13

⁶⁷ Beskonačnom, Božje ime

Jer, isprazna je molitva onog koji moli prazna srca i duše, a Božja je želja da Mu budemo blizu, da On stanuje u našem srcu.

U predanoj molitvi Gospod se susreće s moliteljem, a duša vjernika obasjana je svjetlom vjere. I to je spiritalni dio čovjeka koji pripada Božjoj beskonačnosti.

Slijedom toga i talmudska Mišna opisuje molitvu pravednika koji su oko sat vremena prije molitve pripremali za nju svoje srce i dušu. Što znači ta usredotočenost poznata unutar židovskog misticizma pod nazivom kavana? Ništa drugo no da srce treba isprazniti od svih misli i osjetiti da stojimo ponizni i nejak pred Božjom nazočnosti.

Židovski učenjak Rambam⁶⁸ zato reče: »Trebalo malo sjesti prije molitve kako bi se duh smirio i misli stišale«⁶⁹.

U svakom slučaju poželjno je tijekom molitve misliti o riječima i smislu onoga što prelazi preko usana, jer riječi su prave, ne kada padaju na srce nego kada poniru u njega.

Osoba ako moli, a misli na druge stvari, to se ne računa kao molitva. Naime, Bog je blizu onima koji ga istinski zovu.

Židovsko mistično učenje također objašnjava zbog čega je važna zajednička molitva vjernika⁷⁰. Ona se uspinje do Vječnog u mnogo nijansi koje dolaze iz riznice duša pojedinca u skupini i da bi se takva mo-

---

⁶⁸ Moše ben Majmon, Majmonid (1138. – 1204.)

⁶⁹ Šabat, 39

⁷⁰ Zohar, 1 Berešit vajišlah 167b

litva održala, potreban je *minjan*⁷¹. Ona u sebi nosi žar molitelja, jasnoću misli, pouzdanje u Gospoda, duboki uzdah ljudskog bića, brigu, ali i zahvalnost za život. Sve te pojedinačne vrijednosti i osobine koje se unose u molitvu predstavljaju cijelu zajednicu i svaki sudionik u zajedničkoj molitvi upotpunjuje molitvu drugoga.

Zajednička molitva osobito je plemenita i čast se iskazuje El Šadaju⁷² koji stoji u zajednici. A poznati rabin iz Praga Maharal⁷³ rekao je da tko moli u zajednici ulazi u kraljevski hram i kraljevsku prijestolnicu. Iskren plač u molitvi otvara vrata neba. To je priznanje bespomoćnosti, priznanje slomljenog srca. No ponekad treba znati šutjeti u svetoj tišini. Tad onaj netko na Nebu, snažniji od nas, moli za nas. Ponekad u tišini otvaramo skrivene putove neba i zemlje.

---

⁷¹ Deset vjerski punoljetnih muškaraca, broj deset je najveći osnovni broj i zajedništvo počinje od broja deset.

⁷² Svedostatni, Ime za Boga

⁷³ Maharal ili Jehuda Loew Bezalel (1520. – 1609.)

MNOGI SVJETOVI

Kada je riječ o duhovnom putovanju može se upitati gdje je ona prva stepenica? U spoznaji da svijet u kojem sada živimo nije jedan jedini. Naime, okruženi smo duhovnim svjetovima i oni se odražavaju u različitim dimenzijama ljudskog postojanja.

Time što ih uvijek ne vidimo i nismo svjesni, ne znači da ne postoje, samo povremeno naziremo ih u fizičkom ili materijalnom svijetu.

Judaizam tako spominje četiri svijeta: *acilut*, blizine, *beria*, stvaranja, *jecira*, oblikovanja i *asia*, činjenja. Također i svjetovi u ljudskoj duši mogu biti zamijeñeni pojmovima kozmos, vrijeme, jastvo.

U materijalnom svijetu vrijeme je samo proces promjene, primjerice Svijet oblikovanja⁷⁴ u materijalnom svijetu odnosi se na emocije, u njemu su anđeli i njihovo je područje ljubavi. Ta nebeska bića povezuju svjetove i zato se u židovstvu nazivaju glasnicima, donose poruke, ali ih i odnose sa Zemlje u Nebo.

Valja istaknuti da je duša čovjeka vrlo složena i da prema židovskom učenju ima čak pet razina⁷⁵, a

---

⁷⁴ Olam jecira'

⁷⁵ Nefeš, ruah, nešama, haja i jehida

duša anđela je jednodimenzionalna. I zato je njihova bit uvijek jednaka, a čovjek se mijenja, neprekidno u slobodi izbora, birajući između dobra i zla.

Glasnici Svevišnjeg učvršćuju red univerzuma, ali oni se rađaju i na zemlji iz dobrog čovjekova djela, iz njegove svetosti i duhovnosti, smatra veliki suvremeni židovski učenjak i filozof Adin Steinsaltz⁷⁶.

Pomoću dobra stvara se nova duhovna stvarnost koja se uzdiže u Svijet oblikovanja. Također se smatra da osoba koja moli povezuje svoju misao s božanskom i da ona stvara pritom anđela koji odlazi u više sfere i tako jedan svijet utječe na drugi.

Anđeo silazi na zemlju u misiji ljubavi, ali se ne zaustavlja tamo gdje živi samo materijalno i to biće može privući određena frekvencija, odnosno elektromagnetsko polje. Onaj koji je inače nevidljiv odijeva tad ruho ovog svijeta i prilazi osobi.

Prema židovskom učenju objavljuju se kroz proroke i svete ljude na posebnoj spiritualnoj razini. No ponekad i sasvim obična, prosječna osoba može biti privilegirana i primiti, shvatiti, razumjeti poruku s višeg svijeta i time biti obilježena duhom višeg reda.

Iznad Svijeta oblikovanja je Svijet kreacije koji opet uključuje različite razine i to je područje čistih misli. U njemu je snaga genija i unutarnjeg razumijevanja. I zato se naziva i Svijetom prijestolja i taj pojam uzet je iz Ezekielove vizije i božanskog Prijestolja slave. Taj svijet je otvoren prorocima i u njemu su sva vremena u jednom.

---

⁷⁶ Rođen u Jeruzalemu 1937., jedan je od najpoznatijih talmudista.

Prošlost, sadašnjost i budućnost govore o uzrocima i posljedicama. Tu je i mjesto živućih anđela serafima. I dok su oni koji se nalaze u Svijetu oblikovanja izraz čistih emocija, u Svijetu kreacije govore o manifestaciji najviše razine misli.

No kao što postoje polja za dobro, postoje i za loše i to je vezano sa Svijetom činjenja u kojem postoji vrijeme onakvo kakvo poznajemo i u njemu su i sile destrukcije. I kao što je odlika dobrih anđela svetost i ljubav, anđeli destrukcije su u slabostima, strahu i korupciji, oni nastaju i hrane se zlim mislima i postupcima. Sile uništenja nadvijene su nad onog koji čini zlo.

Nasuprot razaranju, kreacija je izraz božanske svjetlosti i Onaj koji je Neograničen prodire svjetlom u ograničeno ljudsko biće i upravo u stvaranju ljudskog bića bolje se razumije koncept sažimanja Boga koji se povlači u Svoju dubinu, skriva, ali istodobno daje ljudskom biću svjetlo od svoje svjetlosti, mogućnost da stvara kao što je i On stvarao. I to putem emanacije deset *sfirot* koje možemo usporediti s dušom u tijelu.

Ponekad sile zla ili, kako ih naziva židovska mistika, Sile s druge strane, pokušavaju zaustaviti svjetlo i ljudi počinju patiti. No svih deset *sfirot* i dalje se nalaze u duši čovjeka i manifestiraju kroz različite aspekte, no ljudsko biće nije zaštićeno od pogrešaka i od svoje sklonosti ne samo dobru nego i zlu. I duša kod koje je tamna strana prirode snažnije izražena reinkarnirat će se nakon smrti tijela u drugom čovjeku kako bi ispravila štetu koju je načinila u prethodnom zemaljskom životu. Mora se uključiti u židovsku doktrinu *tikun*, popravljanja sebe i svijeta.

Prema židovskom duhovnom učenju, grijeh koji je bio učinjen mora biti potpuno izbrisan i zato su neke duše oko nas vrlo stare, jer nisu na zemlji prvi put. Dug je put usavršavanja.

Ponekad jedna duša može biti u više različitih osoba i to onda znači da moraju biti ispravljani različiti vidovi onog u čemu je grijeshila.

Uostalom i Tora govori o odnosu Stvoritelja i svijeta, izražava Njegovu volju i plan. To je duhovna, vrlo dinamična mapa univerzuma koja vodi k Jednom, a u svojoj biti izričaj je božanske mudrosti. Upravo njezini intelektualni i emotivni dosezi govore o interakciji različitih svjetova, nadilazeći stvarnost materijalnog svijeta.

U njemu je pak slobodna volja dana čovjeku temeljno polazište za ostvarenje vizija i snova. A čovjek koji podučava i tumači svetu knjigu Toru postaje Božjim partnerom na način da zajedno sudjeluju u ostvarenju božanske volje.

Na taj način čovjek koji je stvoren od Boga stvara i samoga sebe, upisujući se u božansku dušu i istodobno on je dio tijela cijele izraelske zajednice čiji su korijeni u božanskoj nazočnosti.

Tora je pritom za vjernika nutarnja duhovna shema koja ga prati tijekom života i kroz pročišćenje pojedinca, kroz posvećenje dobru i višoj svrsi otkriva se mogućnost i spoznaja da cijeli svijet može biti Sveti hram. A oni koji su posvećeni, predani tom djelu, svom dušom i srcem, kao što te riječi spominje i najvažnija molitva monoteizma Šma Israel, dišu u Svetom, jednim dahom, povezani u izvoru Jednog.

U tom kontekstu može se uočiti da je svaki pojedinac dio tradicije i duhovnog nasljeđa u kojem svatko ispunjava ono što mu je od Boga namijenjeno.

Treba se prisjetiti i šesto tisuća izvornih Izraelovih duša i da svaka pojedinačno ima svoj udio u Tori, što objašnjava da svatko tu svetu knjigu proučava na sebi primjeren način. Kod nekog to će biti više izraženo na intelektualnom području, kod drugog na emotivnom, kod nekog u čistoći srca, netko će srce imati čisto na kraju životna puta, a nečije srce bit će takvo od početka do kraja.

U tom smislu ponovno valja istaknuti značenje pokajanja u životu čovjeka i kao da još čujemo riječi Gospoda upućene Adamu: »Gdje si?«⁷⁷ I taj Glas pita što čovjek čini sa svojim znanjem, s onim što mu je rečeno da je dobro. Umjesto toga prvi čovjek odabrao je život pun nesigurnosti i sumnji.

No unatoč svemu, Bog nije skriven od čovjeka, ali čovjek se često pod teretom grijeha ili neke muke skriva od Njega dok iz edenskog vrta još putuje i dopire do nas eho Glasa koji pita što činimo sa svojim životom i gdje smo se zatekli? Bogu je to, naravno, jasno, ali čovjeku baš uvijek i nije, jer odgovor nađen u istini može biti vrlo bolan.

I tako se nastavlja potraga za Domom, Kućom, potraga za odgovorom što nalazimo u njoj i gdje je esencija naše duše i gdje joj je središte, gdje je svjetlo Beskonačnog?

---

⁷⁷ Post 3:9

I u ime čega gubimo svoju slobodu, svoje jastvo, ne postajemo li poput školjke koja kad se rastvori i otvori, nema nutrinu? A ipak mjesto susreta čovjeka i Stvoritelja neprekidno postoji i ono je uvijek i jedino u točki ljubavi.

Kada razmatramo osobine židovskog duhovnog života moramo istaknuti kako cijeli život, u svim svojim bogatim i različitim oblicima, mora biti povezan sa svetošću, učenjem, razumijevanjem, uzdizanjem.

O tome možda najbolje govore različiti i brojni blagoslovi u židovstvu i pomoću njih Bog i čovjek su u neprekidnom suodnosu. Molitvu ljudskog bića pritom možemo usporediti s glazbenikom koji spontano stvara i kao da sam postaje instrumentom, a u savršena molitelja božanska melodija stapa se sa svijetom čovjeka. Stanje unutarnje svetosti postaje jednako vanjskoj strukturi i to je molitva Adama na najvišoj razini.

PRAKTIČNA KABALA

Židovsko tradicionalno učenje nije moguće odvojiti od mističnog, jer jedno tumači i snaži drugo u međusobnoj povezanosti i proboju kroz vremenost i bezvremenost.

A židovski književnik Filip David smatra da se židovski misticizam ne može u potpunosti izjednačiti s kabalom, no najpotpuniji izraz dobio je upravo u kabalističkim učenjima i to kroz usmenu predaju čiji su korijeni u samim počecima ljudskog roda.

Teško je odrediti definiciju bilo kojeg misticizma pa tako i židovskog, ali riječ je o svijesti o nečemu *iza*. Iza materije, vidljivog, o duhovnom putovanju koje dovodi mistika u neposrednu blizinu *najskrivenijeg od svega skrivenog*.

U nežidovskim krugovima često se pogrešno smatra da je kabala jedna knjiga, no riječ je o nizu tekstova i specifičnom sustavu mišljenja i istraživanja slojeva pisanih tekstova.

Tijekom povijesti mnogi su ljudi proveli svoj život proučavajući židovske mistične izvore. Naime, da bi se kabala doista razumjela, cijeli život treba posvetiti učenju i proučavanju, meditacijama i molitvi.

No to nije izgubljeno vrijeme, jer ezoterično naučavanje obogaćuje duh čovjeka i pomaže mu da shvati svoju bit, misao, srce.

Sve donedavna kabala je bila uglavnom nepoznata zapadnoj misli i do danas ta duhovna riznica opterećena je iz neznanja mnogim pogrešnim tumačenjima, a riječ je o iznimno zahtjevnoj intelektualnoj disciplini koja uključuje, ne samo kao preduvjet, dobro poznavanje tradicionalnog učenja nego i matematiku, fiziku, astrologiju...

A najvažniji rukopisi kabale su na aramejskom i hebrejskom.

Kabala pokušava, među ostalim, odgovoriti i na pitanje zašto su Židovi u povijesti toliko stradavali i istodobno dali svijetu iznimno značajne mislioce, znanstvenike, filozofe, pisce, umjetnike, izumitelje koji su zadužili svijet.

Mistično kabalističko učenje spominje ključeve potrebne za razumijevanje tog sustava, a to su vjera u mogućnost da čovjek mijenja svoj životni put, zatim snažna volja da se u tome uspije. Treći ključ odnosi se na prakticiranje meditacijama i molitve i zatim mora biti jaka svijest o postojanju Boga i smislu života. Četvrti ključ nosi naziv i uživanje⁷⁸, a ono proizlazi iz stečenog iskustva na putu koji donosi plodove radosti i spoznaju da ezoterična načela kabale nalaze svoju praktičnu primjenu u svakodnevnom životu. I peti ključ sreće leži u sposobnosti da u određenom trenutku donesemo pravu i mudru odluku.

---

⁷⁸ Hebr. oneg

A oko 1045. kabalist Solomon Gabriol je o tome rekao: »*Na putu mudrosti prvi je stupanj šutjeti. Drugi, naučiti slušati. Treći, toga se prisjetiti. Četvrti stupanj je u prakticiranju, a peti zahtijeva da to učenje prenosimo dalje*«.

Židovski mistik svjestan je da sve ono što se događa nije drugo nego lekcija koja mora biti naučena. Na kraju slijedi, kako kažu hasidi, račun duše⁷⁹. Jer, ona živi na zemlji u nastambi koja je čovjekovo tijelo i uči iz našeg života.

Osobna transformacija s vremenom sve više poprima oblik kozmosa, odnosno ono što jesmo utječe na njega i ta veza je čvršća no što se čovjek usuđuje pomisliti.

Prema židovskoj mističnoj predaji, na zemlju stižemo sa znanjem, no prilikom rođenja anđeo dotakne bradu i usne djeteta i znanje nestaje, ali ostaje intuicija, taj unutarnji vodič i iskustveni znak kozmičkog pamćenja.

Kabalisti naučavaju da kao što iz grozda kada se gnječi nastaje vino, kao što ulje nastaje iz maslina, tako se iz životnih izazova rađa mudrost.

Događa se da čovjek svoj život doživljava kao pustinju kroz koju prolazi s mnogo straha i nesigurnosti, međutim život postoji i u pustinji kao što je u tami skriveno svjetlo.

A u knjizi Sefer jecira u drugom stoljeću je zapisano: »Oče naš koji jesi na nebesima. Ti isijavaš, Ti sjaš u nama i izvan nas, čak i tama sja.«

---

⁷⁹ Hešbon ha nefeš

Vrlo često egoizam i osobna taština moćne su brane da se stigne do svjetla i prosvjetljenja, ali darovi i talenti koje je čovjek dobio tu su da ih nesebično daruje te će kabalisti reći: »Što više daješ, u tebi je više mira«.

No ono što je dano mora biti dano bez žaljenja.

Praktična kabala daje ljudskom biću alate s kojima može posredovati u svakodnevicu. Stvarnost dobiva nov oblik, jer čovjek i svemir energetski su komplementarni. Naravno, uvijek se pitamo o cilju. On je u postizanju nutarnjeg mira i vedrine koja osobu čini snažnom. No misao i riječ unutarnjeg razumijevanja treba ugraditi u vanjsku pojavnost, u prosvjetljenje srca. Sve to zajedno čini onu već dobro poznatu sliku kabalističkog Stabla života s deset *sfirot* pomoću kojih je čovjek sposoban komunicirati s univerzumom, pronaći nov jezik, izričaj. U toj točki susreću se Istok i Zapad, *Ivri*, onaj koji dolazi s druge strane srest će se s Brahmanom u čijem imenu nalazimo i riječ Abraham, a unuk Abrahama zvao se Ašurim, danas je pak poznatija riječ ašram za duhovnu zajednicu.

Praocu Abrahamu pripisuje se autorstvo Sefer jecira, Knjige stvaranja koja se smatra i priručnikom kabale. I Adam, sin Boga, spoznao je dvadeset i dvije stvaralačke snage univerzuma koje su pomoću slova hebrejskog jezika stigle u naš svijet, u naš zajednički dom. Dakle, vidio je dvadeset i dva mistična oblika koja su stvarala svemir.

Adam je u njih unosi svoju energiju koja će proizvesti ne samo oblik nego i zvuk slova i zbog Adamova daha svako slovo zvuči drugačije i ono postaje prostorom kroz koji se dobiva uvid u stvarnost. Tako je

nastao sveti hebrejski jezik. Mistično znanje, uključujući i ono koje se zove kabalom, dano je Mojsiju na Sinaju s usmenim tumačenjem Tore te je staro nekoliko tisućljeća.

Ujedno otkriva zbog čega kabala pridaje veliko značenje analizi riječi, slova, njihovoj numeričkoj vrijednosti te znanju o izdvajanju slogova. Uvijek se teži sve dubljem razumijevanju Božjih riječi i Nauka. Pojam preobražaja je osobito važan, a on se već počeo događati prilikom dobivanja Tore, odnosno Objave, jer dar dobiven od Boga nije bio samo na jednoj razini.

Tako unutar židovske duhovnosti nalazimo da se riječi i rečenice različito čitaju, postoji prvi sloj čitanja Tore, koja je zapravo živi mistični organizam, zatim slijedi alegorijski koji aludira na dublje značenje prve informacije, a talmudsko i hagadičko tumačenje pisane Tore vodi novim spoznajama putem metafora skrivenih značenja i zatim se stiže do četvrte razine, do mističnog *soda*, tajne.

Knjiga Zohar, čije ime znači sjaj, govori i o vodama znanja koje će jednom poteći iz bunara i promijeniti svijet i odnose u njemu otkrivajući univerzalnu, duhovnu dinamiku sazrijevanja svijeta. I to usporedo s trenutkom kada čovjek zadobiva zrelost, mudrost, kroz nju se zrcali i duhovna aura duše. Odjednom osoba počinje shvaćati da smo svi mi u svijetu otisak dinamičnog koda kozmosa. I podsjeća na trenutak kada je Gospod zamislio duhovnu, intelektualnu snagu Adama Kadmona prije nego je Adamu načinio fizičko tijelo i udahnuo zatim u njega dah, učinivši ga živućom dušom.

S tim dahom u čovjeka je utisnut kozmički poljubac, tajna univerzuma s mogućnosti preobražaja. A ona je u duši i vodič je čovjeku kroz četiri razine univerzuma. *Asia* je tako okvir vremena, prostora, svijesti i podsvijesti, integracije i dezintegracije čovjekovih fizičkih i duhovnih osobina. Primjerice u snu duša biva dislocirana od tijela, krajnja točka tog odvajanja je u smrtnom času. Također, iskustvo čovjekova susreta s umiranjem otvara pogled u duhovnu prirodu tijela i duše.

Taj fenomen može se pojaviti i u duboko meditativnom stanju, a u kabalističkim rukopisima spominje se pod nazivom *alija'* koji upućuje na pojam uzdizanja, na uspon duše do najviše točke univerzuma. I tada od univerzuma *asia'*, činjenja, putuje do univerzuma oblikovanja *jecira'* pa zatim od univerzuma *beria'*, stvaranja, odlazi do *aciluta*, blizine. A sva četiri univerzuma povezana su sa slovima najvažnijeg Božjeg imena⁸⁰.

Kabalisti taj uspon duše opisuju kao prolazak kroz odaje prepune svjetlosti i sjaja. Tijelo čovjeka pritom ostaje mirno, bez pokreta, čini se, lišeno života. No duša, *nešama'* je ona koja vidi i čuje.

Velik broj najznačajnijih mističnih židovskih tekstova pisan je u obliku dijaloga, razgovora učenih rabina, pa tako se čovjeku stalno nameću pitanja, primjerice što od njega zahtijeva praktična kabala?

Ukratko, napor, djelovanje i da tamo gdje jest bude sustvaratelj Svetom, onaj koji će znati i moći objediniti fizičko i duhovno.

---

⁸⁰ tetragrama

Uloga takva čovjeka važna je na univerzalnom planu, pa ako na trenutak izađemo iz konteksta židovstva, svijet će, primjerice, uvijek pamtiti djelovanje Gandija, majke Tereze, Mandele i drugih snažnih ličnosti koje su svijet i njegovu dušu spašavali vlastitim rukama i ugradili u njega dvije komponente poput empatije i suosjećanja, osobine koje naglašava i izdvaja po svojoj važnosti praktična kabala.

No praktična kabalistička misija ponekad je sudjelovanje u duhovnom preobražaju jedne jedine osobe. Zapravo, cijeli život može biti u izazovu sudjelovanja u transformaciji jedne duše. Ona osoba koja ima spoznaju o tome naziva se i *mekubal*, kabalist.

Možemo zato bolje razumjeti da je kabalist praktičar čovjek posebnog duhovnog kova i umijeća, osoba koja je načinila izbor u Donjem svijetu s pečatom dobivenim od Gornjeg svijeta.

Kabalist će duboko mistično iskustvo ugraditi u svakodnevni život, pomažući ljudima kako u duhovnom napredovanju tako i u prevladavanju nevolja ovoga svijeta, poštujući židovske zakone i tradiciju.

Uvid, znanje, osnažuje svijest o živućoj Tori. Za židovskog mistika život je staza odgovornosti, učenje o poniznosti, sposobnost da osoba svoju dušu vidi u duši drugog čovjeka, jer onaj koji je osvijetljen, osvjetljava drugog. U svojem duhu takva osoba drži ključ s kojim ponire u srž života drugog čovjeka, osjećajući i znajući njegove probleme, strahove, izgubljenost i nadanja i nastojeći pomoći mu da prebrodi more života.

Način života kabalista je težak, jer tu je malo odmora i spavanja, a puno učenja i posvećenosti duhovnom

uzdizanju. Za kabaliste se također kaže da su liječnici tijela i duše, jer je jedno uvijek povezano s drugim. Kod njih je izražen vrlo suptilan osjećaj za protok energije ili, kako bi to nazvala suvremena znanost, za biopolja i to im pomaže da mogu uočiti važne pojedinosti. Pritom njihovo unutarnje iskustvo omogućit će da će u pravom trenutku znati izreći prave riječi ili dati savjet drugoj osobi koji će pomoći čovjeku na putu iscjeljenja i doživljaja osjećaja cjelovitosti⁸¹.

Kabalisti su, među ostalim, izvrsni psihoterapeuti koji doista mogu poboljšati život čovjeka na kojeg prenose znanje zajedno s meditativnim vježbama. Netko će se možda upitati u čemu je tajna? U tome što su istodobno u ovom i onom svijetu, povezujući razinu zemlje s nebeskim sferama i univerzumima. Ono što je ograničeno s Neograničenim⁸².

Pritom, koristit će simbole i znanje o načinu djelovanja deset *sfirot*, nikada ne zaboravljajući zasebnost svakog ljudskog bića, znajući da su duhovni svjetovi nastali u svjetlosti Božjeg stvaranja. Primjerice, *sfira* mudrosti, na hebrejskom *hohma*, kada joj se premetnu slova, dobivaju se riječi *koah mah* koje znače mogućnost. I to je zapravo temeljni element koji određuje čovjekovu osobnost, a dio nje je misao, djelo, osjećaj. Spoznaja da iza dana postoji dan, kao što iza noći dolazi jutro, vrijeme u kojem možemo osnaženi i uzdignuti krenuti ne samo dalje nego se i uspinjati

---

⁸¹ Hebr. riječ šalem, cijel, cjelovit etimološki je bliska riječi za mir šalom.

⁸² Ein sof, Neograničen, Ime Boga

prečkama, duhovnim razinama, naznačenim na Jakovljevim ljestvama. No dvojnost je u kozmosu neprekidno nazočna, pa otuda ponekad dolaze sukobi, kao što u oprečnosti mogu biti animalni dio ljudske duše *nefeš* koji se bori s višom razinom duše pod imenom *nešama*.

Sfiroti određuju i ljudsku profesiju, zanimanje, primjerice kod umjetnika ideja se najčešće javlja spontano, a ponekad rješenje stiže u snu pa možemo ustvrditi da je riječ o nekoj vrsti duhovne infuzije koju daje *sfira' bina'*, inteligencije i razumijevanja.

U glazbi možemo zapaziti suodnos između umjetnika i njegova instrumenta. Možemo govoriti i o sinesteziji prilikom Objave na Sinaju. Ljudi su vidjeli zvuk, čuli boje. Emocije i misli poprimili su oblik govoreći o važnosti svijesti i podsvijesti i da onome što osjećamo možemo dati oblik i boju.

U čovjeku je prisutna svijest da nikada nije sam u blizini Svetog, neka je blagoslovljeno Njegovo ime. I zna da postoje staze na kojima kroz valove svjetlosti u naš svijet ponekad stižu anđeli vatre⁸³, a zatim se približava i anđeo Sandalfon⁸⁴ koji hoda po zemlji i sabire molitve ljudi noseći ih Svevišnjem. Zatim dolazi i anđeo Ofanim, kojeg je vidio prorok Ezekiel zajedno s kotačem koji se vrti, uzdiže i spušta, a tu su i bezbrojni drugi anđeli koji dolaze u svojoj misiji, pomažu čovjeku i ponekad mu spašavaju život.

---

⁸³ serafim

⁸⁴ Ime dolazi od riječi sandala, obuća koja pomaže da se ublaži hod na zemlji, jer izravan dodir nebeskog i zemaljskog može biti pretežak.

Židovska mistika u svakodnevnom životu povezana je i s hebrejskim slovom *bet*, drugim slovom alefbeta⁸⁵ kojim počinje i riječ Postanak⁸⁶.

Slovo izgleda kao kuća. Jedna strana ostaje otvorena prema Gospodu, druga zatvorena i pokazuje da početak uvijek sa sobom donosi i nepoznanicu. Blagoslov, hebrejski *braho't* također počinje slovom *bet*, jer je svijet sagrađen uz Božji blagoslov i Njegovom dobrotom ljudi su blagoslovljeni u ovom svijetu.

Svi ti dinamični procesi povezani su sa snagom duha i znanjem koje je i stanje intimnosti, pa tako se podsjećamo i rečenice u Tori⁸⁷ da je Adam znao Evu. A znanje postaje dio osobe i misterij u kojem jedno biće postaje drugo biće.

Tu je i pitanje vjere kao unutaršnjeg znanja koje daje osobi razumijevanje i mudrost, jer dah ljudskog bića proizlazi iz daha koji cijeli univerzum čini živim. U spoznaji koja struji k duši snažne su intelektualne mogućnosti čovjeka i sve to dolazi do izražaja u svakodnevici. No što je sa srcem? Osjećajima? Njima dotičemo univerzum i riječi su nam pritom sredstvo uzdizanja izražavanja, dio su književnosti, umjetnosti, duhovnosti i vode prema shvaćanju Božje emanacije koja struji kroz milost, zahvalnost i suosjećanje. A rezonanca stanja duše, odjek i frekvencija osjećaja pronalazi drugo biće slično nama.

A da nema milosti i višeg suosjećanja, ta poruka duše čovjeka ne bi bila prenesena. Jer, srce, koje je kralj

---

⁸⁵ Hebrejska abeceda koja se sastoji od dvadeset dva slova.

⁸⁶ Hebr. Berešit

⁸⁷ Post 2:23

duše, u potrazi je za primateljem i upućeno je od Elo-hima stazama beskrajnih mogućnosti koje dolaze iz svjetlosti četiri univerzuma. *Asia'* pripada tijelu, *jecira'* osjećajima, *beria'* misli, *acilut* podsvijesti, a duša Bogu, *Ein Sofu*.

Svijet mističnog židovskog učenja možemo povezati i sa znanstvenim dostignućima, pa tako spomenut ćemo i molekularne emocije koje su raspršene po cijelom tijelu i imaju svoj kemijski govor, a time se bavi i moderna kvantna fizika.

Naime, osjećaj je informacija koja putuje stanicama tijela i ono pamti osjećaje koji mogu utjecati na kreativnost, ali i na zdravlje u pozitivnom ili negativnom smislu, odnosno na jačanje ili slabljenje imuniteta ljudskog organizma.

I tako još jednom možemo potvrditi da su misao, tijelo i osjećaji izvorište stvaralačkih mogućnosti koje doprinose živom dahu svega stvorenog.

No posebice je važna u svojem djelovanju i utjecaju na život pojedinca, ali i svih ljudi *sfira' hesed*, milosti i suosjećanja. U njoj je srce ljudskih želja koje uzdižu svijet na višu razinu. U njoj je čistota i zadovoljstvo.

Rabin Jichak iz Troyesa jednom je rekao da su milost i suosjećanje poticali Svevišnjeg na stvaranje svijeta. A suosjećanje je dominantno i u osjećaju jedinstva čovjeka s drugim čovjekom. U *hesedu* su radost povezivanja, stvaralački darovi i mogućnost ostvarenja.

Pomaže i da se shvati da je u prvom nebeskom slovu tetragrama, Izričitog Božjeg Imena, Njegova volja, u drugom je davanje oblika, treće slovo upućuje na osobu koja je zadobila svoje fizičko tijelo i svoju duhovnu

dimenziju, a četvrto pokazuje na mogućnost dijaloga stvorenog sa Stvoriteljem.

U sklopu tog učenja o djelovanju deset snaga Božanske emanacije govori se i o značenju uspostavljanja ravnoteže između fizičke i duhovne strane osobe. Od čovjeka, da bi to postigao, zahtijeva se disciplina i samokontrola.

Snaga, *gvura*’ može biti i u ograničavanju onog što želimo. Studentima, primjerice, ne treba odjednom dati previše informacija već onoliko koliko u određenom momentu mogu primiti i razumjeti.

Također u kontekstu učenja o pojmu sažimanja Boga⁸⁸ Njegova zraka svjetlosti prodire i kroz skrivena svojstva te djelo čovjeka može biti dovršeno i radi se o originalnom kozmičkom izrazu *gvura*’, snage.

A snaga ljudskog bića uvijek bi trebala biti u ravnoteži s milošću, jer u protivnom može ozlijediti, uzimat će, ali ne i davati. Fizičko i animalno u takvom slučaju nadvladat će duhovno. Samo ravnoteža snage i suosjećanja vodi k božanskoj duši⁸⁹, onoj dimenziji duše koja stremi k ujedinjenju sa Stvoriteljem. Postići ravnotežu uvjet je koji otvara mnoga vrata i odaje čuvajući osobu da ne »sagori«.

Temelji snage su, dakle, u disciplini tijela i duha i najveće je umijeće da čovjek ne bude nagao u donošenju odluka, procjena, jer to je put povezivanja s najvišim redom. O tome govori i sljedeći kabalistički zapis pod nazivom Jednako, a različito.

---

⁸⁸ cimum

⁸⁹ Nefeš elokit

Stotine i stotine ljudi čekalo je strpljivo kako bi stigli do učitelja kabale koji je sjedio, usput jeo jabuku i svakome odgovarao na postavljena pitanja. Jedan mu čovjek reče: »Pa i ja bih znao tako sjediti, razgovarati s ljudima i jesti jabuku. Što je u tome posebno?«

Majstor kabale mu odgovori: »Ti vidiš jabuku, a ja njezin hologram. Sve ono što se krije iza jabuke, elektrone koji su u njoj i koji joj daju oblik i tvrdoću. Znam da ono što je pojavno nije i stvarno u duhovnom smislu. Kada prolazim ulicom i vidim stablo jabuke, pred očima imam i ono skriveno – korijenje koje jabuku hrani i daje joj okrugli oblik koji upućuje na beskonačnost i božansku savršenost. Prije nego zagrizem jabuku blagoslovit ću je znajući da objedinjuje apstraktnu duhovnu ideju s fizičkom i u tom plodu vidjet ću Gospoda.

Onda kada ćeš ti dostići tu razinu svjesnosti, moći ćeš sjediti ovdje umjesto mene i sam svojom intuicijom pomagati ljudima da riješe svoje brige i probleme. Moći ćeš sjediti i razgovarati s ljudima onda kada ćeš nešto tako jednostavno kao što je jabuka znati povezati s nečim što je tako komplicirano kao što je ljudska duša.«

Bog je čovjeka zamislio kao sretno i zadovoljno biće i kroz suosjećanje i milost rađa se mir, sklad, osjećaj sreće i cjelovitosti, a najgori način povezivanja s drugim čovjekom je osjećaj zavisti i mržnje koji razara ne samo onog kojem je upućen nego još više onog koji je mržnjom zarobljen.

To učenje upućuje na rad, na promjenu, na transformaciju i transcendenciju, a čovjek načinom svojeg života pokazuje što je želio i što je prestao željeti.

Svima je dobro poznata priča o praocu Abrahamu i njegovu sinu Izaku kojem pripada *sfira* snage. U ovom slučaju govori o njegovoj samodisciplini i snazi da ostane u sjeni karizmatičnog oca kojemu svjesno pomaže ostvariti ono što je naumio. Unutar judaizma zato se na ovom mjestu neće upotrijebiti riječ žrtvovanje nego povezivanje. Riječ je o Izakovoj ravnoteži između suosjećanja i snage. Tako i mi u našem životu i svakodnevi, imajući ponekad dublji uvid u neki događaj, moći ćemo tolerirati i ono što inače ne bismo podnosili.

Takva odluka proizlazi iz mudrosti srca, jer neprekidan rat sa sobom i okolinom doveo bi čovjeka u stanje krajnje iscrpljenosti i kaosa, pa tako i hebrejska riječ *rahamim*⁹⁰, koja se uz druga značenja može prevesti i kao strpljenje, povezana je s riječi *reham*, materica, jer nas štiti od nas samih i druge od nas.

A rabinsko učenje će reći o tome: *Čovjek u tišini meditira i pita Boga: »Smijem li voljeti stranca?« A Gospod mu odgovori: »Ti vidiš stranca, a ja ne.«*

Sunce koje zalazi obojit će nebo, zatim će nestati u oceanu, njegova će snaga zamrijeti. Zatim se iz tamne modrine neba pojavljuju zvijezde. Dan plovi u noći. Noć plovi u danu. Jednako tako povezuju se samilost i snaga i dodiruju u ljepoti svijeta. A njezino je ime istina.

Čovjek meditirajući daje počast Stvoritelju i sam stvarajući u Njegovu svijetu ljepotu. Ona nije u izdavanju nego u povezivanju. No ono što mi kao pojedinci želimo naći često je skriveno. To je kozmička igra u

---

⁹⁰ Milosrđe, samilost

kojoj se promatra naše traženje i nadanje da ćemo u tome biti od Boga pronađeni.

Sfira' snage skriva istinu, milost je u čežnji da je pronađemo dok je ljepota u nalaženju koja preobražava osjećaje. A kabalistički gledano, daljnji korak vodi k pobjedi i uklanjanju prepreka.

O pobjedi također možemo kao ljudska bića govoriti onda kada naučimo živjeti u skladu s osjećajima i kada smo sposobni nadvladati negativno, kada se trudimo razumjeti i oprostiti.

Rabin Nahman iz Braslava je govorio da je najvažnije ne strahovati. Jer život, on je poput uskog mosta, ljude koji njime koračaju obuzme strah. No da bismo mogli proći mostom, pogled treba usmjeriti na drugu obalu i nastaviti koračati.

U životu treba znati prihvatiti izazove, ali ne »ubiti« ono što osjećamo, jer se bojimo. Jer, kada pronađemo iskru božanskog u drugom čovjeku, pronašli smo esenciju svetog.

Problem je u tome što odrastanjem podižemo granice između sebe i drugih, gubi se spontanost, javlja se misao o moći i vladanju drugim ljudima. No vrlo često iza granica koje je podigao, čovjek se osjeća usamljen, želeći istodobno vladati svijetom i iz njega pobjeći.

Značajnu ulogu u tome ima i ego i onda kada ga se ukloni, može se dopustiti svjetlu da bude svjetlo i da dijelimo život i osjećaje s drugim bićem, ne bojeći ga se i ne skrivajući se. No ponekad iza naizgled uljudnosti u komunikaciji krije se neiskrenost koja stvara mnoge teškoće i nesporazume, jer se svjesno zanemaruje istina.

Talmud uči čovjeka da ne bi trebao biti sudac drugima ili kako se to slikovito kaže: »Nemoj stajati u tuđim cipelama«. Jer, svatko je rođen s različitim genetskim i drugim mogućnostima. U pozitivnom smislu biti usredotočen na drugog zahtijeva i osobnu poniznost, vjeru i povjerenje koje u nama otvara prostor za drugog. I opominje da teškoće u odnosima s bližnjima nastaju i onda kada prestanemo vidjeti ljepotu vlastite duše, kada više ne vidimo ono što nas čini posebnima. Mnogi misle u dubini svoje duše da su osobe bez značenja i vrijednosti te da je patnja cijena koju za to plaćaju.

Zapravo riječ je o neprepoznavanju povezanosti svega postojećeg na kozmičkom planu ili, kako bi to izrazili kabalisti, sve je u jednom, Jedan je u svemu.

Božja ruka ljudsko biće ponekad u njegovu hodu vraća natrag. I tako ga uči prepoznati sebe i vrijednost drugih. Također, bolna iskustva iz prošlosti treba koristiti na pozitivan način.

Ono što pojedinca trajno određuje je dar posebnosti kao i događaji na koje ne može utjecati. Na toj i takvoj pozornici života odvija se čovjekova misija. A ipak ljudskom biću ne preostaje nego boriti se i pokušavati preuzeti nadzor nad svojim mislima i postupcima, uspostaviti psihofizičku ravnotežu, naučiti prihvatiti ono što dolazi.

To pokušava i kozmički poredak slijedeći svoje kolektivne mehanizme kojima upravlja Elohim.

Mističan put duhovnog izlječenja je da znamo čuti, vidjeti, objedinjujući u sebi u konačnom očitovanju sve suprotnosti.

Židovsko duhovno učenje neprekidno naglašava namjeru, odnosno da kada nešto radimo, budemo na to potpuno usredotočeni. A ljudima oko sebe može se pomoći na način da naša misao o njima bude pozitivna, jer tako ujedno ima terapijsku važnost. Uostalom misao ne poznaje granice ni vremenske zone i riječ je o kozmičkim relacijama.

U mističnom pojmu *jesod*, koji obuhvaća muški i ženski princip, jest ljubav i čovjeku ukazuje na važnost činjenice da treba živjeti sada, a ne u nekom ne-prostoru. Sada se događa promjena i ono što se radi utjecat će na budućnost, no većina ljudi više živi između prošlosti i budućnosti nego što ima svijest o važnosti sadašnjeg trenutka, a hasidi znaju reći da je svaki moment poseban. U pojmu *jesod* duhovno je nasljeđe naših prethodnika, tu su i duhovni temelji svijeta koji se povezuju s ovozemaljskim, ali u kabalističkom *malhutu* kraljevstvu, istodobno Stvoritelj u kozmosu stvara za čovjeka nove mogućnosti, posebno polje čovjekovih duhovnih potreba⁹¹. *Malhut* se naziva i ljubljenom majkom, jer je tu svijet mogućnosti i metafora za tu *sfira*' su usta, govor koji će izaći iz duhovne nutrine koja obuhvaća misao i osjećaje, ujedno ona je i ženski princip⁹² koji govori o Božanskoj svenazočnosti i manifestaciji stvorenog svijeta.

Etimološki, hebrejska riječ *malhut*, *kraljevstvo*, vezana je uz riječ *meleh* koja znači kralj, odnosno upućuje na to da je svaka osoba odbljesak Kralja kraljeva nad

---

⁹¹ Hašgaha' pratit

⁹² Šhina'

svim kraljevima. Riječ je s jedne strane o pasivnom stanju, ali tu je i snažna ishodišna točka svega što kao osobe možemo postati.

Malhut na kraju svakog dana tjera čovjeka da sebi postavi pitanje: »Jesam li danas radio ili radila nešto što doista mislim da je važno, jesam li pridonijela ostvarenju tog cilja, jesam li odstupio od onog za što je vrijedno živjeti?«

Uostalom u životu počinjemo tamo gdje smo stali i završavamo tamo gdje smo počeli. Riječ je o vrlo napornoj životnoj disciplini koju kabalisti nazivaju trčanje i povratak.

U životu je tako da svi imamo i svoja loša razdoblja u kojima smo manje suosjećajni, u kojima prevladava sebičnost, taština, lijenost, kad se ljutimo i kad gubimo, kad ne vjerujemo sebi ni drugima. Kad sumanuto trčimo ne pitajući se kamo nas to vodi, znamo samo da je naporno i iscrpljujuće. I zatim čovjek stane, posrće, ali dolazi do daha i napokon prihvaća Ruku Gospoda koji ga vraća natrag, jer nas tako vraća Sebi.

POZIV NA PROMJENU

U povijesti Abrahamovoj ostale su upisane riječi »Idi, Idi«⁹³. Pođi iz svoje zemlje, iz zavičaja, iz doma očinskog. Nakon silnih godina koje su prohujale one čovjeka navode na razmišljanje kako svakodnevica može do te mjere obuzeti čovjeka i zarobiti ga tako da više ne razmišlja o razlozima i smislu onog što i kako živi. Ponekad čovjek je svjestan da mnogo toga u njegovu životu nije dobro, zna da bi morao nešto poduzeti, ali odustaje. Misli o promjeni nestanu, izgube se.

Suočiti se s istinom, znači da treba nešto i učiniti, a to je mnogima teško. No da bi se pronašlo nadahnuće, možda se treba prisjetiti da ni trenutak u kojem Bog traži od Abrahama da ode, nije bio lak. Jer, on je tada imao sedamdeset pet godina, svoju iznimno lijepu i duhovnu suprugu Saru i dosta imovine. No Haran je morao napustiti i poći prema Kanaanu. I on odlazi.

Čini se vrlo jednostavno, a ipak tomu nije tako, jer uvijek je teško napustiti ono što već znamo i u čemu se osjećamo ugodno i sigurno.

S riječima »Idi, idi« Bog zapravo traži od Abrahama da pogleda u svoju dušu i da se preispita je li u

---

⁹³ Leh leha, Post 12:1

stanju napraviti iskorak iz života kakvog poznaje? On koji je otkrio monoteizam, svjetlilo je koje mora svjetlo nositi svijetom. Za to treba hrabrosti, snage i odlučnosti. Riječ je o prelasku s jedne razine življenja na drugu. Bez tog pogleda u dubinu nas samih nikuda nećemo stići. Promjena se događa u času kada nam Bog želi pokazati da ne poznajemo dovoljno sebe i kada nas suočava s činjenicom da nismo kao osobe postigli ono što možemo. Pred čovjekom je teška zadaća, jer se mora ostvariti na nov, drugačiji način, u izmijenjenim okolnostima. Onaj tko se ne miče, ne utječe na svijet.

Ponekad u trenucima životnih kriza i iskušenja čovjeku se čini da je nemoćan i da ne može ništa poduzeti kako bi se okolnosti njegova života promijenile, kao da nema za to i volje i snage. Ali, ako se baš tada ne učini iskorak, čini se da je osoba osudila samu sebe. Jer, kao što je Bog želio da Abraham napreduje, da mijenja sebe i svijet, to isto traži od nas, baš kao u staroj židovskoj izreci da ako otvorimo prozor, Bog će nam pomoći da otvorimo vrata. I prisjećamo se riječi koje Milosrdni upućuje Abrahamu svjedočeći njegovoj vjeri: »Blagoslovit ću te, ime ću ti uzveličat i sam ćeš biti blagoslov«⁹⁴.

Odlazak, dakle, može biti povratak sebi, a lekcija o padanju nikada nije bez one o uzdizanju.

Sve te riječi izrečene prije više od tri tisuće godina i danas su žive u nutrini čovjeka, u onome što mora izvršiti na putu koji mu je namijenjen. One žive u ži-

---

⁹⁴ Post 12:13

dovskim obiteljima, u učilištima, sinagogama i izvan hramova i čovjek jasno čuje: »Idi, idi na dalek put«, kaže ti, kao što je jednom davno rekao Abrahamu. A u jednoj pjesmi iz suvremen židovske književnosti nalazimo: »I ti skupljaš dijelove svoje odjeće skupljajući djeliće sebe. I odlaziš i nadaš se da ćeš jednom na kraju puta znati zašto jedna duša u drugoj ostaje«.

DINAMIČNI JUDAIZAM

Postoje statični i dinamični sustavi. Prvi imaju čvrstu i postojanu strukturu, ali budući da se po samom svojem određenju ne mijenjaju, s vremenom propadaju. Za razliku od njih, dinamičnim sustavima svojstvena je pokretljivost, primjena novih otkrića, usklađivanje starog i novog. Moguća je preobrazba.

Primjerice, uvijek možemo procjenjivati kakva je ustanova u kojoj radimo, pitati se je li statična ili dinamična? Tako i vjersku zajednicu možemo promatrati u njezinoj statičnosti ili dinamici. I kakav duh njome vlada? Kakva energija?

Tako i u vjerskom životu čovjek ponekad zaključiti kako će se nečeg pridržavati, a nečeg neće. Nekih zakona iz Tore će se držati, neke zanemariti. No, izvršavanje zapovijedi, njihovo čuvanje i zaštita dopiru do Svevišnjeg i pomažu da se Sveti drži svog saveza i obećanja praocima. Jer, nema važnih i manje važnih zakona. A ona osoba koja na to drugačije gleda ide prema nepokretnosti i pasivnosti. Judaizam je u svojoj suštini dinamičan, jer se uvijek treba kretati prema naprijed, uvijek usavršavati i sebe i svijet.

Za vjerski punoljetnog muškarca to može biti odluka da redovito stavlja *tefilin*, molitveno remenje, ili za ženu odlazak u *mikve*, obredno kupalište ili više

sustavnog izučavanja svetih židovskih knjiga Tore i Talmuda.

Poznati židovski komentator Rashi⁹⁵ objašnjava da će nas taj dinamični korak naprijed u shvaćanju samih sebe dovesti obećanju Božje ljubavi.

---

⁹⁵ Rashi (1040. – 1105.), Francuska, Troyes

PUT VOLJE

Kada oko nečeg istinski i do kraja predano nastojimo, ili uspijemo ili izgubimo. Važno je pritom da nikoga nismo oštetili. No u slučaju neuspjeha čovjeku se otvara nov put. Nova neočekivana staza čije je pojavljivanje ovisilo o prethodnom koraku i izboru. Možemo tu stazu nazvati utjehom ili je doživjeti kao neki pomoćni izlaz. Naziv i nije toliko važan, jer je daleko važnija spoznaja da Božansko nije odvojeno od nas i da Bog ne sjedi ravnodušan na nebeskom vrhuncu i s njega promatra svijet. Sve što se zbiva na planu je međusobnog prožimanja.

Stvaranje se neprekidno događa. Svjetlost je stalno s čovjekom. To je najčišća energija koja pokazuje da što dublje prodiremo u materiju, to sve manje nalazimo materiju. U najvećoj dubini uopće je i nema, jer zapravo ona nije drugo nego zgusnuta svjetlost. I zato judaizam i mistično učenje stalno naglašavaju mogućnost transcendencije.

Materija je, dakle, svjetlost koja je promijenila oblik. I to je prva tajna u vezi svjetlosti i ona je sam temelj⁹⁶ postojanja i Postanka koji veže ono Gore s ovim Dolje.

---

⁹⁶ Kabalistički jesod

Podsjetimo se na riječi *Elohima* »Neka bude svjetlost i bi svjetlo«⁹⁷. Dakle, postojanje je u samoj svojoj srži svjetlost i u trenutku kada život počinje, on počinje sa svjetlom, ono je primarna pojava, a život sekundarna. Život može opstati bez ljubavi, ali ljubav ne može bez života. Na taj način svjetlost, život i ljubav su međusobno povezani i dok ne ostvarimo ljubav, ništa nismo postigli, jer svjetlost je mogućnost ljubavi.

U ovom svijetu sve je relativno osim svjetla i samo ono ima nepromjenjivu brzinu te zbog toga fizičari uzimaju svjetlost kao mjeru za udaljenost. Sve je promjenjivo, samo je svjetlost apsolutna i tako je stvoren misterij.

A svjetlost, ona nije samo u temelju religije nego i znanosti. I zato su mistici oduvijek govorili: »Iskušavamo svjetlost, ostvarujemo to svjetlo iznutra, svatko je svoj plamen«.

Potruga za našom biti nije drugo nego potraga za svjetlosti. Svaki čovjek nosi u sebi područje čiste svjetlosti, a njezin je simbol duhovni plamen *Adama Kadmona* koji je postojao u božanskom umu prije stvaranja i bio je prvi otisak i odraz najsvetijeg Božjeg Imena⁹⁸ u svojem vertikalnom prikazu.

Prema rabinskim tumačenjima, ljudsko biće ima svoj početak u iskrama⁹⁹ isijavajuće pojave *Adama Kadmona*. A jedan stari kabalistički opis njegova lika kaže: »Iz glave *Adama Kadmona* isijavala je silna svjetlost stvarajući slova koja su oblikovala imena«.

---

⁹⁷ Post 1:3

⁹⁸ tetragram

⁹⁹ Hebr. nizozot

Svjetlost je, dakle, tu, kao dio ljudskog bića, kao most između Božanskog i zemaljskog. Temelj je života i s time se slaže i znanost, ali se uglavnom na toj točki i zaustavlja. Religija je ta koja je otišla korak dalje i kaže da se iznad svjetlosti nalazi Postojanje.

A rabin Shimon Lavi u šesnaestom stoljeću je svojim učenicima rekao: *»S pojavom svjetlosti, svemir se proširio. Sažimanjem svjetlosti, sve postojeće je stvoreno u svoj svojoj raznolikosti.«*

SINAGOGA I ISKUSTVO UNUTARNJE TIŠINE

Kakva su čovjekova očekivanja dok ulazi u sinagogu i što tamo traži? Je li to prilika za unutarnju tišinu? To su samo neka od pitanja koje je sebi postavio rabin Avraham Joshua Heschel¹⁰⁰.

On je sinagogu doživio kao mjesto gdje se sliježe tišina ili, može se i tako reći, gdje se događa stišavanje pojedinca i to biva važnije od rječitosti. Riječ Šma¹⁰¹, u molitvi koju izgovara, donosi mudrost, preispitivanje sebe i suosjećajnost. To je važno razumjeti iz razloga što je život izvan sinagoge najčešće težak, zahtjevan i pun odgovornosti u onom što zovemo svakodnevno preživljavanje. U današnje vrijeme svaki pojedinac zasut je i nizom informacija, istina i neistina kroz koje se teško probija.

U užurbanosti života teško je ostati neokrznut, ali vrlo je zahtjevno osobno nikoga ne povrijediti. Mir u sinagogi, mir u duši donosi i spoznaju koliko je važno razvijati u sebi svjesnost, znati o onome što je u nama i izvan nas.

---

¹⁰⁰ Avraham Joshua Heschel (1907. – 1972.)

¹⁰¹ Hebr. Čuj, prva riječ molitve Šma Israel

I nema tog čovjeka kojem nije potrebno u sabrnosti tišine pročistiti svoj um, svoje tijelo, svoj duh. Razlučiti važno od nevažnog.

Rabin Heschel uvjeren je da ako osoba želi postići visok stupanj duhovnosti, da se ne može osloniti samo na sebe i zato je potrebna zajednica u kojoj će taj osjećaj dijeliti s drugim ljudima.

Čovjeku kao da su potrebni svjedoci koji poput njega sudjeluju u službi Bogu svjesni što znači privrženost u vjeri.

Mnoge sinagoge imaju i kantora, predmolitelja čija je zadaća da melodijom molitve preobrazi mnoštvo pojedinaca koji se mole u jedinstvenu službujuću zajednicu, a tamo gdje nema kantora, to čini rabin.

Psalmi i riječi molitve izgovorene na glas ili u sebi pomažu vjerniku da spozna svu ljepotu duhovnog doživljaja. A pjevanje u sinagogi dio je puta koji pripada duhovnom iskustvu pojedinca i da čovjek ponovno osvijesti kako je čitav svijet pun Božanske slave.

U tišini, u molitvi i potpunoj predanosti molitvenim riječima i stihovima otvara se ljudsko srce koje dobiva nove i jasne uvide, osjećaj samoće polako nestaje i sve postaje dijalog sa Svetim, a san o svijetu ispunjenom ljubavi nadohvat ruke i srca, u sinagogi sve diše u tajni postanka, u tišini trenutka prije pojave svjetlosti. A pjevanje i glazba uznosi duh iz ograničenog u neograničeno, iz tame u sjaj, a muzika i nije drugo nego duša riječi. I iz nje se rađaju novi svjetovi, iz nje se rađa i pokajanje i samilost, ljubav i preispitivanje sebe i prihvaćanje Božje tajne u Njegovoj nazočnosti. Onaj koji Mu je bio svjedok na Sinaju ponovno

svjedoči prenoseći glazbom i pjevanjem sve ono što jest tu, ali je teško izreći.

I kao da ljudsko biće ponovno u poniznosti ulazi kroz riječi molitve u korablju, u spasenje, zaštićene duše od propasti njega samog i svijeta koji se urušava.

Svjetla su upaljena, ne samo na menori¹⁰² ili u posudi u kojoj polako dogorijevaju svjetlila na malim lučicama, nego i u očima kroz koje se nazire sjaj duše.

I zato Avraham J. Heschel podsjeća da je riječ dublja od naše misli i da pjevanje može biti još uzvišenije.

Čovjek u hramu otkriva Njegovu nazočnost u sebi samome, stihovi ga uzdižu u visinu poput plamena svijeća i u sinagogi, u tišini, u riječima molitve i pjevanju čovjek ulazi u vodu promjene, očišćenja i pročišćenja, nikada jednak onome koji je u sinagogu došao već izmijenjen u svjetlosti Najvišeg, baš kao što vječno svjetlo sjaji u Aron hakodešu¹⁰³ u kojem je sveta Tora.

---

¹⁰² Židovska sedmerokraka svjetiljka

¹⁰³ Sveti kovčeg; ormar u sinagogi u kojem se čuvaju knjige Tore

NEBESKI SVODOVI I ŠABAT

Više puta sveta židovska knjiga Tora upućuje na riječ činiti, kao da postoji nešto aktivno u vezi šabata¹⁰⁴, svetog dana odmora za židovski narod, premda izgleda da je glavna osobina tog blagdana potpuni odmor, odnosno prestanak aktivnosti i čitavog niza djelovanja. Prilikom čitanja Deset zapovijedi jasno je da se *šabat* mora poštovati¹⁰⁵, jer Gospod, je stvorio svemir u šest dana i odmarao se sedmog dana.

No čemu mirovanje? Jer se duh i tijelo čovjeka moraju odmoriti, treba dakle stvoriti sve uvjete kako bi osoba mogla obnoviti svoje duhovne i fizičke snage i u mirovanju učiniti živucom svoju vezu sa Svevišnjim.

Šabat i njegovi propisi i uredbe o svetkovanju dani su Mojsiju na Sinaju, a Raši, najpoznatiji komentator Tore, pomaže svojim tumačenjima kako bi pojedinac mogao znati u kojem pravcu u životu treba ići, pa tako izraženo načinom Rašijeva govora, spoznaje se da je Bog dajući svetu knjigu Toru židovskom narodu otvorio sedam nebeskih svodova. I pritom je razderao Gornja i Donja područja.

---

¹⁰⁴ Sedmi dan u tjednu na koji je zabranjeno obavljati 39 različitih djelatnosti. Šabat odražava vjerske, čovjekoljubive i društvene vrijednosti židovstva.

¹⁰⁵ Izl 20:8

Židovi na sinajskom brdu na taj su način imali izravnu spoznaju o Gornjem svijetu i iskusili su da je Bog konačna stvarnost, prenoseći to više od pet tisuća godina svakom novom naraštaju.

Riječ je o duhovnom otkrivenju, o pogledu u dublju stvarnost, o uvidu i viziji.

Raši zapravo koristi dvije različite riječi za to iskustvo: »Bog je otvorio duhovna područja i Bog ih je razderao«.

Ta dva izraza ukazuju na čovjekovu razinu u odnosu s Bogom. Prva, koja govori o otvaranju, znači napredovanje korak po korak, odnosno polagani duhovni proces, razdoblje života u kojem osoba prelazi bez velikih teškoća, kriza, potresa i iskušenja iz niže razine u višu i Bog čovjeku otvara uvid u nova područja.

Ali, postoji i drugačiji način uvida, a to je suočavanje s teškim kušnjama kada se čovjeku čini da bespomoćan hoda u mraku i više nije siguran hoće li i može li životne nedaće izdržati. Ipak, koliko god bilo teško, potresno, bolno i nadasve zastrašujuće, osoba unatoč tomu, prikuplja hrabrost i probija se s posljednjim ostacima snage iz tame u svjetlost zore.

I upravo tu i na takvom mjestu kada noge čovjeku od iznemoglosti drhte i čini se svakog trenutka da će pokleknuti, srušiti se, Bog mu odgovara uklanjanjem koprene s očiju, odnosno kao da mu je iznenada razderan veo koji ga je priječio da vidi jasnije. I čovjek otkriva objavu božanske prisutnosti koja nadilazi po svojoj snazi, po svojoj tajanstvenosti, uvidu i novom iskustvu cjelokupno znanje koje je ranije imao. Upra-

vo preko najtežih kušnji i ispita Neba osoba dolazi do najdubljih spoznaja.

Nitko ne može znati što mu dan donosi, ali važno je vjerovati da svoju sudbinu može izdržati u vremenu kada korača kroz tamu i ne smije zaboraviti na postojanje svjetla. I kada čovjek prolazi predjelima tmine ne treba od sebe zahtijevati da čini velike stvari, nego male i jednostavne, moleći Boga da izdrži i da mu pomogne. A na Nebu postoji riznica zasluga i u njoj je zapisano svačije ime.

MOĆ GOVORA

Svaka riječ ima svoju energiju i jednom kada se riječi izgovore više se ne mogu povući. Moć onog što govorimo iznimno je velika.

Mnogi su uvjereni da je najteže čuvati propise vezane uz vjeru i blagdane, posebice kada je riječ o židovskom vjernicima mnogo pažnje posvećuje se i kašrutu¹⁰⁶, obredno čistoj hrani, čiji sustav nije baš jednostavan. Ali i hrana čini mapu ljudske duše. No treba otići i korak dalje.

Rabin Židovske vjerske zajednice Bet Israel u Zagrebu Kotel Da-Don smatra pak da je najteže držati one zakone koje najčešće ljudi krše, a to su propisi vezani uz zabranu neprikladnog govora, posebice ogovaranja, pa se osobe koje stalno prenose tračeve nazivaju u židovstvu i kanibalima ljudskih duša. Postoji i čitav sustav rabinskih propisa vezanih uz ogovaranje, javno sramoćenje te ponižavajuću i štetnu izjavu. Jednako tako postoje i rabinski propisi koji govore o kazni za takvo ponašanje i traženju oprost.

---

¹⁰⁶ Kašrut, halahički propisi o dopuštenoj i nedopuštenoj hrani i načinu pripreme za Židove, temelji se na podjeli životinja, ptica i riba na dopuštene i nedopuštene, strogo se razdvaja mliječna hrana od mesne.

Jednom prilikom, čovjek koji je postao svjestan koliko je štete i patnje nanio ljudima koje je ogovarao došao je rabinu moleći ga da mu kaže kako se može iskupiti za to nedjelo. Rabin mu je savjetovao da u vjetrovitom danu ode u polje, otvori šaku u kojoj će biti zrna pšenice i kada ih vjetar raznese, sve sakupi i donese mu.

Naravno to nije bilo moguće i čovjek se vratio rabinu bez zrna koje je vjetar odnio. I tada mu rabin reče: »Kao što je vjetar na sve strane svijeta raznio zrna pšenice, tako su raznesene i ružne riječi koje si o drugima govorio i više ih nije moguće sakupiti«.

Veliki rabini razmatrali su vrlo pažljivo to područje odnosno grijeh zlog jezika i zaključili da je *lešon hara*¹⁰⁷ sve ono što čovjeku može prouzročiti trpljenje, strah, poniženje, odnosno tjelesnu i financijsku štetu.

Judaizam je vrlo svjestan snage govora i štete koja se njime može nanijeti, jer čovjeka se ne ubija samo oružjem nego ga se može ubiti i klevetom, odnosno ružnim riječima, pa tako od četrdeset tri grijeha koja se nabrajaju u ispovjednoj molitvi na blagdan *Jom kipur*, pokajanja, oprosta i pomirenja, njih jedanaest su grijesi koje čovjek učini govorom.

Talmud kaže da je jezik toliko opasan da se mora držati skriven od pogleda iza dva zaštitna zida, usnica i zubi, kako bi se spriječilo njegovo pogrešno korištenje.

---

¹⁰⁷ zao nagon

Moramo biti svjesni da se izgubljeni novac može vratiti, ali šteta nanescna govorom više se nikada ne može popraviti.

Govor se može usporediti i sa strelicom koja je odapeta, jednom kada je poletjela više se ne može opozvati, a tako je i s riječima koje ponekad krenu svojim putem i više ih nije moguće zaustaviti.

Židovsko učenje će također istaknuti i vrlo negativnu ulogu osobe koja sluša ogovaranje, jer ono ne bi bilo toliko pogubno kada ne bi imalo pažljivog slušatelja. A židovski bi mudraci zaključili da zbog zlog jezika strada najmanje, troje ljudi: osoba koja širi ružne riječi, osoba koja to sluša i osoba o kojoj se priča.

PUT ŽIDOVSKOG MISTIKA

Postoji vrijeme u kojem se sve umiri, trenutak koji čeka čovjeka da se pojavi u svjetlosti, a u životu je većinom tako da mistik da bi stigao do bijelog plamena, mora prvo proći kroz plavi, odnosno da bi unio u svijet svjetlost, mora je prvo zaslužiti, jer će samo tako imati što dalje dijeliti. On uči gledati u sebe da bi znao vidjeti drugo ljudsko biće i zna da je materija samo vanjska odjeća koja štiti mistično tijelo. Pritom cilj je svjetlosti da čovjeka uzdigne, a ne da ga uništi, a onaj koji nađe u drugome svjetlo i sam biva osvjetljen i zna da su sve duše u duši Jednog. A ipak, svaki je djelić cjelina za sebe i istodobno dio stvaranja u jedinstvu sa svim ostalim djelićima.

Tako je za židovske mistike univerzum produljeno tijelo čovječanstva svih ljudi i vjera. I kao što se ljudsko tijelo sastoji od stanica i organa, jednako tako u poretku svega stvorenog jest tkivo univerzuma. A transformacija čovjeka je moguća do neslućenih razmjera, jer je u njoj tajna primordijalne besmrtnosti.

I tako osoba jednoga dana otkriva u svojem srcu i umu dodatno razumijevanje božanskih zakona i tajni i zna da na svojem putu nije sama, a onaj koji je našao milost u očima Gospoda dobiva ime Pronađen. Od Boga je pročišćen i svjetlom svijetu darovan. Odnos

Vječnog s takvim čovjekom možemo nazvati svetim ugovorom, jer s jedne strane onaj koji jest osvjetljen proširuje svoju duhovnu svijest i istovremeno pridonoši u svojoj zemaljskoj misiji očitovanju Božanske nazočnosti¹⁰⁸. Također takva osoba zna da je bezgranična praenergija s one strane vremena, prostora i kretanja kakvo poznajemo na zemlji.

Ono što stiže do čovjeka božanska je inteligencija koja prolazi međuzvezdanim prostorima. To učenje je u skladu sa suvremenom znanosti, jer svjetlo jest čovjekova stvarnost, a atom energija čija je bit svijest, kao što je bit kozmosa misao, pa možemo reći da su najveća znanstvena otkrića duhovna.

Ponekad čovjek se pita zašto ako je satkan od svjetlosti pada u krize? No tamo gdje ima svjetlosti uvijek je i sjena.

A rabin Moses Cordevoro¹⁰⁹, koji je živio u Safedu u šesnaestom stoljeću, pitao se kako i na koji način ojačati duhovno žarište u srcu tražitelja kako bi svojim plemenitim umijećem mogao stići do prve razine mistične svijesti i svoje upute dao je u rukopisu pod nazivom Staza židovskog mistika:

1. Ustezanje od vrijeđanja
2. Strpljivost u trpljenju zla
3. Oprost, razmjern s razaranjem i uništenjem koje je zlo prouzročilo
4. Potpuna identifikacija sa bližnjim

---

¹⁰⁸ Hebr. Š'hina'

¹⁰⁹ Moses Cordevoro (1522. – 1570.)

5. Potpuni izostanak ljutnje povezan s odgovarajućim djelovanjem
6. Milosrđe, s naglaskom na prisjećanje samo dobrih osobina mučitelja
7. Iskorjenjivanje svih znakova okrutnosti i osveto-ljubivosti
8. Zaboravljanje boli koju su drugi nanijeli i sjećanje na dobro
9. Samilost prema osobi koja pati bez prosuđivanja
10. Istinoljubivost
11. Blagoslov nad slovom Zakona uz pomoć dobra
12. Pomaganje grešnima u popravljanju bez prosuđivanja
13. Sjećanje na sve ljude uvijek u nevinosti njihova ranog djetinjstva

HASIDSKA KNJIGA TANYA

Pozornost uvijek pobuđuju rukopisi koji kroz stoljeća uspiju preživjeti mnoge ljudske nedaće, ratove, požare i pobune, a onda se odjednom pojave na površini i valjda je tomu tako, pronade ih onaj koji ih treba pronaći.

I novi naraštaji nadahnjuju se njihovom mudročću. A za hasidski duhovni pokret, koji je rođen u osamnaestom stoljeću i koji ima u cijelom svijetu sve više sljedbenika, Tanya je sveta knjiga.

Godine 1796., nakon punih dvadeset godina rada, ortodokсни rabin i utemeljitelj Habada¹¹⁰ Schneur Zalman¹¹¹ objavio je svoju knjigu pod nazivom Tanya u čijem je nazivu sakrivena riječ snaga i koja obuhvaća pisano i usmeno znanje Tore. To djelo naglašava da postoji stvaranje nakon stvaranja i da je fizički svijet kompatibilan s duhovnim te da na višoj razini čine jedno. Upravo iz tog razloga proizlazi mogućnost pojedinca da prevlada prepreke te je Zalman jednom prilikom izjavio da »Bog čini čuda na zemlji i da su ljudi vidjeli kako je Izraelce odveo u slobodu«. Također taj rabin

---

¹¹⁰ Habad, početna slova otkrivaju značenje riječi: hohma, bina, da'at, mudrost, znanje, razumijevanje

¹¹¹ Schneur Zalman (1745. – 1812.)

je smatrao da veza između prošlosti i budućnosti jest u snazi koju čovjek ima u ispunjavanju svoje životne misije. No Tanyu kao ni hasidizam uopće nije moguće zamisliti i poznavati bez hasidskih priča, a u njima sasvim posebnu ulogu imaju *cadikim*, pravednici.

U jednom poljskom gradiću živio je s obitelji siromašan hasid. Jedne hladne zime netko je pokucao na vrata i pred njima je stajao sasvim promrzao, nepoznat čovjek. Hasid i njegova supruga uveli su ga u kuću, utoplili, okrijepili ga čajem i hranom. Ujutro kada je siromah otišao djeca su u kući pronašla njegov zavežljaj i u njemu zlatne dukate.

Hasid je otišao po savjet rabinu s pitanjem što da učini s novcem nepoznatog čovjeka, a on ga je savjetovao da otvori trgovinu. Posao je bio vrlo uspješan, trgovao je u Vitebsku, Moskvi, Königsbergu i drugim gradovima i blago siromaha kojem su pripadali dukati bilo je višestruko povećano.

Hasid koji je dobio savjet od rabina želio mu se odužiti za savjet koji je od njega dobio i kupio je rabinu vrlo lijepu srebrnu kutiju za duhan. I tada ga je rabin zamolio da za njega nešto učini, a to je da ode u Königsberg i potraži kazalište i u njemu čovjeka koji se zove Karlo. Hasidu je ta molba bila vrlo čudno, jer hasidi ne običavaju odlaziti u kazalište. No ipak, otišao je i tijekom predstave zaspao. Probudio ga je vratar kazališta i tada ga je hasid upitao poznaje li rabina Schneura Zalmana i on je potvrdio. Prema želji rabina Zalmana, uručio mu je rukopis koji je upravo dovršio i čovjek primijeti natpis Tanya. A Karlo je odmah počeo čitati i kada je

s time završio samo je uzviknuo: »Čisti ruah ha kodeš, sam božanski duh. »Poruči rabinu Zalmanu da je njegovo djelo izvanredno«. Naime, Karlo je bio jedan od trideset šest skrivenih pravednika u svijetu i Zalmanu je bilo osobito stalo da čuje baš njegovo mišljenje.

Iz ovih nekoliko redaka može se razabrati koliko je veliko značenje Tanye za haside i to je djelo i vodič za učenje *Humaša*, Petoknjižja. Rukopis je prvi put objavljen 1796. Zalman ga je pisao punih dvadeset godina, a hasidi bi govorili da onaj tko čita Zalmanov rukopis osjeća radost i širi radost oko sebe.

Jednom zgodom hasidi su upitali Zalmana zašto tako često čita svoju knjigu koju je sam napisao i on je odgovorio: »Sada više nalazim u toj knjizi nego kada sam je vođen duhom Božjim pisao«, odnosno bio je svjestan božanskog utjecaja i nadahnuća koje je imao pišući taj rukopis, a neki učeni rabini njegova vremena čudili su se kako je u tu malu knjigu uspio unijeti Beskonačnog, *Ein sofa*.

U svojoj knjizi Zalman je u poglavljima Sakupljeno jedinstvo, Vrata jedinstva i vjere, Pismo pokajanja i Tora, obradio savjete koje je kroz mnogo godina davao svojim sljedbenicima, a središnje su teme ljubav prema Bogu i strah od Gospoda te misao da je u usporedbi s Bogom, sve ništavno.

Tako, primjerice, razmatra svu štetu koju čovjek može prouzročiti svojim lošim postupcima i djelima i navodi principe pokajanja, razmatra i službu Gospodu kroz proučavanje svete knjige Tore, molitvu i etičko ponašanje.

Zalmanovo djelo može se smatrati pisanim zakonom hasidske filozofije, a svaka misao izložena je vrlo precizno.

Brat Schneura Zalmana jednom je pričao kako je zatekao starog rabina duboko zamišljenog koji mu je tada rekao: »Eto, već tri tjedna razmišljam o tome trebam li ili možda ne, napisati na jednom mjestu slovo i.«

Hasidi su uvjereni da proučavanje Tanye pročišćava duhovnost svijeta i otklanja sumnju u vjeru, a u njemu velika važnost dana je osobama koje svojim duhom posreduju u ovom svijetu i mijenjaju ga svojom unutaršnjom snagom. Riječ je i o pravednicima koji nisu uvijek prepoznati i priznati u sredinama u kojima djeluju.

Rabin Zalman, među ostalim, isticao je da poštivanje zapovijedi Tore ne bi smjelo biti teško i udaljeno od čovjeka, jer Bog voli svakog pojedinca i blizu je Njegova srca. Pišući Tanyu težio je tome da bude jasna i razumljiva kako onome tko se udaljio od puta duhovnosti i vjere tako i osobi na visokoj duhovnoj razini. Zalman tako razlikuje kratki put za one čija je moć učenja ograničena i dugi put za one koji Gospodu služe predano i s ljubavlju i u tu službu unose svoj intelekt i meditaciju.

Hasidi veliko značenje daju svojim duhovnim vođama i susretima s njima, jer smatraju da u takvim prigodama etički i moralni zakoni bivaju duhovno osvjetljeni dok ponekad kad osoba sama čita neki tekst, može doći do konfuzije i nerazumijevanja. A u hasidizmu se također smatra da učitelj najbolje zna

sposobnost svakog pojedinca i da traži put do njegova srca osvjetljavajući mu riječi s onoliko svjetlosti koliko je sposoban primiti je.

Autor Tanya također podsjeća da je svakom Židovu prije rođenja rečeno da bude pravedna osoba s naptukom da čak ako se čovjeku cijeli svijet divi i govori da je pravedan, sam sebe mora promatrati kritičkim okom.

Zalman smatra da je ta opomena privilegij i naziva je zakletvom sjećanja koja je dana ljudskom biću prilikom ulaska u vanjski svijet.

U svojoj biti riječ je o iskustvu ljubavi prema Bogu koju duša ne može zaboraviti premda osjeća strah u trenutku kada dobiva tijelo i kada duhovna energija biva zgusnuta i pretvorena u materiju.

Duša čovjeka, bez obzira na ono što čini na zemlji, do kraja života biva obvezana zakletvom Gospodu, no Tanya razjašnjava i to da nikada i nitko nije do kraja svjestan snage i sposobnosti koju posjeduje, jer jedan dio ljudske duše ostaje sakriven i neosviješten.

Schneur Zalman posebice je bio zaokupljen statusom pravednika, upućujući ih na neprekidno usavršavanje i da bez obzira na postignutu razinu duhovnosti nikada ne zaborave da mogu biti bolji i na svojem duhovnom putu otići još barem korak dalje.

Za haside u služenju Gospodu važna je radost, primjerice glazba i ples koji su sredstvo duhovnog uzdizanja kojim se izražava bliskost sa Svevišnjim, odnosno riječ je o mediju koji vodi k Otkupljenju kada će Mesija izvesti svoj narod iz izgnanstva.

Važno je spoznati da se u radosti stvara snažna energija koja čovjeka povezuje sa Stvoriteljem i daje

mu snagu da prevlada mnoge prepreke kao i sklonost prema lošem uz duboku vjeru u božansku providnost. To učenje osobito ističe kako se ne bi smjelo zaboraviti da ovaj fizički svijet nije sve što postoji, odnosno postoji i Olam ha baa, Svijet koji dolazi, Budući svijet, Svijet duša koje su vječne.

U Rusiji u vrijeme komunizma vlasti su uhitile jednog hasida i tražile od njega da oda gdje nabavlja košer hranu. Rabin je odbio odgovoriti na to pitanje i zatim mu je čovjek uperio pištolj u glavu i pitao ga hoće li mu ipak odgovoriti. Rabin reče: »S tom igračkom možete uplašiti osobu koja zna samo za ovaj svijet i njegova materijalna dobra, ali čovjek koji zna da postoji i drugi svijet, ne boji se, odnosno zna da fizička smrt nije konačna.«

Pojam radosti pak je povezan i s učenjem o kontroli misli, o svjesnosti da sve stiže od Boga i da nema slučajnosti. To je dublji uvid u povezanost i međuzavisnost svih stvari, a bol ponekad proizlazi upravo zato što je osoba svjesna propusta bilo svojih bilo tuđih. Nadzor nad mislima je iznimno važan, jer čovjeku pomaže da izađe iz bolnih iskustava prošlosti i da može naučiti usmjeravati svoje misli prema onom što ne povređuje. Čovjeku je zabranjeno biti destruktivan i ponavljati stalno istu priču sebi i drugima o lošem događaju. Riječ je o oslobađanju samih sebe od bijesa, ljutnje, neprekidnih predbacivanja i optužbi, jer sve to blokira pozitivnu energiju. U židovstvu nije primjerno miriti se s boli, nego treba tražiti rješenje problema i ne oduzimati si životnu snagu nego unijeti u svoj život mir i vedrinu. Čovjek kao kruna Božjeg stvaranja

ima obvezu biti sretan i težiti k savršenosti, odnosno ne zaglibiti u depresiji i osjećaju bespomoćnosti. Dakle, treba djelovati i učiti, učiti i djelovati i ne živjeti u smrznutim slikama boli nego patnju transformirati u pozitivnu energiju, jer kao što je rekao 1920. svojim učenicima rabin Yechezkiel Feigen: »Onaj tko uistinu želi promjenu, taj ne plače, jer nema vremena za to. Svaki mu je trenutak dragocjen«. Istina je tu vrlo jednostavna, jer se svatko može upitati: »Što mogu učiniti danas?« Na mnogo višu razinu trebalo bi staviti misao da se dan u kojem čovjek živi više nikada neće ponoviti. I zato je u judaizmu prisutna vjera da u srce treba unijeti radost. No svoj vlastiti život možemo živjeti samo onda kada smo spremni podijeliti ga s drugima. Rabini kažu: »Svaki je čovjek pozvan nečime pridonijeti savršenosti svijeta. Svatko treba svijet, ne samuj. Razgovarajući s drugima pomoći ćeš im da se ispuni nešto što im je namijenjeno. Anđeo strastvenosti prati čovjeka i očekuje da se bori za dostojanstvo čovjeka na zemlji, a lišiti se svake strasti znači lišiti se života«.

Hasidska sveta knjiga Tanya bavi se i različitim karakternim osobinama ljudi, a razlike među njima očituju se na duhovnoj razini. Posebice se razmatra djelovanje pojedinaca u kojima se stalno sukobljavaju dobro i loše, pozitivni i negativni porivi i takve osobe često u svijetu i okruženju u kojem žive izazivaju kaos, jer se neprekidno premještaju s jednog područja na drugo i sklone su krajnostima. No s *ruah ha kodešom*, božanskim dahom udahnutim u čovjeka, svakome je dana mogućnost da utječe na svoj preobražaj.

Rabin Zalman učio je sljedbenike da je najviša razina duhovnosti u čovjeku mjera njegove blizine Gospodu, što se može pratiti na sociološkoj, psihološkoj i znanstvenoj razini. A pritom je najvažnija mogućnost napredovanja duše i očitovanje tog napretka u svakodnevici. Također, put duhovnog uzdizanja vezan je uz one koji poznaju uzvišenost mudrosti i to objašnjava istaknutu ulogu karizmatičnih rabina koji nesebično svojim sljedbenicima daju od svojeg duha, odnosno od samih sebe ono najviše što imaju i tako utječu na živote mnogih. U judaizmu uvijek su važna pitanja i znanje o tome što se događa kao i jasnoća misli koja vodi priljubljenosti uz Boga, jer su ljudske životne snage blagoslovljene Njegovom esencijom. Pritom, žed za ljubavlju Svemogućeg može ublažiti samo Tora i duhovna vatra u njoj i zato unutar kabalističkog učenja tako bliskog hasidima nalazimo da plamen koji gori u srcu može samo ublažiti voda, odnosno naglasak je na »Duh Božji lebdio je nad vodama«¹¹². Riječ je o mudrosti i znanju, inteligenciji koja je u području misli. A u knjizi Tanya veliko je značenje dano »odjeći« duše, a to su misao, govor i akcija. Oni su i snaga duše. Primjerice, misao vodi k razumijevanju, a kroz govor otkrivaju se intelektualne kvalitete. Kroz djelovanje do izražaja dolazi mogućnost da se one ostvare, jer to je put da ono što je zamišljeno bude provedeno u djelo. No, kao što odjeća čovjeka može skrivati njegove karakteristike i davati lažan privid, tako i misao i govor i akcija ne moraju biti pozitivni ako nisu u području Svetog.

---

¹¹² Post 1:2

Međutim u duši čovjeka živi mudrost osvjetljena svjetlom Stvoritelja, svetom Torom i zapovijedima koje su u njoj. U kontekstu tog učenja je i već spomenuti koncept *cimcum*, sažimanja Boga koji čovjeku ostavlja dio Njegova svijeta i mogućnost da slavi plemenitost Svevišnjeg koji mu povjerava svoj svijet i sustvaralaštvo. No *cimcum* je i dio pouke o poniznosti i podsjećanje da ponekad treba znati učiniti korak natrag kako bismo načinili u životu mjesta za nekog drugog. Na to podsjeća i kazivanje o dva rabina briljantnog uma i ogromnog znanja. Jedan od njih radi na talmudskom učilištu i podučava studente koji već imaju razvijenu sposobnost razumijevanja, dok drugi podučava neuke tražeći način da ga razumiju i da se mogu duhovno razvijati.

Talmud upravo ovog drugog učenjaka drži superiornijim, jer mora zatomiti svoje mogućnosti i stalno se spuštati na niže razine. I zato se u Talmudu ističe da za svaku plemenitost treba znati zahvaliti.

Hasidizam također nazočnost duše u ovom svijetu uspoređuje s važnosti koju ima učitelj među učenicima i koji uzdiže i razvija njihov intelekt. Drugim riječima, proučavati Toru, poznavati židovsko učenje kao i učenje hasidske Tanye znači otvoriti mogućnost da se čovjek veže uz Svetog, blagoslovljen bio On. Naime, takav je čovjek pod božanskom zaštitom, jer je i najdublja svrha služenje Bogu i približavanje Svetom.

Tanya podučava i metodama snažne usredotočenosti na učenje čiji je krajnji rezultat povezivanje fizičkog i materijalnog s duhovnim, odnosno riječ je o mogućnostima preobražaja i postizanja jedinstva

čovjekova intelekta s mudrošću koja mu je dana. Hasidska filozofija tako spominje i božansko svjetlo koje prodire i ponire u osobu koja proučava Toru. Također judaizam naglašava da se mudrost i inteligencija osobe očituju u sposobnosti razumijevanja slojeva koji se nalaze u najvažnijim židovskim knjigama. Jer, njihovim poznavanjem čovjek sebe veže s Božjom voljom i njegova duša stalno žeda Boga i baš tu žeđ mistici vide kao element vatre u božanskoj duši, a kabalisti govore i o zračenju duše i njezinu utjecaju na okolinu. Naime, jezik čovjeka vrlo je oskudan, a jezik misticizma još oskudniji, ali se za takve ljude u svakodnevnoj komunikaciji kaže da imaju u sebi nešto posebno. To je volja pojedinca da napreduje sa Svjetlom koje nadižlje ljudsko razumijevanje.

Mistična knjiga Zohar izrazit će to na svoj način napominjući da je Gospod gledajući u Toru stvarao svijet, a čovjek zaokupljen Torom taj svijet podupire. Hasidski učitelj Schneur Zalman govorio je svojim hasidima da su hrana i odjeća na dobrobit čovjeka, no dok jedno prolazi nutrinom, drugo je vanjski znak. Tako i Tora prodire u misao čovjeka i hrani dušu koja povezuje ljudsko biće s Edenom i vodi ga u Budući svijet. Tora se zato naziva i kruhom, odnosno hranom duše povezujući i ujedinjujući stvorenog sa svojim Stvoriteljem. No riječ je o učenju koje ne proizlazi iz prisile nego iz ljubavi pojedinca prema Svemogućem i Njegovu djelu.

Što, dakle, čovjeku preostaje? Krenuti u potragu i naći mjesto koje će podijeliti s Bogom svjestan Njegove nazočnosti. A dušu pritom treba očistiti, jer kao što

se navodi u jednoj izreci, »samo praznu posudu možeš napuniti«. No duša osobe koja čezne za svjetlom često trpi napade negativnih sila¹¹³, riječ je o neprekidnom ratu koji se stalno odvija u svijetu, ipak Gospod čuva i štiti bitku onog koji teži dobru i podvrgavanju sebe božanskoj volji dajući mu, unatoč teškoćama, da ozdravljuje i iscjeljuje svijet unoseći svjetlo u svaki kutak, pa i u tajne svog srca.

Pritom, istina i ljubav najsnažniji su izričaj bliskosti između čovjeka i Boga. U ljubavi rastemo i u srcu gori plamen na putu prema svjetlosti. Onoj koju je imao Adam čiji je pogled mogao sezati s jednog kraja svijeta na drugi imajući sasvim jasan uvid. Svjetlo je nosio u srcu i kralj David kao i prorok nad svim prorocima, Mojsije kojem je Svemogući prije smrti podario viziju da vidi zemlju Izrael od Gileada do Dana.

Ponekad, ljubav je skrivena u srcu, jer zna biti osobnom žrtvom čovjeka koji uzdiže svijet na višu razinu i približava ga Bogu, Duši svih duša.

Razumijevanje hasidizma nije moguće bez uvida u doktrinu *devekuta*, odnosno postizanja ekstatičnog stanja uz pomoć meditacije i usredotočenosti¹¹⁴ misli, a također i bez razumijevanja pojma *cadik*, pravednik.

Hasidska misao upućuje i na emanaciju božanskog u našem svijetu koje prožima svojim svjetlom sve što postoji. Govoreći mističnim jezikom, riječ je o zračenju zračenja koje svijet obasjava s najviših izvora otvarajući strukturu svemira. Taj kozmički koncept

---

¹¹³ Hebr. klipot

¹¹⁴ Kavana, usredotočenost

svojtven je kabalističkoj misli u tumačenju stvaranja, emanaciji božanskog, oblikovanju i djelovanju, u povezivanju čovjeka i svijeta s Beskonačnim.

Na sebi osebujan način hasidska misao bavi se i pojmom idolatrije te se navodi da je njezina bit u precjenjivanju samoga sebe, u samoljublju i umišljenosti pojedinca u svoju veličinu, jer sve to isključuje proces samopročišćenja, pokajanja, žrtve, odnosno molitve. Pritom valja imati na umu da hasidizam u središte Otkupljenja stavlja pojedinca i njegovu dušu radije nego misao o mesijanskom kolektivnom Otkupljenju, jer upravo čovjek mora duhovnošću i čistotom duše dosegnuti razinu božanske zbilje. Naime, uvid u povijesnu misao judaizma upućuje da je čovjek prije grijeha živio u neprekidnoj kontemplaciji i meditaciji osjećajući blagoslov Boga. U našem vremenu, moramo se upitati ne živimo li više u sjeni nego u svjetlosti? Čini se da svijet postoji zbog nas, a ne mi zbog svijeta. I nije li zbog toga *Šehina*, Božja nazočnost, u dvostrukom izgnanstvu? U teološkom smislu to znači da mi kao ljudi ne možemo služiti Bogu ni čovjeku sve dok ne zaboravimo na svoju »veličinu«. Onima koji rado izgovaraju ružne riječi i vrijeđaju druge postavlja se pitanje: »Tko si ti da govoriš prije Boga?«¹¹⁵ Svatko se mora brinuti za sebe, jer svatko je stvoren sam i odgovaran za sebe i svaki pojedinac može reći da je za njega svijet stvoren.

Ta misao podsjeća da je najvažnija svrha stvaranja čovjek i da ga je Gospod stvorio u svijetu svojom mu-

---

¹¹⁵ Sanhedrin 37a

drošču, a mudrost i duša čovjeka čine jedinstvo. Zao čovjek je u biti odijeljen od sama sebe, od svog jastva. I kod takve osobe zanemarena je svijest o postojanju unutarnjeg duhovnog života.

Hasidska misao bavi se i pojmom »poništenja sebe«. Čovjek mora biti poput prazne posude da bi u njoj nastavalo božansko, odnosno treba otvoriti dušu kako bi je obasjalo svjetlo Svevišnjeg. Pritom nije riječ o znanju koje je izvan dosega osobe nego o mogućnosti da preobrazimo sebe do točke bezuvjetne ljubavi.

Schneur Zalman tu misao razmatra u djelu *Sefer ha Tanya*. Ta ljubav stiže kroz meditaciju o beskonačnosti Jednog. Duša koja je poništila sebe gori plamenom sjaja Njegove veličine služeći Kralja. Ta ljubav dolazi iz duše koja je božanska i ona je u zagrljaju Oca koji je izvor života. No središnje mjesto na stazi hasidizma ipak pripada *devekutu*, mističnoj, ezoteričnoj misli koja objedinjuje u sebi privrženost i odanost i upotrebljava se u smislu bliskog zajedničenja s *El Šadajom*. To je posljednji stupanj uzlaza Svemogućem. No pogrešno bi bilo misliti o sjedinjenju čovjeka sa Stvoriteljem, jer je ono nedostupno čovjeku. Riječ je o približavanju sjedinjenju onoliko koliko to mistično tumačenje judaizma dopušta.

Devekut se postiže pojedinačno, a jedina iznimka kada je to postalo iskustvo čitave zajednice Izraela bilo je Otkrivenje na Sinajskoj gori, ali i to je bilo više u svojstvu višestrukog iskustva mnogih pojedinaca nego u smislu zajednice kao integralne cjeline.

Hasidska filozofija u tom kontekstu govori o onima koji napuštaju djela ovoga svijeta ne obraćajući pozor-

nost na svakodnevicu, kao da nisu tjelesna bića, dok se u cijelosti predaju Gospodu, kao u slučaju Elijahua i Henoka koji vječno žive tijelom i dušom nakon sje-dinjenja njihovih duša s Velikim imenom.

Naime, sve počinje od čovjekove odluke da se pri-bliži Gospodu. *Devekut* je, dakle početna točka, a ne konačna. I sublimacija je vrijednosti koju ostvaruje pojedinac ponovno otkrivajući snagu ljudske duše i manifestirajući se kao temeljni čin čovjekove vjere u Milosrdnog.

Naravno da se podrazumijeva da *devekut* mogu dosegnuti samo malobrojni u duboku osjećaju vjere i mističnoj zrelosti, jer riječ je o vrsti duhovne sa-vršenosti u kojoj su istodobno i ljubav i strah prema Bogu¹¹⁶.

Do *devekuta* vode mnogi putovi. Tako rabin Zeev Wolf iz Žitomira smatra istinskom mudrošću ne osje-ćati bol i patnju zbog onoga što se događa. Naime, staze bola su tamne, a Nebo brani čovjeku da hoda u mraku. »Ako je tvoj put dobar«, poručuje rabin iz Žitomira, »bit će blagoslovljen«. Hodati u tami znači ne vidjeti Božje svjetlo, odnosno sam sebi postaviti granice i zidove koji zaustavljaju duhovni put. Takav čovjek je ponajprije zaokupljen samim sobom, jer osje-ćaj nesreće, depresije nešto je što čovjeka zaokuplja dvadeset četiri sata.

Idući prema religijsko-etičkom usavršavanju poje-dinac bi morao steći neku vrstu otpornosti prema ovo-zemaljskim problemima. Tek kada čovjeka prestanu

---

¹¹⁶ Rivka Schatz, Hasidizam i misticizam

zaokupljati i vrijeđati manje-više uobičajene stvari unutar ljudske komunikacije i egzistencije, moći će osjetiti čudesan trenutak u kojem svjetlost Budućeg svijeta ispunjava srce.

Hasidizam neprekidno naglašava da je vjera u povjerenju i da postojanje dolazi iz Božje Ruke. Do te spoznaje stiže se kroz tišinu u kojoj jedino čujemo Svevišnjeg, a rabin Alexander ha Cohen¹¹⁷ razlikuje dva načina spasenja. Jedno je prirodno spasenje, primjerice kada sami izmaknemo nekom zlu, a drugo spasenje dolazi od *devekuta*, bliskosti s Bogom, odnosno iz dodira čovjeka s drugom zbiljom. Ukratko, čovjeku se sve nudi, samo treba znati izabrati.

Hasidizam ustrajava na unošenju pozitivne dinamike, gradeći na taj način most između Neba i Zemlje, ispunjen božanskom radošću. To je put usavršavanja, staza na kojoj se savladavaju prepreke koje čovjeka vode do duhovnog stanja u kojem je obasjan mističnim, božanskim svjetlom. No sve dotle dok je ljudsko srce zatvoreno i bez radosti, duh je težak i svjetlost Božja ne može sjati.

---

¹¹⁷ Yaakar mi-Paz, Tel Aviv, 1967.

ŽIDOVSKA MEDITACIJA

U poplavi raznoraznih starih i novih duhovnih učenja i pravaca uvijek ponovno pozornost pobuđuje postojanje specifične židovske meditacije i meditativne prakse. To znanje staro je nekoliko tisuća godina, pa primjerice za kabaliste, izvještaj u Knjizi Postanka meditativno je sredstvo povezano s deset *sfirot*, nebeskim snagama protoka duhovne energije između Boga i čovjeka. Na toj stazi susrećemo i praoca Abrahama i njegovu kontemplaciju o transcendentnom, o Jednom, o ideji monoteizma.

Meditacija je bila znana i prorocima u vrijeme postojanja Prvoga i Drugoga Hrama u Jeruzalemu kada su običavali usredotočiti svoju meditativnu misao na prostor između dva kerubina na Zavjetnom kovčegu, gdje je naj snažnija točka sublimacije duhovne energije.

Ruah ha kodeš strujao je kroz proroke, a njihov glas je odjekivao poput melodije koja podsjeća na odgovornost čovjeka za svijet koji valja neprekidno uzdizati na višu duhovnu razinu. Jer to htijenje i nastojanje čini bit židovske duhovne i meditativne prakse koja ne podliježe pasivnosti nego se očituje u neprekidnoj duhovnoj i fizičkoj dinamici i interakciji.

Meditaciju prati i glazba sa svojom snažnom iscjeliteljskom moći, povezujući čovjeka sa Srcem Neba.

Prate je i blagoslovi svećenika u meditativnom ozračju, prožeti prasnagama¹¹⁸ kojima se El Elion¹¹⁹ manifestira u stvaranju, a izricanjem blagoslova čovjek i sam obogaćuje svoj meditativni život.

Židovsko meditativno znanje bilo je poznato i u ranom talmudskom razdoblju kada se u meditaciji najčešće kao mantra koriste Imena Boga. No to mistično znanje ostaje strogo čuvanom tajnom koja se prenosi isključivo usmenim putem i najviše na troje ljudi u generaciji. I tek krajem dvanaestog i početkom trinaestog stoljeća o tome se nešto više zna zahvaljujući rabinu Abrahamu Abulafiji¹²⁰, koji je usmenim putem prenošeno znanje zapisao.

Židovski misticizam u punom je zamahu u šesnaestom stoljeću u Safedu na čelu s najistaknutijim predstavnikom, rabinom Isaakom Lurijom¹²¹ koji je crpio meditativna znanja iz Zohara, koristeći pritom u meditaciji hebrejska slova i stvarajući metodologiju židovske meditacije.

Svoj procvat misticizam i meditacija, kao njegov integralni dio, doživjet će ponovno u osamnaestom stoljeću s pojavom Izrael Baal Šem Tova¹²².

A među velikim učiteljima židovske meditacije nalazimo i imena rabina Dov Bera¹²³ i rabina Levi Jichakaa iz Berdičeva¹²⁴. Oni, među ostalim, uvode

---

¹¹⁸ Deset sfivot

¹¹⁹ Uzvišeni Bog

¹²⁰ Abraham Abulafija (1240. – 1295.)

¹²¹ Isaac Lurija (1534. – 1572.)

¹²² Izrael Baal Šem Tov (1698. – 1760.)

¹²³ Dov Ber (1717. – 1786.)

¹²⁴ Levi Jichak (1740. – 1786.)

nestrukturiranu meditaciju i meditativnu vježbu Ein-Ništa, dosegnuvši najviše razine transcendencije.

Židovsko meditativno znanje ostalo je ipak mnogima nedostupno budući da su rukopisi o meditaciji bili na hebrejskom i aramejskom i uglavnom nisu prevedeni na druge jezike te su polako tonuli u zaborav ili su kasnije pojmovi pogrešno prevedeni na druge jezike i tumačeni kao, primjerice, meditativni pojam *hitbodedut* koji ne znači samo fizičku izolaciju, kako se obično prevodilo, nego i unutarnju samoizolaciju. Tu meditativnu tehniku prakticirali su mnogi židovski filozofi i učitelji.

Meditacija je također jedan od odgovora na pitanje čovjeka: »Je li Bog sa mnom ili nije?« Ona je i priprema za molitvu i sama po sebi može biti molitvom, pokazujući vrlo blizak odnos uzvišenog stanja duše sa svakidašnjim životom.

Židovska meditacija dragocjena je u jasnoći spoznaje o životu koji je svet u međusobnoj povezanosti Neba i Zemlje. A sama Tora je pritom meditativna staza kroz koju u postojanje ljudskog bića dopire Svjetlo.

A židovsko meditativno znanje u velikoj mjeri novim naraštajima približio je svojim istraživanjima Arjeh Kaplan vrlo učeni i poznati judaist.

Židovska meditacija nije izvan svakodnevnog ljudskog djelovanja i njezin cilj nikada nije samo transcendentno. U židovsku meditaciju tijekom tisućljeća utkana je potreba za unošenjem duhovnosti u život. Ona nije praksa odustajanja od života, nego da bismo kao pojedinci u njemu bili čvršći, sigurniji, duhovniji.

Meditacija je poput svjetla koje pomaže da se bolje razaznaju stvari i da se kao pojedinci sa svjetlom uzdignemo, a poruka je da nas osobom snažne individualnosti ne čini samo ono u što vjerujemo nego i ono što živimo i prakticiramo. I svatko za sebe mora odgovoriti na pitanje ne samo o tome što jest nego što može biti.

STRAH OD BOGA

Hebrejska riječ *ekev*, peta, peta na nozi, ukazuje na dublje značenje, a to je da čovjek uvijek mora voditi brigu da se poštuju Božje zapovijedi koje se olako gaze, jer ih pojedinci ne smatraju važnima.

Rabin Moše Lajb predložio je u vezi s tim da čovjek nakon svakog koraka koji poduzme u životu, zastane i promisli je li ono što čini u skladu s Božjim naukom ili kako bi se to izrazilo biblijskim jezikom, na svojim putovima moramo poznavati Boga.

U židovskim svetim knjigama posebice se naglašava da osoba mora imati strah pred nebesima¹²⁵.

Naime, kad čovjek nešto ne čini kako treba, brzo ga sustigne kazna, ali ona mu istodobno i čuva život pokazujući mu na pogreške. Kršeći Božje zakone koji nisu podložni promjenama, čovjek nanosi izravnu štetu svojoj duši. U hebrejskom jeziku riječ strah ima isti korijen kao i riječ vidjeti. Dakle, strah, gledanje i uvid u potpunosti su povezani. Tako da se riječ strah može prevoditi i kao svijest o posljedicama, odnosno čovjek počinje razmatrati određenu situaciju u kojoj se zatekao. A Gospod, On želi da se suočimo sa stvarnošću, a ne da zatvaramo oči pred istinom.

---

¹²⁵ Jiras šamaim

Vrlo često ljudi su svjesni što nije dobro u njihovu životu i postupcima, ali izbjegavaju o tome razmišljati, jer bi u suočenju s istinom morali nešto poduzeti. A to traži djelovanje, snagu umjesto konformizma i oportunitizma.

I tako bivaju godinama uljuljani u vlastitu obmanu uvjeravajući sebe da ništa ne mogu poduzeti, no destruktivna energija razara im fizičko i mentalno zdravlje. Uklopljenost u stereotip kao da im je važnija od osobne duhovne slobode. I zaista, bolno je priznati vlastitu nesavršenost, ali i manjkavosti osoba koje su nam bliske te je umjesto suočenja s istinom i otvorenih razgovora lagodnije okrivljavati druge. No svatko ima dušu i nju se ne može obmanuti, jer je otisak Boga u čovjeku i u duši svatko uvijek nepogrešivo zna čini li dobro ili loše i zato što dušu nitko ne može prevariti judaizam u tom segmentu vidi čovjeka bliskog svojem Stvoritelju.

U iluziji ne može se živjeti do kraja života, jer se ona poput mjehurića od sapunice prije ili poslije rasprsne. No ljudska priroda je takva da promjene najčešće uznemiruju pa je lakše kretati se dobro poznatim putovima nego odlučiti se za nešto novo i drugačije. I zato duhovni učitelji tražit će od svojih učenika da barem jednom na godinu učine neki iskorak, onaj abrahamski leh leha, pa makar sjeli u auto ili autobus i odvezli se u dio grada u kojem nikada nisu bili.

Mnogi se boje, strah je osobina koju je nemoguće uvijek izbjeći. Ljudi se pitaju jesu li spremni za novi pothvat? Sumnjaju u sebe. No ono što nas kao osobe čini spremnima za novi izazov jest akcija, djelovanje.

Samo na taj način spoznajemo svoje mogućnosti, ali kao što moramo biti spremni za uspjeh i pobjedu, tako jedan dio nas mora biti spreman i za poraz, uz stalno budnu svijest da čovjek koji padne mora znati lekciju o dizanju. A onaj koji dosegne nebo, ne smije zaboraviti na svoje korake po zemlji.

Upravo te riječi podsjećaju i na izlazak Hebreja iz misirskog ropstva i trenutak kada su se našli pred Crvenim morem dok im je moćna i strašna faraonova vojska prilazila sve bliže. Neki su u strahu poželjeli povratak u Kuću robova, no ipak većina je pokazala svoju snagu i vjeru ulaskom u more koje se još nije razdijelilo. Bio je potreban fizički ulazak u more, ali i duhovno znanje o snazi 72 Imena Boga koje je Mojsije primio od Boga. Bio je također svjestan da bez potpune vjere u Jednog neće biti Prelaska. Jer onome koji sumnja more se neće razdijeliti. Uostalom, i naziv za Egipat *Micrajim* sastoji se od dvije riječi, *meicar jom*, a to znači uski prolaz, stiješnjen toliko da se njime jedva može proći i disati. A more? Ono je prostrano, ponekad mirno, katkad nemirno, zastrašujuće olujno i treba znati njime ploviti otkrivajući njegovu moć, ali i vlastitu snagu u kojoj pulsira čežnja duše za božanskom ljubavi, pomoći i zaštitom.

Svatko doživi trenutak kada osjeća snažnu želju za slobodom i duhovnim napredovanjem i kada onim uskim prolazom treba proći i more zamijeniti oceanom. Naravno, to nije bez rizika, ali stajanje na jednom mjestu gdje čovjek nije sretan iscrpljuje više nego kretanje prema nepoznatom i snaga, umjesto da se povećava, ona kopni i rastače se. I zato uvijek kada

osoba nešto želi, a nije protivno savjesti i božanskim zakonima, treba Svemogućeg zamoliti za pomoć i zahvaliti za vrijeme u kojem jest i u kojem teži promijeniti svoj život sa željom da ga uzdigne na višu duhovnu razinu. Za svaki pomak treba zahvaliti, a osoba koja se posveti Svetom neće se na svojem putu izgubiti. Jer svjetlo mora pronaći svjetlost i plamen zapaliti i svijetom ga dalje nositi. Samo takav čovjek sposoban je preći pustinju, samo takva osoba nakon oluje koja je prijetila potopom spoznat će ljepotu tihovanja u jutru spasenja.

Mnogi židovski velikani, učenjaci i pravednici živjeli su i žive u strahu. Naravno, pitate se zašto strahuju oni koji su toliko zadužili svijet i poštovali Božje zakone? Taj strah ima izvor u pitanju koje sebi neprekidno postavljaju: »Jesam li učinio dovoljno? Je li moja vjera samo vanjski znak pripadanja jednoj tradiciji, naciji ili je ipak riječ o nečem mnogo dubljem?«

I baš to pitanje *jesam li učinio dovoljno* uklanja moćnu branu ega, koja prijeći čovjeku jasan pogled i iskren odgovor.

Svjetlo sve otkriva, ljepotu i ružnoću, čistoću i nečistoću, a ipak nije mali broj onih koji će proživjeti život čeznući za istinom, ali sretni su da je ne pronađu i ne vide, jer bi u protivnom morali nešto poduzeti. Istina ne stiže uvijek u lijepom obliku, ali bez suočenja i uvida nema rješenja.

Duhovan čovjek nije zaokupljen pitanjem da li se njegov trud i napor isplate. Veličina je baš u tome da se često mora odustati od udobnosti svakidašnjice. Osoba koja je svjesna da čini dobro ne štedi se i ne

očekuje nagrade, jer one dolaze ili ne dolaze, uglavnom mnogo puta i nisu rezultat pravih vrijednosti, baš kao što je primajući Nobelovu nagradu za književnost rekao židovski pjesnik Josif Brodski: »Uvijek su me mnogo više fascinirali oni koji nisu dobili nagradu nego ono koji su je dobili«.

ZAMKA

Mnogi osjećaju iz različitih razloga da se nalaze u vremenu tame, a ne svjetlosti, čini im se da nema izlaza i da su uhvaćeni u zamku. Prevladava osjećaj zarobljenosti i uma i duha, osjećaj zaustavljenosti i zaglavljenosti, baš kao što je faraon u Egiptu bio zapriječen, ne želeći uslišiti molbe Hebreja da ih pusti otići iz ropstva u slobodu.

I Bog kažnjava faraona dajući mu kameno srce, srce koje je otvrdnulo i koje je vraćeno na najnižu razinu razvoja na kojoj nema milosti i suosjećanja, na razinu u kojoj takva osoba više ne može načiniti izbor. Sav golem trud duhovnog napredovanja biva izbrisan i gurnut na početak postojanja. Čovjek postaje zarobljenik stanja iz kojeg ne može pobjeći, morajući na taj način podnijeti kaznu za zločin, okrutnost i druga nedjela.

Na to podsjeća i talmudska priča o rabinu Eliši, sinu Abuje, kojeg su ljudi zvali Aher¹²⁶, Onaj drugi, koji je napustio judaizam. Aher bi govorio da je čuo Glas: »Pokajte se, vi svojeglava djeco, svi osim Ahera«. On je to poslije iskoristio kao izgovor da se ne mora

---

¹²⁶ Onaj drugi, jer je u mističnom doživljaju pogrešno protumačio da Bog nije jedan.

pokajati za svoju heretičnu tvrdnju kojom je poricao monoteizam. No to što nije bio pozvan na pokajanje bio je dio Božje kazne Aheru.

Zarobljenost u koju je upalo srce koje je otvrdnulo može biti dugotrajna, ali unatoč tomu, pokajanje je uvijek moguće. A to je sposobnost pronalaženja energije koja dolazi iz nečeg što nadilazi taštinu, jer samo ljudskom biću dana je duhovna inteligencija, unutar nja mudrost, sposobnost razmišljanja izvan ustaljenih okvira, mogućnost spoznaje vlastitog ja. Jer duhovna inteligencija je ljudska potreba za smislom života koja dopušta čovjeku ne samo da ima svoje snove nego da ih i ostvari.

Jednoga dana i čovjek kamena srca izlazi iz zamke koju je sam sebi postavio i ponovno ima mogućnost stvaranja zbilje u kojoj može biti svjedok sebi i Bogu, ne zaboravljajući na prijeđeni put. I kao što drugima treba pružiti priliku da ostvare svoje mogućnosti, tako i svatko sam sebi u slobodi izbora otvara ili zatvara vrata, jer susret sa živućim Bogom događa se svakog trenutka. Pritom svaki korak na zemlji ima svoj korak na nebu. A dani i sati života su krhki, jer im nitko ne zna moment u kojem istječu. A rabin Eliezer rekao je svojim učenicima da se pokaju jedan dan prije smrti. »Ali nitko od nas ne zna koji će to biti dan«, vikali su učenici. »Upravo zato«, odgovorio je rabin, »neka vam svi dani budu u obraćenju«.

U svjetlosti čovjek kreće u svijet, oslobođen sumnje da ga Gospodar nad svim vojskama ne vidi. Još nesigurna koraka, oslobođen zamke i kamenog srca pita se: »Gdje je Bog?« Tamo gdje ga pustimo ući.

IZGNANSTVO

U judaizmu vrlo je prisutna tema izgnanstva i ono nije samo povijesna ili zemljopisna činjenica nego svoje korijene ima i u duhovnom razvoju pojedinca i svijeta. I kada je riječ o izgnanstvu, nameće se ono vrlo staro pitanje o tome da li mi sanjamo ili san sanja nas? U osnovi ta misao povezana je s dugim putovanjem čovjeka na putu duhovnog uzdizanja. Javlja se i sjećanje na lutanje Hebreja pustinjom i divljinom koje je trajalo četrdeset godina sve dok nije rođen nov naraštaj u slobodi, spreman primiti Božje zakone, svetu knjigu Toru. Podrobnije, riječ je o generaciji koja je izravno naslijedila iskustvo vjere i blizinu Boga.

Razmišljajući o tome, vidimo i Jakovljevi san i ljestve pred njim, svjesni da svaka prečka na njima simbolizira jedno razdoblje u ljudskom životu, jedan ciklus i duhovni stupanj do kojeg je netko stigao, razinu do koje se pojedinac uspeo.

Ima trenutaka u životu kada čovjek gotovo fizički može osjetiti Božju nazočnost i kao da svi koji su na nebu čekaju i očekuju hoćemo li smoći snage i volje za još jedan korak i pothvat i zakoračiti na ljestve koje zemlju povezuju s nebom. To je trenutak kozmičke tišine pun napetosti, upravo kao da stojimo pred go-

lemim vratima pitajući se možemo li ih otvoriti dok se grlo steže u bojazni, u nelagodi, jer ne znamo što nas čeka kada ta vrata ipak uspijemo odškrinuti, poraz, podsmijeh ili nada i pobjeda. Radost. Sve čeka na taj trenutak, pitajući se hoćemo li odustati ili ćemo učiniti ono što se i nama samima u određenom momentu čini nemogućim i suviše zahtjevnim. Nije li odustajanje, nemoć da se podnese i ponese mogući poraz neka vrsta dobrovoljnog izgnanstva, pristajanje da netko drugi u životu donese za nas odluku i tako bivamo prisiljeni sanjati, ne svoj nego tuđi san.

Izgnanstvo je odustajanje od napora, gubljenje volje, poraz pred izazovima i preziranje odgovornosti za vlastiti život s gorkim osjećajem da se život događa samo drugima, negdje vrlo daleko od onog što mi kao pojedinci živimo. Naravno, nitko ne bi smio tvrditi da je penjanje ljestvama jednostavno i lako, da hod po pustinji ne traži hrabrost, da uspinjanje stijenama nije bez opasnosti i rizika. Tako lako čovjek zaboravlja da mu u času rođenja nitko nije obećao lagodan i bezbrižan život bez borbe, napora i iskušenja. A u židovskom je i talmudskom duhu da se svakoga dana moramo boriti kao lavovi ne čekajući da nas sretna rješenja zateknu uspavane u nekom skrovitom zakutku jer sreća, ona rijetko kada dolazi na poziv u kućni posjet, bez našeg osobnog htijenja.

To podsjeća i na priču o dječaku koji je rođen u zatvoru i tamo odrastao, imajući krov nad glavom i dovoljno hrane. No jednoga dana upravitelj zatvora rekao je dječaku da je slobodan i da može otići, a dječak ga je pogledao u čudu pitajući ga: »Zašto da odem?«

Jer, preuzeti za sebe odgovornost nije lako, uvijek postoji opasnost da čovjeka obuzme osjećaj nemoći ili da se prepusti, ponekad lažnom bljesku i opsjeni opsjenara koji na trenutak pruža svjetlo skrivajući prostranstva mračne hladnoće. I opet je tu pitanje, boriti se ili odustati?

No što može čovjek? Upravo dok se koprca po prašini pokušavajući ostati na nogama ili ako je pao i strovalio se u blato ustrajući u podizanju, netko to promatra začuđen prizorom. Tko je taj netko? Anđeo pratitelj kojem nije dana mogućnost da vodi bitke i volio bi znati kakav je to osjećaj ustati iz prašine i blata i nastaviti hrabro koračati dalje, on bi želio znati koliko treba živom biću snage da hoda nakon pada?

I tada se osmjehne, slušajući molitvu čovjeka koji se Bogu zahvaljuje na dobrim i lošim danima, jer iz teškoća uči se najviše.

Čovjeka koji nosi u sebi duhovnu snagu iznenada obuzme osjećaj radosti i iznimno snažna energija koja u bljesku božanske iskre koju je pronašao otkriva nova obzorja u veličanstvenoj neizmjernosti ljepote stvaranja. I tada zna da je i izgnanstvo bilo samo vrh jednog malog vala u neizmjernom prostranstvu svijesti božanskog oceana. Čovjekov nutarnji plamen dotiče vodu, dinamiku plime i oseke, nastajanja i nestajanja koja stalno pruža nove mogućnosti.

Upravo vatra i voda jednadžba je nespoznatljivog, istodobno povezivanje i razdvajanje u učenju o Jednom, o tome da je sve u Jednom i Jedan u svemu. Sve je promjena i pokret, kreativna akcija u prožimanju elemenata. I tu više nije važno ono pitanje da li čovjek

sanja ili san sanja njega, jer nijedan oblik ne postoji izvan cjeline. Cjelina je beskraj *Ein sofa*. Onog koji jest Beskonačan Bog.

Vatra i voda nisu drugo nego sjedinjavanje suprotnosti u svrhu konačnog očitovanja. Misao pronalazi svjesnost. Sinteza antitezu, točka života i smrti uvijek se dodiruje.

BUĐENJE

Čovjek se probudi. No je li krenuo u potragu za jastvom? Jer, ako ne razumije sam sebe, kako će razumjeti druge?

I kao što to već biva u židovstvu uvijek je više pitanja nego odgovora, među ostalim ne samo o tome kakvi smo kao pojedinci u ovom trenutku nego kakvi želimo biti.

Nitko nije pošteđen sumnji i čovjek neprekidno traži odgovor željan mira, ali tako često zaboravljajući da ga neće pronaći nigdje ako ga ne pronađe u sebi. Želio bi ostvariti i bliži odnos s Gospodom, ali stalno nalazi prepreke na putu, ne uviđajući da je sam tomu najveća smetnja, usmjeravajući energiju u pogrešnom pravcu i tako umjesto mira nalazi ogorčenost, smetenost i ljutnju, neprekidno prigovarajući svemu i svakome.

Nitko ne bi trebao hodati s anđelom tame, jer dospjet će tamo gdje nije želio stići, odjeven na kraju u haljine smrti, jer s anđelom tame ne igraju se igre. Mислеći da pobjeđuje, osoba gubi. Uništavajući svoj duh i svoje tijelo, čovjek uništava božansku kreaciju. Svijet koji je za njega stvoren.

Ponekad dok osobu razdiru brige i strah, teško je pronaći prave riječi za sve ono što osjeća u duši, ali i

onda kada toga nije svjesna, duša žeda Boga, jer Njemu svjetlosti nikada ne nestaje.

A plamen u ljudskom biću, vatra u srcu nikada nije jednaka, ponekad taj mali plamičak drhturi i čini se kao da će se svakog trena ugasiti, a onda se iznenada osnažen, snažno vine prema nebeskoj visini, jer onaj tko dopusti da se plamen ugasi, ugasio je svoj život.

Jednom, kada je duša dolazila na svijet dala je prije toga u nebeskoj riznici svih duša svoju zakletvu, a ona nije drugo nego iskustvo božanske, sveobuhvatne ljubavi. I to je ono što dolaskom na zemlju ne može zaboraviti. Ljubav jest najviši oblik vjere, s njome se prelazi iz konačnog u beskonačno i ljudskom biću daje mogućnost da u ljubavi upozna Boga usred sebe.

I kada čovjeka obuzmu tamne sjene morao bi se sjetiti da je njegova duša za njega prisegnula premda je drhtala od straha kada je dobila tijelo u kojem će prebivati i kada je duhovna energija pretvorena u materijalnu. Duša u ljudskom biću zauvijek je vezana zakletvom ljubavi. A pozadina svakog bitka je duh, jer iz njega sve je nastalo. Bitak ima svoj izvor u ne-bitku. Mnoge opterećuje to što ne ostvaruju ono što žele, uglavnom nema osjećaja cjelovitosti kao što nema među ljudima savršenosti, ali baš ta nepotpunost govori o dinamici života u kojem stvaralačke, pozitivne misli oblikuju budućnost.

Sve je neprestano postojanje, a aktivnost koja stoji iza toga je duhovna snaga misli. Razmišljanje o tome što jest moguće vodi nas do toga da ostvarujemo svoj život kao bića čije ljudsko dostojanstvo nitko ne može oduzeti. Svatko je pritom dužan misliti svojom gla-

vom, učiti i istraživati. A unatoč svemu što čovjeka i vrijeme opterećuje, svetost nije nestala, nije se ugasila i pozvani smo otkriti je. A raj o kojem se tako puno govori zapravo i nije drugo nego stanje svijesti.

RAZDALJINE

Veliki učitelj Mišne i otac rabinskog judaizma, rabin Akiba znao je govoriti: »Iskrenost i pobožnost izmjeri u svojem srcu pa ćeš znati razdaljine na Nebu«.

Kako tu rabinsku misao razumjeti u današnje vrijeme kada se svakodnevno vode bitke za položaj, za prirodna dobra, novac, moć, sve ubojitije oružje, za karijeru pa tako u Velikoj Britaniji, Kini, Japanu i drugim državama sve češće dvadesetogodišnjaci umiru na poslu od prekomjerne iscrpljenosti. Što je zamijenilo hram u srcu? Čime su zamijenjeni osjećaji u čovjeku koji tijekom radnog vremena, nema svijest o arci u koju se može barem na trenutak skloniti. Profit i pohlepa žele izbrisati iz svijesti i podsvijesti poziv Boga da čovjek treba imati za sebe vrijeme u kojem može odvagnuti i izmjeriti iskrenost i poniznost u svojem srcu. Sve više nedostaje nutarnji uvid o onome što jest uistinu važno. Razdaljine neba ovise o iskrenosti odgovora i u toj mogućnosti je i dijalog sa živućim Bogom koji jest izvor svih znanja i svih stvari koje kao pojedinci mislimo i činimo i ništa pritom nije nevažno i slučajno.

U onoj osobi u kojoj ta spoznaja živi, u njoj su stvari i događaji u poretku višeg jedinstva i prema svojem značenju on nadilazi bilo kakvu ljudsku misao. Na toj

i takvoj duhovnoj razini može se razumjeti i misao Ibn Gabirola¹²⁷, židovskog metafizičara logike o postojanju ekumenizma mistika, kao i misao Jude Halevija¹²⁸ da najdragocjenija poruka otkriva istinu. Ona živi u srcu i putuje kroz trideset dvije staze mudrosti na Stablu života, a u gematriji¹²⁹ upravo taj broj očituje se i kao zbroj slova u hebrejskoj riječi *lev* za srce. Tako da se iz toga može iščitati kako mudrost i srce moraju biti povezani.

A pjesnik i filozof Juda Halevi je rekao: »Hvala srce moje, ti si mi dalo priliku da ljubim«. Ta zahvalnost izvire iz vjere i učenja da čovjek treba ljubiti Boga. Nije li zapravo riječ o postojanju duhovnog odmorišta u nama samima? Naravno, živa je svijest o tome što sve ljudsko biće odvaja od svojeg Stvoritelja. No time ne prestaje i ne umire ljudska misao o djelovanju božanske volje s kojom se čovjek mora stalno usklađivati, dovodeći u poredak višeg reda svoje misli, želje, riječi, djelovanje.

Ovisno o zbivanjima čovjek polako otkriva smisao što ga često skrivaju prividi, a znanje o Božjem Imenu je poput svoda nad cjelokupnim postojanjem kroz koji se pojedinac ipak može probiti u čistu misao, u prazninu, u Ništa u kojem je sve. Naime, stvari i događaji opstoje samo u onom omjeru u kojem su sudionici vezani svojim duhom uz *Elohima*, sa svim Njegovim stvaralačkim snagama. A na ljudskom biću je da pro-

---

¹²⁷ Ibn Gabirol (1020. – 1057.)

¹²⁸ Juda halevi (1080. – 1140.)

¹²⁹ Dio kabalističkog učenja o brojčanoj vrijednosti slova i njihovoj simbolici.

nađe u svemu što je u njemu i izvan njega božansku misao. No, događa se zanimljiv paradoks, jer što je u takvoj osobi duhovna snaga jača, sve slabija biva uloga takve osobe u vanjskom svijetu, jer ona neprekidno uklanja velove koji prekrivaju istinu na putu k najnepoznatijem od svega poznatog, uz misao i svijest da on sam nije drugo nego sažetak svih svjetova. U takvom ljudskom biću sve se stapa u jedno.

I tako se na ovom mjestu vraćamo pozivu da iskrenost i pobožnost izmjerimo u svojem srcu kako bismo spoznali razdaljine neba. Jer, ako čovjek želi biti sudionik božanskih tajni i kozmičkih procesa, on se mora podvrgnuti unutarljivoj i vanjskoj disciplini djelovanja i prihvatiti etiku u svojim postupcima. I samo na taj način on povećava mogućnost ostvarenja najvišeg na svojem zemaljskom putu i istodobno nebeskom putovanju. Lijepo se prisjetiti i stihova pjesnika Konstantina Kavafija, koji je to ovako izrekao: »Poželi da dug put to bude, svitanja ljetnih neka bude mnogo kada ćeš radosno i zadovoljno ulaziti u luke, prvi put viđene. Stići tamo, tvoja je sudbina«.

HANASIJEVA TUGA

Zapisi mudrih rabina čije se misli čitaju i tumače u svetoj židovskoj knjizi Talmudu tijekom stoljeća nisu izgubili na značenju, pa tako u Mišni, dijelu talmudskog učenja, rabin Dosa ben Harkins bi govorio: »Spavanje ujutro, vino u podne, brbljanje i sjedenje na skupu neukih odmiče čovjeka od svijeta«.

Riječi, *jutarnji sati* odnose se na rane godine života čovjeka, koje se često prespavaju, odnosno ne uočava se i ne razdvaja važno od nevažnog. Na nekoliko mjesta Talmud navodi da je rabin Jehuda Hanasi plakao govoreći: »Moguće je da čovjek shvati pravi smisao života u jednom jedinom trenutku«.

Hanasi bi to rekao kada bi razgovarao s čovjekom koji se odjednom želi iskupiti nakon što je uzaludno potratio gotovo cijeli svoj život. A bol i duboka tuga koju je Jehuda Hanasi osjećao proizlazili su iz spoznaje koliko je strašno kada netko ne zna cijeliti svoj život i vrijeme koje mu je na raspolaganju, upravo kao da čovjek veći dio života provede u nekoj vrsti sna i izgnanstva koje je sam za sebe stvorio. Hanasi bi gledajući takvu osobu vidio kao onu koja je godinama naizgled hodajući naprijed zapravo stalno stajala na istom mjestu, toga potpuno nesvjesna.

Danas, živimo u vremenu svih mogućih kriza, zavjera i interesnih skupina za koje je opće dobro nevažno. U cijelom svijetu siromašni postaju još siromašniji, mnogi su bez posla, a ljudske egzistencije upropaštene zbog tuđe bahatosti i bezobzirnosti. Gladnih i potrebitih ljudi ima svugdje oko nas, to više nije slika samo afričkog ili azijskog kontinenta nego i Europe. U moru vremena kao da je potonula rabinska misao o ljudskoj pohlepi: »Ono što uzmeš u ovom svijetu nedostajat će ti u sljedećem«.

Mnogi mladi ljudi žive u svijetu poremećenih vrijednosti, jer su im stariji naraštaji u nasljeđe ostavili zagađene ljudske odnose i upropaštenu prirodu i vrlo često odaju dojam da više nikome ne vjeruju. Oni tako postaju najlakši plijen za kojekakve dilere koji im prodaju ulaznicu za propast uvjeravajući ih da im ne može štetiti ono što im godi. Tragično je kako se u nas, ali i u cijelom svijetu beskrupulozno zarađuje na ljudskim životima. I kao što je davno, u talmudsko vrijeme, plakao rabin Jehuda Hanasi, tako i danas mnogi roditelji plaču nad sudbinom svoje djece. Pojedinci će ipak uspjeti izaći iz tame i potražiti svjetlo, jer ono srećom nikada ne nestaje, samo je čovjek taj koji joj u svojoj neukosti podiže brane.

Nikada čovjek ne osjeća tako snažno Božju nazočnost i Božje čudo u ovom svijetu i vremenu kao kada spasi nečiji život i svjedok je kako polako u dušu takve osobe prodire svjetlo i jasno vidi da se ponovno rađa i vraća u život i zato su toliko bliske i lijepe riječi iz Talmuda: »Onaj tko je spasio jednog čovjeka spasio je svijet«.

Rabinska misao uočiti će i to da kada pojedinac srlja u propast, najčešće veoma žuri i korača prema tomu krupnim i žustrim koracima, no put povratka je težak i spor i traži golemu snagu, strpljivost i volju.

Božji je blagoslov nad svakom osobom koja pomaže onome koji je pogriješio da se vrati pod Božje okrilje i na pravi put, jer samo Bog zna koliko takvom biću treba snage u ponovnom vraćanju u svjetlo.

Ponekad, čovjek je u svojoj osami zamišljen nad svojim djelom i životom, pitajući se komu treba njegova pomoć, znanje, dobrotu? Ali čovjeku koji se trudi pomoći drugom da korača putem svjetlosti Svevišnji šalje znak ohrabrenja govoreći: »Tu sam, vidim te.« Jer nitko poput Kralja nad svim kraljevima ne čuva s toliko ljubavi svoju predragu svojinu.

UČINI NEŠTO

Pomakni se i učini nešto, učini i onda kada misliš da je sve beznadno i izgubljeno. Upravo iz takvog učenja i naučavanja potječe židovska izreka da se Bog bavi radom.

Koliko puta čovjeka zaokupi misao da je zadaća koja se iznenada našla pred njim suviše teška i obeshrabrujuća. Ako se ipak nađe dovoljno snage i pribraniosti, pronalazi se i način kako razriješiti problem, jer pojavljivanje pojedinca u ovoj dimenziji u kojoj živimo ima smisla ukoliko se čovjek trudi usavršavati, ispravljati sebe, ukoliko je svjestan da je svaki dan prilika za učenje, za promjenu, izazov za ostvarenje još neslućenih mogućnosti.

Kada se kao ljudsko biće nađemo u teškoj životnoj situaciji treba gledati ne samo prema zemlji nego i prema zvijezdama i stalno se pitati što Stvoritelj očekuje da učinimo i što je najviša razina onog što možemo dosegnuti?

Slučajnost ne postoji, a da je tomu tako dovoljno je pogledati na događaje u svojem životu i tada nije teško uočiti da je svaki korak imao neki svoj razlog, svako djelo neku posljedicu, bilo pozitivne ili negativne naravi i da je svaki susret bio mogućnost da nešto

novo i drugačije doživimo i naučimo. Mnogi ljudi ostavili su trajan trag u našem životu, mnogi su nas nadahnuli, pokazali nam smjer kojim je vrijedno ići ili put kojim ne treba krenuti.

Ljude na poslijetku, treba uvijek pamtit i po dobru i njihovim dobrim osobinama, jer svatko ih ima. Uvijek ponovno javlja se pitanje zašto i zbog čega smo tu gdje jesmo? Nikada ne treba zaboraviti da je svako biće jedinstveno i da je čovjek stvoren ljubavlju Stvoritelja.

S vremena na vrijeme svakog muči misao o tome je li za nekog učinio dovoljno i ponekad čovjek i nije svjestan da je ono što je rekao, napisao ili poklonio drugom ljudskom biću iznimno vrijedno i dragocjeno. Ponekad spašavamo svijet, a da to i ne znamo. Dogodi se da nekome i materijalno pomognemo i čini nam se da smo malo dali ili malo nekome platili, ali ne možemo znati ako to jest dano i učinjeno u pravom trenutku i u dobroj namjeri, da smo pomogli da takav čovjek opet vidi nebo, da smo mu omogućili, tko zna nakon koliko vremena, miran san i vratili nadu i vjeru u to da stvari opet mogu biti dobre. Kada to čovjek čini, najčešće ne razmišlja o tome da osim ovih zemaljskih mjera postoji i ona božanska vaga svih naših zasluga. I zato treba činiti dobro i onda kada se osjećamo bespomoćni i kada nas steže obruč, ne svjetla, nego tame. I nikada ne treba pomisliti kako nemamo što za darivati. Uostalom, naše mišljenje o samima sebi nije važnije od misije koju nam je Božja providnost podarila.

Strah također čovjeku ne daje pravo da odustane od borbe, naprotiv, baš tada mora činiti najviše, ne-

prekidno postavljajući sebi pitanje, ne što ne mogu učiniti nego što mogu.

Život je putovanje na kojem nalazimo plodove duha, a ono što pritom ostaje iznad naših mogućnosti ionako više nije na nama. To više nije osobna odgovornost, to ostaje u onome što je viši dio Božjeg plana, baš kao što piše u Izrekama otaca: »Nije na tebi da dovršiš zadaću, no nemaš pravo prestati je izvršavati«.

Ponekad smo u situaciji da moramo žrtvovati sebe ili poništiti sebe, svoje želje i zahtjeve, kako bismo pomogli nekom drugom. To poništenje nije tu zato da kažemo sebi ili drugima kako smo se žrtvovali. Ne, ono je tu u svrhu višeg cilja. Od pojedinca se očekuje da bude u službi Boga, u onome što donosi svakodnevan život, život izvan zidina bogomolja. A u toj službi snaga je u strpljenju i ljubavi, u služenju bez vremenskog ograničenja. Ta služba, na hebrejskom *avoda*, najbliža je molitvi. Život takve osobe je molitva, a molitva život.

Čovjek postaje u simboličnom smislu kruh i voda, a pronalazi ih onaj koji je potrebit.

Osoba u poništenju sebe i svojih osobnih želja pustinja je koja će procvjetati u otvorenosti uma, u toplini srca, poklanjajući i sebi i drugima nove spoznaje i uvide.

Hodajući pustinjom, čovjek osjeća poniznost pred tim golemim prostranstvom. Rabini bi istaknuli da je mudrost poput vode, a ona otječe na najniže mjesto. A na takvom mjestu čovjek svoju volju usklađuje s božanskom voljom. To nije pustinja koja zarobljava nego oslobađa.

MOĆ IZBORA

Kada ste se posljednji put upitali kakva je moć onog što birate? I što o tome kažu židovski učenjaci i svete knjige?

U Hagadi¹³⁰, u kojoj su važna pitanja učenog kao i neukog, jedno od njih glasi: »Jesmo li ovdje zato što smo gladni ili smo tu, jer osjećamo da na tom mjestu moramo biti?« A riječ potrebit možemo shvatiti i kao svijest o nedostajanju koja ujedno navodi na razmišljanje o pojmu slobode koja je i te kako važna za razvoj svakog ljudskog bića, jer nije dovoljno imati hranu i krov nad glavom nego treba imati i slobodu. Mudri i iskusni ljudi bi objasnili da je zatvor tamo gdje se ne osjećamo dobro.

Najgore što se pritom čovjeku može desiti, to je da uopće ne čezne za slobodom i oslobođanjem i da nije svjestan da ima svog čuvara zatvora i onda kada je zatočen nevidljivim zidovima.

U današnjem svijetu robovanje materijalnom, kao i raznim vrstama ovisnosti samo je oblik suvremenog sužanjstva u kojem tijelo i fizičke potrebe zamagljuje želje duše. Naime, ako čovjek izgubi iz vida ono što

---

¹³⁰ Hagada šel Pesah, knjižica iz koje se čita prvu večer blagdana Pesaha.

daje istinski smisao ljudskom postojanju, on više ne osjeća slobodu.

Na trenutak barem dobro je zamisliti kako nemamo baš nikakvu materijalnu svojinu i tada se javlja pitanje o tome što zapravo imamo i kakva je kvaliteta života? I ako pojedinac radi na nekom projektu i zaokupljen je bilo kojim oblikom stvaranja ili znanstvenog istraživanja, onda je poznat osjećaj što znači biti gladan, a ne jesti, jer duh koji stvara važniji je od materijalnog i jači od želje tijela. I čovjek uviđa tko ili što upravlja njegovim životom i tko drži u rukama ključeve slobode.

Toliko toga ovisi o izboru i odluci, o koracima koje valja poduzeti, u protivnom svjedočimo paralizi svog života, životu bez života. Moć izbora određuje ljudsko biće kao i ono čemu se raduje. No moć izbora i odluke nisu bez opasnosti, jer jednakom snagom mogu odvesti u područje u kojem pojedinac može izgubiti sebe. Na ljudskom putu ruku pod ruku uvijek su uspjeh i neuspjeh.

Naravno da nije uvijek jednostavno odlučiti što učiniti, kojim putem poći, ali oni koji ne donose nikakvu odluku, sami brišu svoju vlastitu povijest.

PRAVEDNIK I NJEGOVA SUDBINA

Biblijska priča o Josipu i njegovoj braći uvijek ponovno nadahnjuje, jer nemoguće je oteti se dojmu da pravednik, *cadik* ne može utjecati na svoju sudbinu, ali zato ima snažan utjecaj na život ljudi koje susreće.

Osobe s posebnom misijom uvijek imaju svoje snove, vizije, oni žive u sadašnjosti, ali zapravo pripadaju budućnosti.

Najčešće ih malo tko razumije i tijekom stoljeća i tisućljeća proglašavali su ih sanjarima, ponekad ismijavali i ponekad spaljivali, u svojoj neukosti, kao heretike na lomačama.

Pravednici, vizionari znali su biti izopćeni iz svojih zajednica, pa i danas s vremena na vrijeme dopire do nas djelić Josipove sudbine i čujemo glas njegove braće: »Hajde da ga ubijemo pa ćemo vidjeti što će biti od njegovih snova«¹³¹.

No to je ljudska mjera postupaka za nepoznato, nerazumljivo i nedokučivo i ponekad je nužno vrijeme koje će naposljetku pokazati čije će se tvrdnje i snovi ostvariti. U mnogim dramatičnim situacijama pojedinac ponekad čuje glas koji mu jasno kaže što da učini ili što će se dogoditi.

---

¹³¹ Post 37:20

Upravo kao u zapisu »Ruben je čuo i izbavio Josipa iz njihovih ruku«¹³². Dakle, u odlučujućem trenutku Ruben čuje Glas s neba koji mu kaže da plan Gospoda nije da Josip bude ubijen nego i protivno namjeri njegove braće, on treba i mora preživjeti.

Taj glas uvijek je tih, on ne odjekuje na način na koji se glasno izgovoreno čuje, a ipak je jasan i snažan u nutrini čovjeka kojem se otkriva. I to nutarnje, skriveno i tajanstveno traži očitovanje u vanjskom.

Što prijeći čovjeka da taj Glas češće čuje i da mu vjeruje? Kakve je sve to barijere ljudsko biće sagradilo unutar sebe i postalo neosjetljivo za sudbinu drugog bića, stvarajući od sebe nasilnika, pohlepnog i samoljubivog čovjeka koji se svjesno poigrava ljudskim sudbinama izbjegavajući pravdu i zakone. I još pritom takvi često misle kako njihovo ponašanje nitko ne primjećuje, uvjereni da će zauvijek biti gospodari te ružnoće koju su sami sagradili.

Oni tihi Glas s neba ne čuju, a u židovstvu nazivaju ga i *bat kol*, Glas nebeske kćeri, jer je nježan i pojedincu otkriva dio njegove sudbine. Taj Glas možemo shvatiti i kao najkraći put svjetlosti koja dolazi s neba u osobu koja ga je u stanju čuti i prihvatiti.

U Talmudu¹³³ nalazimo sljedeću priču. *Rabi Johanan i Ilfi zbog svojeg teškog materijalnog stanja odlučili su napustiti židovsko učilište. Na kraju prvog dana njihova putovanja sjeli su i naslonili se na jedan zid kako bi se odmorili. Dva anđela koja su sjedila na vrhu zida*

---

¹³² Post 37:21

¹³³ Tanait 21a

razgovarala su i jedan je rekao drugome: »Vidi te mlade studente Tore koji su napustili Kuću učenja. Nisu vrijedni da ih štitimo i predlažem da srušimo ovaj zid na njih«. Drugi je anđeo, međutim, rekao: »Ne, jer jedan od njih predodređen je da bude veliki učenjak«.

Rabin Johanan čuo je taj glas i okrenuo se svojem suputniku pitajući ga je li on čuo Glas. Ilfa je odgovorio da nije i nakon toga rabi Johanan je sam sebi rekao: »Budući da sam ja čuo, a Ilfi nije, ja sam izabran i zato se moram vratiti u ješivu¹³⁴ i prionuti učenju Tore«.

I doista, jednoga dana Johanan je postao veliki učenjak i vođa ješive, pokazujući na taj način da onaj tko čuje nebeski glas mora preuzeti odgovornost bez obzira na sve teškoće.

---

¹³⁴ Židovska ustanova za vjersko obrazovanje učenika i studenata te proučavanje Tore i Talmuda.

ZADANA RIJEČ

Koliko puta u životu preuzmemo neku obvezu, damo riječ da ćemo nešto izvršiti i onda na to zaboravimo, izbrišemo iz svijesti kao da nismo obećali. U judaizmu hebrejska riječ *neder* govori o tome da smo nekome dali riječ. *Neder* je zato pozitivna zapovijed, a negativna je, ne izvršiti obećano. No poruka je jasna, obveze i zadana riječ su svetinja. Velikim grijehom smatra se obećati da ćemo nešto učiniti, a u biti odmah znati da nam nije stalo, da nam nije važno. Koliko god bilo neugodno, poštenije je odmah priznati da nešto ne možemo ili ne želimo izvršiti.

Lažno obećanje znak je slabosti i nemarnosti prema drugom ljudskom biću kojem obećano možda znači daleko više od onog što uopće možemo pretpostaviti. Obećanjem, osobu vezujemo uz sebe povjerenjem, a ne time da će zadana riječ biti grubo pogažena. Takvim postupkom ne nanosimo štetu samo drugome nego i sebi, jer lažima uništavamo svoj dan koji je naš zagovornik na nebu u času koji će nam biti i te kako važan. Budućnost ima svoju sjenu u sadašnjosti.

Nažalost, zadana riječ više nema snagu kao u prošlosti kada je bila dio osobne i obiteljske časti pa i važan dio poslovnog ugleda. I zato je uvijek nadahnjujuće

sresti nekog koji preuzetu obvezu izvrši na vrijeme, a da osobu nismo morali više puta na to podsjećati.

U duhovnom smislu to je iznimno važno, jer znači da smo onome kome smo dali obećanje i izvršili ga ostavili vrijeme u kojem će svoju energiju moći iskoristiti za neke druge dragocjene stvari. Tim činom izvršenja obveze sami za sebe, a ne samo za druge, postajemo vjeredostojni. U tome je i pojam *hesed* shvaćen ne samo kao milosrđe i suosjećanje nego kao čista ljubav koja gradi odnose s drugim ljudima na smislen način. To pokazuje također da kako se odnosimo prema riječima i obećanjima, tako bivamo svjedoci sebi i drugima. Nitko pritom ne može znati što je u duši čovjeka kojem smo dali riječ i nadu. I kao što nekome možemo spasiti život, možemo čovjeku i uništiti život. A obećanje nije drugo nego karika u lancu mnogih događaja, uzroka i posljedica. Židovsko učenje opominje da ona osoba koja ne razmišlja o govoru duše mora računati s time da će je najvrednije stvari u životu mimoići. Ono što se događa između dva ljudska bića, ono što je obećano, dogovoreno, zadano, biva poput svemirskog koda koji je upisan u sudbinu. Ono što je bilo neostvareno morat će se ostvarit ako ne u ovom životu, onda u sljedećem. Riječi imaju daleko veću težinu nego što mnogi uopće pomišljaju, stvarajući uzročno-posljedični red. Kroz život čovjek nakupi mnogo stvari i njih na kraju ostavi, ali postoji i prtljaga koja se ne vidi, a baš ona sa sobom se nosi.

U svemiru svega stvorenog ništa se ne gubi i ne nestaje i kad-tad se vraća. Pritom je važno ne ponavljati propuste, greške i treba znati reći: »Tu sam lekciju

već naučio«. Gotovo u pravilu, najžalosnije je učenje iz bolnih iskustava i svijest o propuštenom vremenu koje se više ne može nadoknaditi. Nikuda neće odvesti ni okrivljavanje drugih bez sagledavanja svoje osobne odgovornosti. I zato je za svaku osobu važno da ima učitelja ili da barem razgovara s nekim tko je mudar. Jedan od teških propusta u tom kontekstu duhovnog učenja jest svjesna prijevara osobe koja je veoma dobronamjerna i iskrena u svojoj ljubavi i nesebičnom davanju. Zapravo ne bismo smjeli zaboraviti da mnogo više prepreka stavljamo sami sebi nego što ih drugi stavljaju pred nas.

GDJE SMO ZAPRAVO

Postoje životna razdoblja u kojima se čovjek udaljava od sebe kao što se udaljava i od bližnjih. I ponekad trči u nekom čudnom pravcu i trčeći prema naprijed zapravo se vraća natrag, a cilj kojem teži sve je dalje umjesto bliže. Zatim slijede duga razdoblja mirovanja u kojima se čovjek sam sebi čini poput jezera u kojem polako nestaje vode. A ništa nije tako teško prihvatiti kao mirovanje. Ali baš ta tišina, samoća i nepomičnost potrebni su kako bismo ispraznili svoju nutrinu ispunjenu svim i svačim i kroz koju sve teže dopire svjetlo.

Čovjek čeka zaustavljen Rukom samilosnog i dok drhti u hladnoći osame, polako ulazi u okrilje Svetog koji ga štiti svojom sjenom. I baš pod tim okriljem ulivenog motrenja zbiva se duhovna borba u kojoj se donose odluke. A Bog ponekad pojedincima daje patnju zbog svoje velike ljubavi¹³⁵ kako bi im proširio svijest i svjesnost i kako bi nakon što se slegne prašina njihovih bitaka mogli dobiti višu razinu razumijevanja i uvida. I osluškuje Kadoš¹³⁶ čovjeka koji u sebi govori kako je prvak u samoći i pun ožiljaka koji se

---

¹³⁵ Ahava raba'

¹³⁶ Svet, jedno od imena Boga

ne vide. Ali baš na te ožiljke trebao bi biti ponosan, jer talmudski rečeno oni govore da se osoba u životu hrabro bori poput lava i da ulazi u bitke bez obzira na krajnji ishod.

Ima li uopće časnijeg od tog hrabrog ratnika koji unatoč nevoljama ipak ide prema skrivenoj Božjoj biti u koju do kraja nikada neće proknuti.

KOME ŠTO PRIPADA

Misao čija je zapravo svojina ljudsko tijelo izaziva mnoge polemike, pa su mnogi sigurni i uvjereni da sa svojim tijelom mogu činiti što ih volja. No je li baš tako?

U mnogim religijama, pa tako i u židovskoj, postoje stroga pravila što se smije jesti, a što ne smije i ona nisu dana da bi se nekom zagorčao i otežao život nego zato što je i tijelo dano od Boga, sveto. Tako postoji i meditativna vježba u kojoj osoba ponavlja riječi »Ribono šel olam«, Gospodar svemira, kako bi postala svjesna kome zapravo sve pripada. Tako je i ljudsko tijelo dio Njegove svojine i čovjek ga ne bi smio uništavati unošenjem u organizam nezdravog ili ga na bilo koji drugi način oštećivati.

Tijelo koje je nastamba za dušu izvjesno vrijeme je samo od Boga posuđeno. Unutar takvog učenja naglašava se razlika između stečenih materijalnih dobara i fizičkog tijela koje je ljudskom biću dano od *Adonaja* kako bi uopće mogao ući u postojanje i ono ne pripada nikome nego samo Vječnom i dio je Njegove svojine.

Slijedom toga, tijelo se namjerno ne smije ozljeđivati, u njemu su također čestice svetog. I jedna od čovjekovih zadaća je poštivati svetost tijela držeći se

zakona Tore i uviđajući da je ono izraz Božje slave, pa tako, među ostalim, u židovstvu postoji i blagoslov za lijepog muškarca i ženu. Sve češće susrećemo tetovirane mlade ljude, a tetovaža je također u židovstvu zabranjena i zapravo ta pomodnost pokazuje više brige za vanjski izgled nego za ono što pojedinac ima u duši. I zato dobro treba promisliti što činimo svojem tijelu, jer ono zajedno s dušom čini cjelinu. A ono što je čovjek, kao krunu božanskog stvaranja, dobio na dar, s uvažavanjem treba znati jednoga dana i vratiti.

VRIJEME DOBRIH I LOŠIH STVARI

Postoji vrijeme radosti i uspjeha, ali ljudsko biće poznaje i razdoblja u kojima se događaju loše stvari i čini mu se da iz njih nikada neće izaći. Osmijeh napušta lice. I kada netko u nevolji i očaju zatraži pomoć, treba znati da je nastupio trenutak u kojem moramo izaći iz svoje ljušture i spasiti svijet. U čovjeku rađa se uvid, kroz suosjećanje, kroz molitvu, približavanje Gospodu. I tada čuje Glas: »Čovječe, dobar si«.

Postoje trenuci kada doista razumijemo kako su svi u potrazi za istinom ma kako je nazvali, no da bi netko mogao krenuti u potragu, prvo mora slomiti okove kojima je obuhvaćen, odnosno shvatiti da mu je kao ljudskom biću od Najvišeg darovana sloboda izbora i da ne treba čekati da mu tu slobodu podari netko drugi.

U svijetu, kao što ima svjetla, ima i tame i ona s vremena na vrijeme očekuje naš pristanak gledajući kako čovjek pada, no ona osoba koja čini dobro, ne odvagujući koliko je i što dala, puno će rjeđe posrtati. No postoje razdoblja kada se događaji otmu kontroli. I dok je sve u kaosu i neredu, čovjek se osjeća kao na samom početku stvaranja, nastojeći u divljini i pustoši uspostaviti red, ponovno pronaći ravnotežu i novi

oblik življenja tražeći možda snažnije no ikad mogućnost povezivanja s Beskonačnim, *Ein sofom*.

U teškim životnim razdobljima nadire pitanje: »Zašto se to dogodilo?« Ali, odgovora najčešće nema. Ipak pojavit će se, ako ne odmah onda za nekoliko godina ili mnogo, mnogo poslije. Jer ljudskom biću nemoguće je uvijek spoznati i razumjeti Božji naum. Što učiniti? Pozorno oslušivati, jer cijeli svijet je Bog koji govori.

PATNJA I SMRT

Kada netko u našoj blizini doživi nesreću, bilo da je riječ o gubitku drage osobe, bolesti ili smrti, najčešće možemo čuti rečenicu koju upućuje tješitelj: »To će vas iskustvo osnažiti, iz toga ćete izaći kao jača osoba, Bog vam ne bi dao patnju kada ne bi znao da vi to ne možete podnijeti«, i tome slično.

Čovjek koji pati pritom se ne može oteti sumnji i postavlja sebi pitanje: »Je li religija doista bezosjećajna? Da li daje dostojanstvo nesreći objašnjenjem pozitivnih posljedica koje mogu nastati iz nevolje ili pak drži da čovjek u svojoj potpunoj samoći nema pravo prosvjedovati protiv patnje, pa čak ni pitati Svevišnjeg zašto pati?«

Doista, je li onaj koji pokušava uzdignuti patnju objašnjenjima koje smo naveli sasvim u pravu kada to čini? Treba se upitati je li moguće da svaki put kad se veliča patnja, zapravo odvraća osobu od pravog puta, jer možda bi ipak trebalo na patnju gledati kao na zastranjenje koje treba ukloniti.

Za židovski narod jedno je sigurno, tijekom duge povijesti patnja je bila vjeran pratitelj progona, ubojstava, pogroma, mučenja i uništenja. No židovski narod je uvijek odbijao prihvatiti nepromjenjivost takvih situacija i događaja, pa čak i onda kada je bilo

očigledno da se tragedija neće moći izbjeći. Mnogo puta tijekom stoljeća najgore stvari i najteži udarci sudbine prihvaćani su ne samo kroz suze nego i kroz onaj toliko poznati židovski humor pun ironije, otklona, uvijek negdje zadržan na samom rubu oštice između smijeha i plača.

Humor, taj obrambeni lijek, u svojoj srži je bitka čovjeka za svoju sudbinu na koju može barem jednim dijelom utjecati.

Pripadniku židovske vjere odgojenom u duhu judaizma svojstvena je i nada da svijet može biti savršen i da će se to jednom i ostvariti.

Na prijelomu stoljeća Theodor Herzl¹³⁷ austro-ugarskog cara je upoznao s idejom modernog cionizma, odnosno s idejom osnivanja židovske države u Palestini.

Car se tom prilikom nasmijao i rekao: »Da bi se to ostvarilo, morala bi se raspasti tri svjetska carstva«!

Prvo je bilo Otomansko, koje je vladalo Palestinom prije Prvog svjetskog rata. Drugo je bilo Njemačko carstvo, koje je Palestinu garantiralo Luteranskoj crkvi i treće je Rusko carstvo, koje je Pravoslavnoj crkvi garantiralo Jeruzalem. Sva su ta carstva trebala pasti. Sedamnaest godina kasnije ona su se i raspala! Kroz cijelo to vrijeme Židovi su uporno vjerovali kako se mogu ponovno ujediniti.

No vratimo se temeljnom pitanju postavljenom na samom početku, a to je odnos judaizma prema patnji.

---

¹³⁷ Theodor Herzl (1860. – 1904.), austrijski Židov, novinar, osnivač cionističkog pokreta.

Pristup je nešto drugačiji nego kod drugih religija. Uostalom i sama riječ *Israel*, ime koje je sam Svevišnji dao židovskom narodu, znači Bori se s Bogom.

Ma koliko to nekome izgledalo neobično i nelogično, upravo one koje Bog voli, pomaže im na način da im daje patnju, patnju iz ljubavi kako bi ih kroz nju Sebi bliže uzdigao. U patnji čovjek treba moliti Sve-mogućeg i Milosrdnog da ga iz nje izvede. Bog daje patnju i onima koje želi iskušati kako bi vidio stvarne mogućnosti takve osobe, odnosno može li voljeti Boga i onda kada ga On za tu ljubav ne nagrađuje. To je patnja za koju se na posljetku dobiva najveća nagrada. Patnja dobrih ljudi služi i tomu da se pokaže važnost slobodne volje, jer kada bi trpjeli samo zli ne bi bilo nikakva izazova. A prorok Izaija kaže: »Zato će u zemlji svojoj baštiniti dvostruko. Njihova će radost biti vječna«¹³⁸.

Dakako, konačni odgovor na patnju i na pitanje o uzroku očigledne nepravde može se potražiti tek na planu velike Božje kreacije. Judaizam će zato istaknuti kako je na svakom pojedincu da u ovom svijetu dostigne barem najmanji stupanj savršenstva prije nego što stupi pred Svemogućeg.

Karakteristično za židovski duh je nemirenje s patnjom, jer Židovi kao baštinici nekoliko tisuća godina starog vjerovanja u dolazak Mesije vjeruju u doba savršenstva i u dubini svojeg bića znaju da će patnja biti pobijeđena. Dužnost je čovjeka da svaki trenutak života posveti ukidanju nevolja, a ne da troši dragocjeno

---

¹³⁸ Izaija 6:7

vrijeme pokušavajući shvatiti sve razloge zbog kojih se pati. I to upućuje da mora istražiti sve mogućnosti kako bi našao lijek za svoju patnju, umjesto pasivnosti i potpune bezuvjetne predaje nevolji. U duhu judaizma je i obveza posvećivanja bližnjima, a u svakodnevnici to je i obveza da se osoba, ukoliko je moguće, posveti i znanstvenim istraživanjima kako bi se ljude moglo uspješnije zaštititi od bolesti i raznih drugih nevolja, jednako kao što se sve mora učiniti kako bi se otkrili lijekovi protiv raznih bolesti, pa to onda objašnjava u nekoj mjeri velik broj Židova nobelovaca.

Postoji i obveza na društvenom planu gdje bi svatko razmjerno svojim mogućnostima trebao nastojati oko mira i miriti one koji su u sukobu. No kad je čovjek suočen sa zbivanjima koja nadilaze njegove snage, mora zazivati Gospoda i moliti da On učini kraj toj patnji i da podari uspješan, radostan i sretan život, odnosno život koji nije samo dobar u duhovnom nego i fizičkom smislu.

To shvaćanje i odnos prema nevoljama može se pratiti upravo na onome što su učinili pioniri cionizma koji su sagradili Državu Izrael, jer su svojim djelom odgovorili na strašnu tragediju holokausta. I pokazali da je vjera bez djela mrtva. Ortodoksni Židovi kao i sekularni prihvaćaju da je jedini odgovor na patnju, boriti se protiv nje. Tragedija Holokausta bila je poziv na bitku protiv patnje, poziv na bitku za dostojanstvo čovjeka.

To učenje će među ostalim istaknuti da kad se uoče simptomi patnje, ljudsko biće mora biti svjesno opasnosti za cijeli organizam. Naime, cilj imunološkog

sustava nije da razumije zašto tijelo pati i zašto ga je napala bolest, niti je njegova svrha da čovjeka informira o kozmičkim razlozima i uzrocima bolesti. Kada virus uđe u tijelo, imunološki sustav ga doživljava kao napadača kojeg treba uništiti. Jednako tako treba se odnositi i prema patnji i ne dopustiti da nas zarobi, nego čovjeka treba podučiti kako prepoznati problem i kako ga riješiti.

Judaizam podsjeća da kao osobe nismo nemoćni i bespomoćni i da u povlačenju iz svijeta, u bijegu od bitki i izazova nema ničeg prosvijetljenog. Jer čovjek ima oči i dušu da prepozna patnju, ali on treba znati i izaći iz nje kako bi se radovao ljepoti. Svjetlo duše, taj otisak Svevišnjeg u čovjeku, čuva ga od mraka, od bezizlaza i ponora i pomaže da se ne vidi neprijatelj tamo gdje su prijatelji.

Paleći svjetlo u svojoj duši čovjek otkriva novu snagu i nalazi mir i onda kada ga pogrešno razumiju i onda kada laž prekriva istinu i kada nas ranjavaju svjesno ili nesvjesno.

U biti judaizma snažno je ukorijenjeno djelo i stvaranje, težnja prema usavršavanju bez obzira na teškoće, jer na kraju životnog puta čovjeku će biti suđeno ne po onome što je mislio nego činio. Židovstvo s punom sviješću i savješću traži od svakog pojedinca da se suprotstavi nedaćama u stalnom napredovanju prema savršenstvu. Upravo to poticanje na djelovanje, na rad, na stvaranje izuzetno je važno za emotivnu stabilnost osobe i za psihofizičko zdravlje.

Istodobno, suprotstavljanje životnim nedaćama i u najtežim životnim situacijama čovjeku daje dosto-

janstvo, odnosno pruža mu mogućnost da kroz stvaralački doprinos sačuva integritet ličnosti i premosti jaz između očaja i praznine krećući se k punini života u kojem je sposoban prepoznati vrijednosti i smisao umjesto da sa sobom neprekidno nosi osjećaj povrijeđenosti i patnje.

NEPRAVDA I OPROST

Nema tog čovjeka koji nije ustuknuo pred nečim što mu se činilo očiglednom nepravdom, zaboravljajući da svijet koji vidi čini samo dio kozmičke, božanske slike. I zato mnoga pitanja, mnoge nevjerice ostaju bez odgovora. Ali »postoji vrijeme i sud za sve«¹³⁹. I Bog jedini ima uvid u savjest čovjeka, u dno duše svakog pojedinca.

Svake godine u svijetu raste broj siromašnih ljudi koji gledaju kako se mnogi, ne uvijek na pošten način, bogate. No nikome ne treba zavidjeti, baš kao što je rečeno u Bibliji: »A meni umalo noge ne posrnuše, zamalo koraci ne okliznuše, jer zločincima zavidjeh motreći sreću grešnika«¹⁴⁰.

Ništa nije tako čvrsto i tijesno povezano sa slobodnom voljom i izborom pojedinca u judaizmu kao kada je riječ o odnosu prema nepravdi i zlu. Život je pun izazova i kušnji, no onaj tko zagleda u svoju dušu nastojat će izbjeći zamke i ne kriviti zbog teškoća Boga. Ujedno možemo biti sigurni, kako nema čovjeka koji ne griješi i nitko nije pošteđen patnje. I tu patnju treba znati podnijeti, jer čovjeka vraća Bogu.

---

¹³⁹ Propovjednik 8:8

¹⁴⁰ PS 73:2

Nedavno, u razgovoru s prof. dr. Borisom Braunom, Židovom rođenim u Đurđevcu koji je tijekom holokausta uspio preživjeti čak pet logora smrti, nakon što su prošla od tih događaja desetljeća još uvijek najveću patnju kod njega pobuđuje pomisao da je možda nekog od logoraša mogao spasiti. I taj čovjek plače ne zbog nepravde koju je doživio, ne zbog osobne patnje i užasa kroz koje je prolazio svakoga trenutka suočen sa smrću u Birkenau, Auschwitzu, Jaworznom, Blechammeru i Buchenwaldu, nego zbog osjećaja da je možda propustio pomoći drugom ljudskom biću da preživi.

Patnja zna biti poput žrtve, ponekad i način izgnanstva samoga sebe iz svijeta. Ona dolazi iz najvišeg Izvora i znak je čovjeku da će pokajanje biti uzeto u obzir. A u judaizmu četiri su grijeha koja mogu biti oproštena samo kroz patnju: lažna zakletva, lažno svjedočenje, preljub i krvoproliće.

Grieh koji neće biti oprostjen do smrti jest onaj koji ponižava vjeru, umanjuje slavu Gospoda i oskvrnjuje Njegovo ime, a duhovna šteta koju si je čovjek time nanio ne može biti popravljena sve dok takva osoba ima vezu s materijalnim svijetom. Prema židovskom učenju i shvaćanju čovjek biva kažnjen i zbog neosjetljivosti za patnje drugih. A poseban ispit savjesti je odnos čovjeka prema onoj osobi koju smatra svojim protivnikom.

Tijekom života, bivamo svjedoci kada se događa zlo i nepravda kako će pojedini ljudi šutjeti misleći da se njih osobno to ne tiče. Ali imati moć utjecanja na druge i ne učiniti ništa kako bi se spriječilo zlo,

nanosi takvoj osobi golemu duhovnu štetu koja ne može proći nekažnjeno.

Ponekad se čudimo osobi koja zna dostojanstveno podnijeti strašnu patnju i takav je čovjek u stanju poput Božjih proroka snositi grijeh drugih, baš kao što je zapisano: »A on je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo, dok smo mi držali da ga Bog ponižava«¹⁴¹.

Konačni odgovori na patnju i na pitanja o uzroku očigledne nepravde mogu se tek potražiti na velikom planu Božanskog stvaranja, a na pojedincu je da u ovom svijetu dostigne barem najmanji stupanj savršenstva prije nego što stupi pred *El Eliona*, Uzvišenog Boga. Do savršenstva je dug put i kako bi se to ispunilo, mnoge duše moraju se roditi i biti reinkarnirane u dugom nizu dolaženja u ovaj svijet i odlaznja iz njega.

Učenje koje je navedeno nije lako prihvatiti, ali Božja pravda zna biti skrivena čovjeku koji samo može slutiti opća pravila, zato što nitko ne posjeduje apsolutno Božje znanje. Jer »Što zaželi dušom, to će i ispuniti«¹⁴². »Ugrabi li što, tko će mu to priječiti, i tko ga pitat smije: što si učinio?«¹⁴³ »Kaže li glina lončaru: što radiš?«¹⁴⁴

Osobito danas u razdoblju bespoštednog otimanja za materijalnim, svjedočimo kako velik broj ljudi živi prema vlastitim moralnim načelima i osobnim određenjima dobra i zla.

---

¹⁴¹ Iz 53:54

¹⁴² Job 23:13

¹⁴³ Job 9:12

¹⁴⁴ Iz 45:9

Naposljetku uvijek se stigne do zaključka da bez vrijednosne procjene, što je dobro a što zlo, najvišeg i apsolutnog duhovnog autoriteta, nema o tome objektivnog standarda.

Pojedini sudski procesi pokazuju također da onaj tko proizvoljno živi svoju mjeru dobroga i lošega mora računati da će se prije ili kasnije suočiti s manjkavosti vlastitog etičkog standarda. On se obično neko vrijeme održava, a zatim se odjednom počinje urušavati. Čovjek ostaje bez utočišta, bez ranije moći i autoriteta koji bi ga mogao osloboditi krivnje.

Treba se prisjetiti i onih koji u ratnim sukobima prelaze granicu nužne obrane i čine zločine. Stvoren je, dakle, već prije toga osobni svijet dobroga i lošega, dopuštenog i nedopuštenog gdje nema suca i procjenitelja o učinjenom osim vlastite savjesti. Ponekad, iza takvog događaja čovjek polako biva suočen sam sa sobom pa i onda kada neće biti izveden pred sud on biva zatvoren u granicama onog što je počinjeno. Bez zatvora, ostatak života provodi u zatočeništvu svoje savjesti.

Judaizam zato upozorava kako je Bog najviši moralni autoritet koji čovjeka vodi kroz patnju, ali i kajanje i praštanje. Ta vrata otvorena su svakom ljudskom biću, pa i onom čovjeku čiji je način života živjeti u zlu i obeščastiti i Boga i čovjeka. Zlo možemo shvatiti i kao sramoćenje božanske kreacije, a pokajanje prihvatiti kao dio Božjeg plana. I upravo onda kada grijeh postane pretežak da bi ga osoba nosila u duši, Bog čovjeku pruža mogućnost pokajanja, jer zlo mora biti kažnjeno, a pravda izvršena. Bez toga, svrha

postojanja ljudskog bića ne bi imala smisla. Oproštaj uključuje četiri elementa: mijenjati svoj put i iskreno žaliti, priznati Bogu, ne ponavljati zlo. Dakle, kako bi popravio duhovnu štetu koju je učinio lošim djelom, čovjek mora misliti, govoriti, činiti. A pokajati se pritom znači željeti ispraviti, to jest da se razmišlja o učinjenom. Priznanje je govor i vodi čovjeka odluci da čini, a on u pokajanju osjeća strah pred Bogom i sram zbog grijeha koji je počinio.

Takva osoba mora preispitati svoj način života i dobiti uvid u ono što radi i osjeća i da li ljudima donosi svjetlost ili tamu, radost ili teškoće, brige i probleme. No čovjeku koji se svjesno trudi promijeniti život Bog oprašta. A u Psalmu je zapisano »Jer ja znam ono što sam zgriješio i moj grijeh uvijek je preda mnom«¹⁴⁵. Važno je također da osoba zbog grijeha ne padne u očaj i mora biti svjesna kako je Bog spreman oprostiti, a opraštati treba naučiti i samome sebi.

U Tori tako nalazimo i ove riječi: »Čisto srce stvori mi, Bože, i duh postojan obnovi u meni. Ne odbaci me od lica svojega i svoga svetog duha ne uzmi od mene. Vрати mi radost svoga spasenja i učvrsti me duhom spremnim«¹⁴⁶. Jer kao što se slomljena posuda može popraviti, tako se i duša čovjeka može obnoviti i kao što je Mojsije u ljutnji zbog grijeha zlatnog teleta slomio prve ploče saveza, tako mu je sam Gospod pomogao dajući mu nove i svojim dahom je urezao slova. I time je pokazao ljudskom biću da onog čija duša za-

---

¹⁴⁵ Ps 51:5

¹⁴⁶ PS 51:12-14

mire svojom svetom ljubavi On, Bog uzdiže i ozdravlja i duša koja je slomljena može biti iscijeljena.

A u Zoharu, temeljnoj knjizi židovskog misticizma, nalazimo *Iskra se širila, okrećući se okolo, naokolo. Iskre su se rasprsnule u bljeskove i vinule visoko iznad. Prostranstvo je planulo od njihove moći; sve je bljeskalo i iskrilo kao jedno. Tada se iskra okrenula od strane juga i nacrtala krivulju od tamo prema istoku i od istoka prema sjeveru sve dok nije napravila krug natrag na jug, kao prije. Onda se iskra vrtjela nestajući. Komete i bljeskovi su potamnili. Sada su se pojavila izrezbarena, usječena, plamteća užarena slova blješteći kao usijano zlato. Kao majstor kad tali srebro i zlato: i izvadi ih iz razbuktale vatre sve sjajno i čisto; tako su se slova pojavila, čista i sjajna iz oslobođenog ritma iskre. Zbog toga je napisano: »Riječ JHVH je prekrasna«. Kad su se ta slova pojavila, bila su vrlo lijepa, precizno izrezbarena, iskričava i bliješteća.*

Čitav je Izrael vidio slova koja su letjela prostorom u svim smjerovima, utiskujući se i urezujući se u kamene ploče.

Ako se na trenutak vratimo iscjeljenju ljudske duše, onda će židovstvo posebice istaknuti da Bog veoma cijeni osobu koja je uvijek spremna oprostiti, otpustiti drugima, pa joj i sam oprašta. Jer takav čovjek baš u sposobnosti praštanja biva nalik svojem Stvoritelju i ne bi se smjelo dogoditi da netko, kao nedavno jedna teološki obrazovana osoba, izjavi za medije: »Oprostit ćemo im kada vidimo da su se pokajali«.

Vječni oprašta onomu tko nastoji poput djeteta biti blizak Njemu. A na tom području rabinski uče-

njaci, svih pravaca unutar judaizma, ortodoksi, ultra ortodoksi, konzervativni, slažu se da je žena u svojoj molitvi predanija od muškarca i da su u molitvi žene zadržale onu duboku vjeru djeteta što im na određen način daje prednost. Bog je također spreman oprostiti i osobi koja se zbog Njega povuče iz zajednice i osami, oprašta onome tko zbog Njega mijenja svoj životni put i status da bi se posvetio Bogu. Samilosni Bog je u opraštanju milostiv i prema čovjeku koji je određen za vođu, jer takva osoba mora donijeti vrlo rizične i teške odluke za cijeli narod ili veliku skupinu ljudi, ponekad, nažalost, i o ratu.

Unutar judaizma postoji niz pravila i uputa o traženju oprosta od drugog čovjeka i ono se ne odgađa zato što je druga osoba možda ljuta na nas ili s nama ne govori. Ukoliko se od takve osobe odmah ne dobije oprost, običaj nalaže da se mora tri put, zamoliti za oprost. No ukoliko je osoba ostala nijema na takvu molbu, može se odustati, jer nitko ne bi smio biti nepopustljiv, odnosno čovjek koji ne oprašta teško da može očekivati da će njemu biti oprošteno i da će mu Gospod samo tako odgovoriti na njegovu molbu i molitvu i trebalo bi se sjetiti kako svaki korak na zemlji ima istodobno i svoj korak na nebu.

Posebno poštovanje u molbi za oprost pokazuje se prema rabinu i njega se moli za oprost sve dok ga se ne dobije, jer duhovni učitelj ne brine samo za čovjekovo mjesto u ovom svijetu nego i u Svijetu koji dolazi¹⁴⁷.

---

¹⁴⁷ Svijet koji dolazi, Olam habaa

Oprost je čin pobožnosti i strahopoštovanja prema Bogu, pa i onda kada javno ne zatražimo oprost, to svakako treba učiniti u srcu. Ponekad zaboje tuđe riječi, rane, ali dobro je uvijek razmisliti tko ih je izrekao i u kakvim okolnostima. Naime, događa se da osoba nekoga uvrijedi i to iz razloga što duh takva čovjeka nije istančan i što su njegove ili njezine intelektualne sposobnosti na određenoj razini duhovnog procesa još vrlo ograničene. Također treba prepoznati i da li su riječi koje su teške, nepravedne ili neistinite došle od osobe koja je destruktivna i koja se »hrani« tuđom boli i nevoljom. U duhovnoj literaturi karakter takvih osoba opisan je kao stalno punjenje energije svađom i nevoljama, odnosno upozorava se da postoje osobe koje imaju tzv. usisavajuću auru. Nakon što se neko vrijeme provede u blizini takva čovjeka, tijelo i duh postaju vrlo iscrpljeni i s takvima treba izbjegavati sukobe, odnosno bolje je kloniti ih se. U tu kategoriju židovstvo uključuje i osobe koje stalno klize iz pozitivnog u negativno i obrnuto, stvarajući nered i probleme i događa se da ako se predugo bavimo njihovim smicalicama činimo upravo ono što im je cilj, a to je da se zaustavi pozitivna, jaka i radosna energija. Događa se, nažalost ne baš rijetko, da se upada u takve zamke, jer duh nevoljnika privuče energija koja mu nedostaje, ružnoća teško podnosi ljepotu u bilo kojem obliku i jak je poriv da se uništi.

No Bog nastoji pomoći čovjeku na putu oprosta kako bi ne samo oprostio jednoj osobi, nego pomogao i drugima da budu bolji, jer On je svjedokom svijesti i podsvijesti i želi da činimo dobro i tražimo mir prvo

u sebi, a onda i oko sebe. Je li to dovoljno? Nije, bez obzira na dobra djela, jer ljude oko sebe treba poticati da se vrate Bogu, nadahnjivati ih, jačati u vjeri kako bi Mu bili što bliže. A učenje, koje u židovstvu nije proizvoljnost, nego obveza tijekom cijelog života, utječe na to da osoba postane jaka ličnost i pozitivno djeluje gdje god se zatekne. Od čovjeka se očekuje da ispunjava tu zadaću u naponu svoje snage, a ne tek kada postane star i nemoćan. I nema isprike ako osoba stalno sama sebe promatra kao nemoćno i slabo biće, jer opće je poznato kako je svijet pun dobrih ljudi koji ne čine ništa kako bi djelovali na duhovnu strukturu ili duhovnu mapu svijeta. Svatko može biti sudionik u kozmičkoj drami života koji stremljenjem k višim razinama razvoja. Rabin Isaac Kook pita se nije li dobro i uzvišeno u čovjeku samo izraz stremljenja k božanskom svjetlu i kakvog ima smisla sebe odijeliti od toga? Duhovna bit otkriva se u onoj veličanstvenosti i u onom obujmu u kojem je ljudsko srce može primiti. I ona zauzima mjesto unutar svetog božanskog reda.

Mnogi su skloni nagađati o katastrofama i svjetskim zavjerama, ovakvim ili onakvim i gubiti vrijeme unedogled razglabajući o tome, no židovstvo vjeruje da će unatoč svim nevoljama ovog svijeta veliko svjetlo nastaviti svoje djelovanje i neće se zaustaviti dok ne ostvari svoje zadaće na višim i nižim razinama na putu k Božanskoj slobodi u kojoj nema sužanjstva. Treba, dakle, biti usredotočen na bit i zato se *Elohim*a naziva i Bog života.

NAGRADA I KAZNA

Koliko puta se čovjek pita tijekom života o nagradi i kazni, poznate su mu o tome teološke rasprave, vjerska načela, a opet svakodnevica iznenadi. U osnovi je židovstva vjerovanje da Gospod nagrađuje dobro, a kažnjava zlo i u svetoj knjizi Tori je zapisano: »On je vjeran Bog, nikada nepravičan: pravičan je i moralan On«¹⁴⁸.

U svijetu u kojem pojedinac živi zaslužuje, prema židovskom učenju, i svoju nagradu. Konačna nagrada slijedi u Svijetu koji će doći, no Bog ipak i ovdje nagrađuje kako bi potakao i ohrabrio pravednike. Možda se nekome može učiniti neobično, ali čovjeka Svevišnji nagrađuje tako da mu omogućuje učiniti još dobrih djela.

Djela koja donose dobro drugima kao što su poštivanje roditelja, ljubaznost i dobrohotnost prema ljudima, blagost prema životinjama, poštenje u poslu i zauzimanje za mir, nagrađuje se u ovom svijetu, a slično je i s proučavanjem Tore, koja čovjeka vodi da čini dobro i nagrađuje ga u ovom i u sljedećem svijetu. To se, iako u manjoj mjeri, odnosi i na molitvu. I koliko puta kada dobar i pravedan čovjek počne gubiti

---

¹⁴⁸ Pnz 32:4

nadu, iznenada dobije pomoć koja ga ohrabri i uzdigne. Bog također vrlo brzo kažnjava svog pravednika za ono što učini ili pomisli loše, kao da želi da ima što manje dugova u ovom životu, prije nego njegova duša prijede u sljedeći.

Također, Svemogući u ovom svijetu kažnjava one koji čine zlo i koji su uronjeni u opacine. Njihovo ponašanje urodit će time da u budućnosti za njih neće biti nikakve nagrade i ponekad se čini da zli unatoč onome što rade i griješe napreduju, no to je samo privid, jer ih na kraju puta čeka smrt. A judaist Arjeh Kaplan, razmatrajući to pitanje, naglašava da čovjek ne može sam odlučiti hoće li primiti nagradu za svoja dobra djela u ovome ili Sljedećem svijetu, jer ona je u Božjim rukama.

Budući da čovjek mora služiti Boga zbog sama Boga, a ne za nagradu, čovjek je dužan držati se Božjih zapovijedi čak i ako ne želi nikakve nagrade zbog toga. Doista, velika je tema primanje nagrade u svijetu duha, ali i materijalnog okruženja kao da je ljudsko biće i na tom području stalno izloženo izazovima i kušnjama, odolijevanju ljubomori, zavisti. Kada je, primjerice, riječ o književnim nagradama, poljski pisac Witold Gombrowicz je u svojem eseju Pisac i novac zauzeo stav da nagrade nisu drugo nego krivotvorenje vrijednosti. On ovdje piše da u žiriju koji prema statutima treba uzeti u obzir isključivo književne vrijednosti djela, raspravlja se javno o razlozima koji nemaju nikakve veze s umjetnošću: » Dajte nagradu njemu, jer je sada red na Južnu Ameriku« ili »Dajte je onom, jer je siromašan« ili »Dajte je onom, jer je star i bolestan«

ili iz ovog ili onog političkog razloga«. Gombrowicz bi volio znati što bi se dogodilo da neki odvjetnik tuži žiri koji se nije držao pravila struke. Možemo samo zamisliti što bi se desilo kada bi umjetnici koji su žrtve takvog ponašanja zatražili odštetu za nanesenu nepravdu.

S jedne strane izostaje volja da se ljudi ponašaju prema pravdi i ispravno, a u pozadini i nije drugo nego izostanak usklađivanja onog što se govori ili proglašava s božanskom voljom.

Možda se na trenutak može učiniti da se materijalno i duhovno ne dotiču, da jedno ne prolazi kroz drugo, no nije tako. Nepoštivanje manjih pravila u načelu uvijek vodi kršenju mnogih drugih. No zadržat ćemo se ipak više na tradicionalnom židovskom učenju koje, primjerice, navodi tri smrtna grijeha: idolopoklonstvo, seksualni zločin i ubojstvo. I Bog za njih kažnjava u ovom i Budućem svijetu, jer su to zločini s dalekosežnim posljedicama. U jednakoj mjeri to se odnosi i na ogovaranje koje drugoga čovjeka dovodi na zao glas.

Ako čovjek griješi protiv nekoga drugoga, on nije samo kažnjen za sam grijeh, nego i za dodatne patnje koje takav čin nanosi drugima. I kada grijeh tjera druge da zazovu Boga, kazna je tim oštrija i neodoljiva. Konačna je u Svijetu koji dolazi. Prema tom učenju, Bog prvo kažnjava pojedinca za zlo koje je napravio, a onda nagrađuje dobre. Naime, On se ne može podmititi dobrim djelima pojedinca kako bi mu kazna bila ublažena. I obrnuto, zlo ne isključuje dobro. I premda pojedinac može biti veoma zao, on će ipak biti nagra-

đen za svako dobro djelo koje je učinio. No dobro je znati da čovjek gubi svoju nagradu ako požali što je učinio dobro.

Kazna, dakle, nije božanska osveta nego izravna posljedica nečijeg grijeha, a čovjekovi postupci uspostavljaju mehanizam prema kojemu je nagrađen ili kažnjen. Bilo bi dobro postupiti poput kralja Davida »Baci svoj kruh na vodu i naći ćeš ga poslije mnogo dana«¹⁴⁹.

Jer, strahovito je zamorno neprekidno vagati i mjeriti svoja dobra djela, jednostavno treba činiti dobro, ići naprijed i onda ne samo kada nema odjeka nego i kad se osoba nakon učinjenog dobra osjeća poniženo i razočarano. I dugo nakon što zaboravi na svoje dobročinstvo, može se dogoditi neočekivano dobro. No budući da bi potpuna milost učinila Božju dobrotu besmislenom, a nesmiljena pravda promašila svoj cilj, Vječni je stvorio svemir kojim vlada pravdom i milošću. A u Tori piše: »Priznaj onda u svojem srcu da Bog isto onako kako čovjek odgaja svoje dijete, odgaja i popravlja tebe«¹⁵⁰.

Ljudska bića neprekidno su suočena s vlastitim ograničenjima u kojima prevlast nad duhovnim preuzima materijalno. I koliko god se trudili da tomu ne bude tako, na tom području najčešće, pod raznim izgovorima i razlozima, gubi se bitka. Upravo zato za židovstvo je iznimno važan dolazak Mesije koji će u materijalni svijet unijeti duhovnost, podižući ga i

---

¹⁴⁹ Prop 11:1

¹⁵⁰ Pnz 8:5

transformirajući na višu razinu sve dok materijalno ne postane duhovno. A sam Mesija pritom je izraz Božje volje na zemlji, odnosno on je fizička materija povezana s božanskim. Za njega je vrlo bitna veza s materijalnim, jer će na taj način Mesija imati u sebi najviše moći i sposobnosti ujediniti fizičko i duhovno i baš zbog svojih dvojakih svojstava bit će sposoban dovesti materijalno do božanskog. I njegova sposobnost vođenja bitke za Gospoda i božansko znanje koje će preplaviti zemlju počiva na osjećaju za božansku percepciju kreacije. Kroz tamu vremena, uoči Spasenja, naglašava židovska predaja, čut će se Mesijini koraci.

Ohrabrujuće je da se svaki pojedinac može pripremiti za taj uspon, snažeći svoju dušu i štiteći je pomoću znanja Tore kako bi mogao na posljetku izraziti svoju unutarnju bit. U židovskoj usmenoj predaji vrlo je snažna misao o svjetlu koje je Svevišnji stvorio Prvog dana stvaranja za Mesiju i njegov naraštaj, odnosno Mesija simbolizira konačno ispunjenje Božje svrhe stvaranja. A duh Božji neprekidno pokreće svijet prema krajnjem cilju čekajući da ljudi očiste svoja srca kako bi smrt bila opozvana i suza obrisana sa svakog lica. Predaja također navodi kako će grijeh duše našeg naraštaja prouzročiti Mesiji, tom ljudskom biću od krvi i mesa, neizrecivu patnju, a strahovit njegov bol osjećat će i Bog kralj svijeta, koji neće pristupiti Prijestolju Slave. Na taj način On izražava suosjećanje prema Svojoj djeci koja prolaze kroz strašne dane kada je samopožrtvovnost kao viša svrha manje razumljiva. No Mesijina je duša na najvišoj razini od svih pet razi-

na duše i predstavlja samu esenciju židovskog naroda. Dolaskom Mesije svijet će postići svoju krajnju svrhu i moći će primiti u sebe u sveukupnosti božansko svjetlo. A u proroka Daniela nalazimo: »Gledah u noćnim viđenjima i, gle, na oblacima nebeskim dolazi kao Sin čovječji. On se približi Pravednome i dovedu ga njemu. Njemu bi predana vlast, čast i kraljevstvo, da mu služe svi narodi, plemena i jezici. Vlast njegova vlast je vječna i nikada neće proći, kraljevstvo njegovo neće propasti«¹⁵¹.

Uvjet da se stigne do Mesijina doba jest da izraelski narod mora toga postati vrijedan, a trenutak Otkupljenja može se dogoditi vrlo brzo u svijetu bez prave vrijednosti s puno lažnih idola. Povijest će ipak stići, ali proces će biti polagan i vrlo bolan.

Zanimljivi su stari mistični rukopisi, pa i već spominjana knjiga Zohar koja navodi da će uoči dolaska Mesije biti doba tehnoloških čuda i dostignuća, ono što se čini nemogućim bit će moguće, među ostalim, navodi se da će drveće neprekidno rađati plodovima. Zohar opisuje kako će vrata mudrosti i znanja biti širom otvorena¹⁵². Postoje i najave¹⁵³ da će mesijansko doba zateći onu generaciju koja će sama sebi tehnološkim i društvenim promjenama pripremiti propast. U to vrijeme nastat će razdor između roditelja i djece i činit će se kao da žive u dva različita svijeta. Nestat će pravednosti i poštovanja, korektnosti u društvenim

---

¹⁵¹ Dn 7:14-14

¹⁵² Zohar 1:12b

¹⁵³ Rabin Elazar, Pesikta Rabtai

odnosima. Doći će do potpunog obezvrjeđivanja ustaljenih moralnih normi i klimatskih promjena sa zatopljenjem. A u Danijelu je zapisano: »Mnogi će se očistiti, ubijeliti i prokušati, a bezbožnici će i dalje biti bezbožni: bezbožnici se neće urazumjeti, a umnici će razumjeti«¹⁵⁴. Jedan od uvjeta da se stigne do Mesijina doba jest i povratak židovskog naroda iz izgnanstva u Izrael i obnova Jeruzalema. A prorok Malahija je govorio: »Evo, poslat ću vam proroka Eljahua prije nego dođe Dan Gospodnji, dan velik i strašan«¹⁵⁵. Naime, dolazak Eljahua je nužan, jer Mesija je kralj miropomazanik, a kralja mogu najaviti samo proroci. Veliki židovski učenjak Rambam bi znao istaknuti da će Mesija stići iz sjene, očišćen od svake sumnje. Mesija je izravan potomak kralja Davida iz plemena Judina koji će suditi duhom i znat će dušu svakog bez da čovjek progovori. On će biti ispunjen Božjim duhom i zato neće suditi prema onome što vide oči i uši čuju i to će biti znamen njegove snažne unutarnje duhovnosti po kojoj će biti prepoznat i odredit će koji Židov pripada kojem plemenu. »Isklijat će mladica iz panja Jišajeva, izdanak će izbiti iz njegova korijena«¹⁵⁶.

Vjeruje se da će Mesija biti najveći vođa i politički genije kojeg je svijet ikada vidio. On će biti i najmudriji čovjek koji se ikada pojavio na zemlji, a svoje sasvim iznimne talente i sposobnosti upotrijebit će u svrhu postizanja pravde i humanosti. On donosi besmrtnost

---

¹⁵⁴ Dn 12:10

¹⁵⁵ Mal 3:23

¹⁵⁶ Iz 11:1

i smrt Sile zla. Njegov utjecaj na ljude bit će toliko snažan da će Bogu služiti čista srca. »I zasjest će kao onaj što topi srebro i pročišćava. Očistit će sinove Levije i pročistit će ih kao zlato i srebro, da prinose Gospodu žrtvu u pravednosti«¹⁵⁷.

Mesija će vratiti ljude Bogu i Njegovoj Nauci, obnoviti kraljevsku dinastiju Davidovu, obnoviti Jeruzalem i sagraditi Treći Hram, dovesti sve Židove u Izrael, ponovno uspostaviti *Sanhedrin*, vjerski sud i zakonodavstvo.

Kroz tisućljeća odjekuje glas čovjeka koji pati i trpi: »Kada će doći Mesija?« A sveta talmudska knjiga poručuje: »Onda kada ćeš slušati svoj unutarnji glas. Glas Boga«.

---

¹⁵⁷ Mal 3:3

BESMRTNOST DUŠE

Mnogo toga iz judaizma široj javnosti nije poznato, posebice dio naučavanja koji proizlazi iz usmenog kazivanja, iz Usmene Tore i predaje. To je i jedan od razloga što mnogi prevoditelji Tore čine greške u prijevodu, ne znajući sve slojeve božanskog Nauka danog Židovima na Sinaju. Dio usmenog učenja odnosi se, među ostalim, i na besmrtnost duše.

A židovska usmena predaja kabalu i dušu naziva voćem Stabla života, a pojam pod nazivom Nasad svetih jabuka u tom učenju odnosi se na mudrost i prosvjetljenje.

Besmrtnost duše povezana je s vjerom u Božju pravdu, jer bez toga teško bi bilo prihvatiti činjenicu da mnogi pojedinci pate u ovom životu. Jednako tako kod pojedinaca nisu prepoznati talenti koji su im darovani, ljudi odlaze s ovog svijeta, ne baš rijetko, ispraćeni nerazumijevanjem, ali unutar židovskog učenja vjeruje se kako će čovjek nakon smrti biti ponovno rođen u višoj duhovnoj dimenziji.

A svaki od pet dijelova duše: *nefeš*, *ruah*, *nešama*, *jehida* i *haja*, ima svoju funkciju i značenje u ljudskom životu, tako se prva razina odnosi na animalnu dušu i psihofizičke procese, ponekad ona spašava život, ali Talmud navodi da je u tom dijelu i poriv čovjeka k

lošim djelima. *Ruah*, na hebrejskom vjetar poveznik je između animalnog dijela i *nešama* u kojoj je ljudsko razumijevanje i sposobnost učenja u duhovnom procesu koji vodi k još višim razinama koje neki postignu za života, a neki ne.

Božja duša, kako je to slikovito izrekao Arjeh Kaplan, udahnuta u čovjeka od Gospoda, može biti uspoređena s puhanjem stakla kojim se oblikuje određena zamisao. Dah (*nešima'*) ostavlja (*nefeš*) i s usana putuje vjetrom (*ruah*) i ulazi u kreaciju. Od te tri razine duše, *nešama'* je najbliža Bogu, a *nefeš* je oblik duše koji stanuje u tijelu. *Ruah* je u sredini i povezuje čovjeka s njegovim duhovnim izvorom. Neobično je što će svatko reći da ima dušu, ali je ne može fizički dotaknuti i tako svatko u sebi nosi fiziku koja u tom nevidljivom dijelu prelazi u metafiziku i to vrlo moćnu koja svakom pojedincu u svakom trenutku jasno daje na znanje da li nešto što čini, govori ili misli jest ispravno ili nije. Sve duše stvorene su na početku vremena i čuvane su na nebu do trenutka rođenja. A tijelo nije drugo nego nastamba za dušu. Trenutak zemaljske smrti naziva se odvajanjem od duše i ona je u momentu kada se to dogodi u stanju velike konfuzije i zato postoji običaj, ne samo u židovstvu, da je dobro biti uz umiruću osobu koju ne bi trebalo ostaviti samu. A bestjelesna duša svjesna je fizičke okoline, odnosno tijela kojemu je pripadala i žali za svojim tijelom tijekom sedam dana. Smatra se da punih dvanaest mjeseci nakon smrti duša nema svoje stalno mjesto počinka i lebdi oko tijela proživljavajući strah i gledajući što se događa s njezinom zemaljskom

nastambom, tijelom koje se raspada. Duša se podiže u visinu i ponovno spušta k zemlji i to prestaje potpunim fizičkim uništenjem tijela. Neki će rabini tvrditi da mrtvi čuju sve što se govori dok grob umrlog nije zatrpan, a ljude se opominje da o preminulom ne govore loše, jer takav čovjek sam više ne može govoriti i pod zaštitom je Svemogućeg. Uostalom, jasno je tko može govoriti, čija se riječ čuje, a čija usta su nijema. Mistici će istaknuti da se duše različito uspinju, ovisno o pročišćenju, u različito mjesto ili na različitu razinu božanskog okruženja. A Solomon Ibn Gabirol smatra da duše nakon smrti u dobroti počivaju ispod Prijestolja božanske slave. No duša grešnika je poput putnika koji se muči pronaći put prema Kući. A Abraham Bar Hija vjeruje da ako je čovjek bio mudar i dobar, nakon smrti njegova duša prelazi u viši svijet i povezuje se s čistom i višom formom. Ulazi u nju i više se od nje ne odvaja, a duša koja je grijeshila ulazi u svijet sfera i okreće se po krugovima sunca čija je vrelina poput vatre i duša se ne može maknuti iz te nebeske sfere kako bi prešla u uzvišeno svjetlo. No duša one osobe koja je bila pravedna, ali u neznanju grijeshila vraća se više puta u tijelo dok ne stekne potrebno znanje. Ima i židovskih mudraca koji smatraju da je plamen gehinoma, mjesto kažnjavanja zlih, zapravo sagorijevanje u vatri čovjekova srama zbog loših djela, a Zohar navodi kako je sretna ona duša koja se nakon smrti ne srami svog života na zemlji. Hasidsko učenje će biti vrlo određeno i jasno će izreći da ljubav između čovjeka i Boga jest ono što određuje besmrtnost duše i uvjereni su da duše pravednika nakon smrti uživaju u

božanskom sjaju i Njegovoj blizini i da njihov savez s Bogom stalno jača. Judaizmu je posebno blisko učenje da sva razumna bića teže duhovnom usavršavanju i da duša pritom osjeća blaženstvo čeznući za vječnim sjajem. Mnogi će prihvatiti misao da neredi u fizičkom svijetu, kao i prirodne nepogode teže perfekciji unutar beskrajne cjelovitosti univerzuma. No do savršenosti nije lako stići.

U trenutku smrti čovjeka, sud duše je počeo i mnoge se čiste u duhovnoj vatri kako bi mogle na poslijetku primiti svoju nagradu, a duše pravednika brže napreduju kroz sve više i više duhovne razine. Tako i u Propovjedniku čitamo: »I vrati se prah u zemlju kao što je iz nje i došao, a duh se vrati Bogu, koji ga je dao«¹⁵⁸. Pojedini židovski mislioci prihvatit će učenje da je ovaj svijet predvorje kroz koje se mora proći prije ulaska u prekrasnu dvoranu. Čovjek je, dakle, osuđen na stalnu borbu za moralno i etičko savršenstvo te se na budućnost može gledati kao na postizanje onog što je osobi nedostajalo u prošlosti. A rabin Isaac Kook će tvrditi da je smrt u cijelosti imaginarna, dok će se suvremeni židovski pjesnik Aaron Zeitlin jednostavno reći: »Smrt nikada nije postojala«.

Kabalisti pak ustraju u tome da su dijelovi duše duhovni entiteti nastali u Gornjem svijetu iz božanskog isijavanja. A ulaskom u tijelo duša ispunjava određenu zadaću, pa to možemo doživjeti i kao polaganje različitih, vrlo zahtjevnih ispita. Koliko će nam za to trebati vremena, koliko života, ovisi o onome što

---

¹⁵⁸ Prop 12:7

mislimo, govorimo i radimo. Ako ništa drugo, čovjek s učenjem i protokom vremena spoznaje da »postoji ono nešto«. A Svevišnji voli s čovjekom igrati igru traženja cijeneći naš napor da ga pronađemo.

ŽIVOT NAKON SMRTI

Rabin Josef Jacobson s rabinskog koleđa u New Yorku napominje da hebrejski jezik razlikuje za groblje nekoliko naziva: Kuća pokojnih, Kuća vječnosti i Kuća živih. A koji naziv ćemo upotrijebiti ovisi ne o smrti određene osobe nego o njezinu životu.

Naime, ako je osoba za života bila u prvom redu zaokupljena materijalnim stvarima i brigom za svoje tjelesne potrebe, tada će se rabiti naziv Kuća pokojnih. Ali, naravno, postoji i druga mogućnost za čovjeka koji se tijekom života trudio postići što višu duhovnu razinu, znajući da sa smrću ne prestaje njegov život, jer smrt nije kraj postojanja budući da je duša povezana s božanskim aspektom i ona prelazi iz jednog bitka u drugi. Za takvu osobu nakon smrti će se reći da se nalazi u Kući vječnosti. Tijelo se pokapa, ali duša vječno živi. A ukoliko je iza smrti te osobe ostalo onih koji je se sjećaju po dobru, posljednje počivalište takvog čovjeka bit će nazvano Kućom živih. Ljubav koju je takav čovjek usadio u svoje bližnje povezat će se s onim što možemo nazvati kolektivnom sviješću one prve ljubavi koja je već postojala u prvom ljudskom biću.

Rabin Jic Grünberg, koji je sljedbenik moderne ortodoksije, reći će kako je čovjek pozvan sada i ovdje

truditi se voditi skladan život s vjerom u Gospoda i Njegovo stvaranje. Naime, mora postojati svijest da je svaka osoba rođena s blagoslovom neba, odnosno da je povezana s Edenom i dušama onih koji su živjeli prije nas. A poznati rabinski učenjak Josef Soloveičik naglašava važnost svjetovnog života koji bi trebao biti povezan s vjerskim i u svojoj knjizi *Čovjek halaha*¹⁵⁹ tvrdi da je pojam svetosti povezan s onim što čovjek čini u sadašnjosti. Treba istaknuti i to da su ponekad sekularni Židovi suočeni s tim učenjem o besmrtnosti duše začuđeni. Kada je riječ o židovskom vjerovanju, treba se usmjeriti na učenje *halahičkog* judaizma u kojem sadašnji život određuje budućí. Ono je u tradiciji doktrine *tikun olam*¹⁶⁰, što bi značilo da je svatko pozvan sudjelovati u popravljanju svijeta, odnosno njegovu uzdizanju na višu razinu. I talmudski su mudraci znali da sve što u životu činimo može biti uzdignuto na razinu svetosti, živimo li u skladu s Božjim zakonima. Pritom se od čovjeka očekuje da u život unosi harmoniju i radost, jer mu je dana mogućnost da bude sudionik u božanskom stvaranju koje nije dovršeno.

Osobito u današnje vrijeme, kada govorimo ili pišemo o vrijednosti duhovnog života, trebali bismo u sebi osvijestiti misao kako ne trebamo podnositi tiraniju materijalnog života i možda više misliti na Majmonidesovo učenje da treba raditi do one mjere koja je neophodna da podmirimo svoje i obiteljske temeljne potrebe, a preostalo vrijeme valja posvetiti

---

¹⁵⁹ Halaha, židovsko vjersko pravo

¹⁶⁰ Tikun olam, popravljanje svijeta

učenju i duhovnom razvoju. A život ovdje na zemlji putovanje je prema novom odredištu, prema Budućem svijetu. Prema tomu, pitanje što se dešava nakon smrti osobe svoj odgovor nalazi u tome što je čovjek radio na zemlji i kakva je iskustva njegova duša donijela iz prošlih života te što je još bilo ili jest potrebno naučiti. A mudri kralj Solomon je govorio da su duše pravednika u rukama Boga i kao što je On Vječni, tako su vječne i duše. Sve to možemo svesti i na misao kako treba moliti za mrtve, ali zauzeti se za žive.

Talmudski rabini koji su također rado raspravljali o toj temi rekli bi da je između svijeta živih i mrtvih jedan prozor, ali bez zida.

Knjiga Zohar upućuje na to da duša nakon smrti i pročišćenja zna da će ući u mir rajskog vrta i da postoji razdoblje duhovne refleksije u kojem duše međusobno komuniciraju. Prema mističnom učenju sedam je područja u Edenu i ona odgovaraju stupnjevima duhovnog razvoja koje pojedinac može ostvariti. Tako prema tradicionalnom židovskom vjerovanju molitva kadiš izrečena, primjerice na godišnjicu smrti neke osobe uzdiže dušu čovjeka za kojeg se moli, u Eden. Kadiš također čisti dušu molitelja i na taj način je približava dušama umrlih.

Duša se nakon smrti ponovno vraća svojem Izvoru i nakon što je boravila u blizini *Elohima* ponovno stupa u savez živih. Dakle, židovski koncept života nakon smrti obuhvaća i pojam ponovnog rađanja duše. Nakon što je bila pozvana Izvoru života, ona od Gospoda dobiva novu misiju, nov poziv i vraća se na zemlju u valu seljenja duša¹⁶¹. Tako je smrt povezana s

novim rođenjem, a život i smrt izmjenjuju se u krugu vječnosti. Judaizam u tom kontekstu govori i o *šeolu*, svijetu podzemlja, za one koji su za života bili zli, ali nakon što izdrže svoju kaznu, i njihove duše bivaju osvjetljenje. U biti, to pitanje o životu nakon smrti i povratku u život govori o plemenitosti ideje da onaj tko nosi žalobnu odjeću da je ne nosi zauvijek.

---

¹⁶¹ Gilgul, hebr. kotrljati se, gilgul nefeš, putovanje duše, gilgulim, reinkarnacija

ČOVJEK I ANĐEO

Čovjek je došao na rabinski sud i zatražio razvod, jer ima ženu koja mu noć i dan stalno prigovara. Jednostavno, on to više nije mogao izdržati. Žena je pak na sudu tvrdila da je suprug uopće ne sluša. Na kraju je rabinski sud odlučio taj brak razvesti i kada je čovjek od rabina primao dokument o razvodu, on mu reče: »Drugi put zatvori usta«. Čovjek uzme dokument, kimne glavom i ode. Drugi član rabinskog suda *Bet dina* upita za objašnjenje, odnosno zašto je rečeno »zatvori usta«. I ovaj objasni da je živio u jednom gradu pravednik koji je imao suprugu loše naravi i kad je umro, dospio je pred nebeski sud koji je našao kod tog čovjeka mnogo zasluga i dobrih djela i htjeli su ga odmah pustiti u Eden. Ali u tom času anđeo reče: »Da je on zaista bio tako dobar našao bi u svojem srcu strpljenja«. Na to Nebeski sud odluči da se anđeo inkarnira kao čovjek i dođe na zemlju i dobije ženu koja će mu stalno prigovarati pa će vidjeti kako će on tu kušnju podnijeti. E, ovaj čovjek koji je upravo zatražio i dobio razvod bio je taj anđeo i zato sam mu rekao: »Drugi put drži usta zatvorena«.

REINKARNACIJA

Jedno od temeljnih vjerovanja u židovstvu je da život ne počinje rođenjem i ne završava smrću. Tako je u Propovjedniku zapisano: »I vrati se prah u zemlju kao što je iz nje došao, a duh se vrati Bogu, koji ga je dao«¹⁶². Uostalom i zakon očuvanja energije kaže da energija ne može nestati.

Treba razmisliti i o tome koliko je moćna energija duše koja nije ničim ograničena, ni prostorom ni vremenom. A tijelo, ono prolazi kroz svoju materijalnu formu i prelazi odlaskom duše iz zemaljske dimenzije u viši, duhovni oblik postojanja. I tako možemo govoriti o različitim stupnjevima putovanja duše: iskustvo duše prije ulaska u tijelo, fizički život, postfizički život u *gan edenu*¹⁶³, život duše u Svijetu koji dolazi kada smrt više neće postojati.

Svrha duše na zemlji je izraziti božansku volju, unijeti je u svijet i svakodnevni život, a tu je uključen i pojam slobodnog izbora, jer ako je čovjek svjestan Božjih zakona i Božje nazočnosti, birat će dobro. No to nije uvijek jednostavno, jer živimo u svijetu u kojem je Božja nazočnost i providnost često skrivena, a duša

---

¹⁶² Prop 12:17

¹⁶³ Gan eden, Nebo, Raj

otkriva polako staze istine i u tome joj pomaže iskustvo i mudrost u životu prije ovozemaljskog dolaska. Duša, dakle, ima znanje, vizije, mogućnost transcencije, približavanja iz fizičke realnosti u duhovnu sferu¹⁶⁴, pa čak židovsko učenje kaže da je maternica ulazak u Toru, u znanje, a ta sveta knjiga dana je židovskom narodu od Boga. Predaja kaže da je Tora postojala dvije tisuće godina prije nego je svijet stvoren te da je El Šadaj¹⁶⁵ gledao u Toru i stvarao svijet. Vjeruje se da je cijela Tora od jednog komada, cjelovita te je sve međusobno povezano, jer je ime Boga savršeno. Usmena predaja navodi da kada se dijete rodi, anđeo mu dotakne bradu i usne i ono zaboravi prijašnje znanje i to iz razloga što svijest uvijek mora iznova biti probuđena i time poticana kreativnost. Jer, u životu na zemlji ljudi moraju prevladati duhovnu sljepoću i ono što materijalni svijet nameće. A u Ponovljenom zakonu nalazimo: »Stoga drži zapovijedi, zakone i uredbe koje ti danas nalažem da ih vršiš«¹⁶⁶.

Ljudi se ponekad pitaju: što je to pakao? U judaizmu to je duboka spoznaja istine što je osoba pogrešno radila i griješila. Upravo ta spoznaja je pakao, odnosno *gehinom* u židovskom učenju, pojam koji označava mjesto gdje duša doživljava svoje pročišćenje i tek nakon toga odlazi u Eden. Pritom za pogreške i zlo nema izgovora i ne vrijede obmane, duša je pred Sve-mogućim ogoljela. A istina može i te kako boljeti i tako

---

¹⁶⁴ Talmud, Niddah 30b

¹⁶⁵ El Šadaj, Svjedostatni, Svemogućí, ime Boga, Onaj koji je povezao Gornji i Donji svijet.

¹⁶⁶ Pnz 7:11

gehinom u kojem duša ostaje dvanaest mjeseci postaje mjesto patnje, jer samo duša koja je pročišćena i čista može primiti božanski sjaj.

U reinkarnaciji svaka duša uči za sebe u dugom nizu seljenja duše obuhvaćenim pojmom *gilgul*, a ono je vezano uz ispunjenje šesto trinaest židovskih zakona, koliko ih ima u Tori. Individualna nagrada je na općem planu Svijeta koji dolazi. U njemu će duša i tijelo biti u jedinstvu, cjeloviti, a svijet prekriven znanjem¹⁶⁷. Kako za time ne čeznuti?

Kada slušamo ili čitamo o misticizmu, uvijek neka-ko zamišljamo daleke zemlje, stranu kulturu, egzotična mjesta. Ali gdje je to zapravo? U nama samima. I za čime mi to čeznemo? Za vlastitim domom. A tema reinkarnacije je pritom duboko u korijenima židovske misli i to od drevnih vremena i nalazimo je u vrlo starim zapisima rabina jednako kao u kabalističkom učenju ili u suvremenoj hasidskoj filozofiji ili u zapisima o nekim događajima nakon holokausta.

Reinkarnacija je i danas prisutna u židovskoj vjeri i mnogi su uvjereni da svaka inkarnacija pridonosi uzdizanju i da svatko ima dušu svetiju nego što može zamisliti. Treba se prisjetiti i da u Brojevima piše: »To su zakoni Tore, i čovjeka, odnosno čovjek je Tora, Tora je čovjek«¹⁶⁸. Upravo kao što je i Adam kombinacija tijela i duše, materijalnog i spiritualnog.

Nigla' je dio Tore koji govori o putu čovjeka u fizičkom svijetu, a *nistar* označava ono što je unutarnje,

---

¹⁶⁷ Talmud, Shabbat 151b

¹⁶⁸ Br 19:12

mistično, oku skriveno i koje onom tko prodire u srž otkriva svu veličinu stvaranja. »Kada priznaš moje kraljevstvo, tada ću ti reći što da činiš«¹⁶⁹.

Prilikom Mojsijeva uspinjanja na Sinaj Židovi su svjedočili nadnaravnom, odnosno dobili su u Tori objedinjen zakon i duh, baš kao što u čovjeka nalazimo tijelo i dušu. Tako je i veliki židovski filozof i kodifikator Rambam napisao u djelu Hilchot yesodei Ha Torah: »Kada čovjek na pravilan način čita Toru, on osjeća sve veću blizinu Boga i ona ga vodi ka ljubavi prema Njemu«. Dakle, nije dovoljno samo poznavati zakon, nego i njegov duh i ono što je iza zakona. Najstarija kabalistička knjiga Bahir objavljena 1176. u Francuskoj, koju nazivaju i Midrash rabbi Nehuniah Ben Hidaje, reinkarnaciju opisuje metaforički kao kralja koji je svoje sluge odjenuo u najljepše haljine, no jedan je tu odjeću uprljao. Kralj se razljutio i otjerao tog slugu i zatim je oprao i uredio njegovu odjeću i dao je novom slugi, ali više nikada nije znao hoće li taj sluga biti dobar. U tom *midrašu*¹⁷⁰ sluga je parabola čovjeka koji služi Bogu, Gospodarun univerzuma, a haljina simbolizira dušu čovjeka. Nadalje, samo pročišćena, očišćena duša može se dati drugom biću.

Rabin Hajim Vital ima drugi primjer i to kad kralj David kaže: »Dušu moju istrгни mačem, iz šapa pasjih život moj«¹⁷¹. Taj stih otkriva Davidovu bojazan da se u sljedećem životu ne pojavi kao pas. A rabin Ari

---

¹⁶⁹ Berachot, 2., Mishna 41

¹⁷⁰ Midraš, tumačenje; komentari Tore; dvije su vrste midraša: agadički (pripovjedački) i halahički (propisujući) sakupljeni u zbirkama.

¹⁷¹ Ps 22:21

Zel govorio je da se čovjek može roditi i kao biljka. U međuvremenu je znanstveno dokazano da i biljke imaju osjećaje.

Mistično znanje Židovi su dobili na Sinaju i u njemu je i koncept reinkarnacije prenošen osobito u ezoteričnim skupinama, a o reinkarnaciji u židovskoj religiji govorio je i prvi povjesničar Josephus Flavius, a i grčki filozof Aristotel vjerovao je u reinkarnaciju. Također filozof i matematičar Pitagora rado je govorio o svojim prošlim životima, a Platon, koji je isto pisao o seljenju duša, neko je vrijeme učio od kabalista u Maroku. No to učenje uvijek je bilo i ostalo strogo ograničeno na vrlo mali broj ljudi, tako da su čak i neki talmudisti smatrali da reinkarnacija nije dio židovske religije.

Naravno, može se postaviti pitanje zašto uopće vjerovati u reinkarnaciju? No ako je to dio znanja koje je Mojsije dobio od Boga na Sinaju, reinkarnacija se ne može odbaciti ili zanemariti, uostalom svatko se prije ili poslije upita: »Tko sam to ja?« Odgovor je složen, među ostalim i zato što je duša vječna, a tijelo smrtno, odnosno seljenje duše, *gilgul* je postojanje u totalitetu, u sveukupnosti putovanja kroz različita vremena i svjetove. Pritom je samo čovjekovo razumijevanje ograničeno, a božanska moć bezgranična i ostavlja čovjeka da nagađa čemu dati prioritet: osjećajima, intelektu, volji, uz pitanje što je esencija duše?

Židovstvo, kao što je već napomenuto na prethodnim stranicama, razlikuje pet razina duše i svaka je viša od prethodne. Prva je razina animalna¹⁷² i tu je

---

¹⁷² nefeš

duša u krvi¹⁷³. Talmud vidi na toj razini sklonost prema zlu, k lošem¹⁷⁴, ali animalni instinkt preživljavanja čovjeku može spasiti u nekom momentu život.

Viši stupanj duše je *Nefesh haSechety*, odnosno riječ je o intelektualnoj duši. U njoj se nalazi i svih deset *sfirot*, emanacija božanske energije, a tu je također područje slobodnog izbora.

Sljedeća razina duše je *Nefesh Elokit* i ona obuhvaća mentalnu i fizičku zrelost. Primjerice, prosjaku ne dajemo novac da bismo sami sebi potvrdili kako smo velikodušni nego zato što smo svjesni njegova stanja, odnosno da je potrebit svake vrsti pomoći.

Božanska razina duše je *Chayah i Yichidah*. Te dvije razine su na kabalističkom Stablu života u *keteru*, odnosno kruni, u točki primordijalnog *Adama Kadmona*, a naziva se i *Keter Elyon*, najvišom krunom univerzuma *acilut*. Korijen te riječi povezan je s pojmom zatvoreno, nedokučivo, jer ta razina dijeli čovjeka od Stvoritelja.

Židovsko učenje o reinkarnaciji upućuje da je duša prije silaska u materijalni svijet, u svijetu duhovne čistoće, a pitanje na ovom mjestu može glasiti koja je onda smislenost vraćanja u ovaj svijet? Riječ je o tome da Sveti, blagoslovljen neka je On, želi u njemu obitavati. Naime, prije nego su svjetovi stvoreni postojalo je beskonačno božansko svjetlo, ali od trenutka sažimanja Boga, *cimcuma*, stvorene su različite duhovne razine i duhovni univerzumi, a ovaj naš svijet, stvoren

---

¹⁷³ Pnz 12:23

¹⁷⁴ Talmud, sukkah 52b, Berachot 61a

iz Ništa, dodatno je ograničen dimenzijom mjesta, vremena i prostora.

Što, dakle, radi čovjek na zemlji? Fizičku egzistenciju vraća u duhovnu, riječ je o transformaciji i svaka duša sudjeluje u toj misiji, nagrada joj je uzdizanje. A temeljna zadaća joj je biti potpunijom, savršenijom, boljom u procesu *tikun*, popravljanja. I kada nam duša za života boravi u duhovnom, to je njezino prirodno stanište i tu gdje jest ona se nalazi u području neprekidne duhovne dinamike. Kako to objasniti? Možda jednom pričom koja ono što je složeno objašnjava na jednostavan način.

Na otoku žive ljudi koji poštuju svog vođu i učitelja. A on je odlučio jednog dječaka s otoka poslati u svijet da bi kada se vrati s putovanja mogao još bolje služiti ljudima sa svojim iskustvom i znanjem.

Upravo tako Bog šalje dušu na zemlju da putuje i da mijenja strukturu zemlje, da preobražava svaki put sve više i više materijalno u duhovno. Ta misija otkriva se u povezanosti hebrejske riječi *olam*, svijet s riječi *hel'lem*, sakriveno. Naime, božanski svijet na zemlji ponekad nije vidljiv, božanska providnost ostaje skrivena. A rabin Schneur Zalman iz Ladia smatrao je da prirodno treba doći u natprirodno baš kao što je čovjeku određeno da živi i umre. Hasidska predaja također kaže da duša plače što mora otići iz nebeskih razina u svijet koji je inferioran i odijeliti se od čiste duhovne sfere, od svetosti.

Duša je dakle prisiljena ući u čovjekovo tijelo, međutim kad spozna koliko čovjek može napredovati,

ona ga opet u času smrti nevoljko napušta i u stanju je konfuzije žaleći što se njezina zemaljska nastamba ruši i propada.

Prema židovskom učenju u svetoj je Tori šesto trinaest zakona, a toliko zakona savršena duša mora na kraju i ispuniti. U sustavu reinkarnacije često se spominju stare duše, to su one koje su izvorno pripadale Adamu prije prvog grijeha, a Adamova duša bila je poslije podijeljena na dva njegova sina Kaina i Abela. Stare duše postižu najvišu duhovnu razinu uzdizanja, a treba istaknuti i da svaka duša u reinkarnaciji ima neki određen dug kojem se posvećuje. Tako će netko posebice biti zaokupljen humanitarnim radom, netko znanošću, umjetnošću, molitvom, učenjem... No židovski mistici kažu da jedna duša koja ima više razina, može istodobno biti na više mjesta, no uvijek ima oblik i obris one izvorne duše, što možemo usporediti s kamenčićem odvojenim od stijene, jedno u različitom. Naime, kao što je povijest svijeta višedimenzionalna, takva je i povijest duše, a na svojim putovanjima duša mora ostvariti tri razine: *nefeš*, *ruah* i *nešama*. Ako je osoba puna slabosti i tri puta se vraća na zemlju i ne uspijeva ostvariti te razine, prva *nefeš*, nakon toga se više ne reinkarnira nego biva odsječena, utisnuta u ništa dok *ruah* i *nešama* ne mogu biti uništene. Nakon smrti čovjeka duša zaboravlja materijalni svijet i to je temeljni uvjet za ulazak u Gornji svijet i duhovno područje.

U biti, cijelo učenje o reinkarnaciji povezano je s pojmom popravljanja sebe i svijeta i uzdizanja na višu razinu. Ponekad ljudi pitaju koliko puta se duša vraća

na zemlju? Odgovor glasi, dok se ne ispuni svih šesto trinaest zapovijedi Tore vezanih uz postojanje Hrama u Jeruzalemu, uz vjeru u Boga i ljubav prema Njemu. Uzdizanje duše u procesu reinkarnacije postiže se i putem opiranja ne-svetom. I uočava se veza onog što se čini sa sudbinom duše čovjeka, pa tako i slova Božjeg imena u tetragramu simboliziraju: mudrost, reinkarnaciju, emocije i kraljevstvo koje čovjeka vodi božanskom duhu.

Također hebrejsko slovo *jud* simbolizira glavu čovjeka, zatim sljedeće slovo Izričitog Imena povezano je s prstima, zatim nogama i posljednje slovo se odnosi na nožne prste, jer tijelo čovjeka nosi dušu. I kada je riječ o reinkarnaciji, možemo utvrditi da onaj tko prepozna svoju dušu da je prepoznao svoj Izvor. Duša se pak izražava kroz intelekt i emocije i kada joj je to zapriječeno, pati kao osoba koja se umjesto na slobodi nalazi u zatvoru. No sve je to proces pročišćenja, staza koja se naziva i putom ljubavi, jer Bog želi da razvijamo svoju inteligenciju i da smo sposobni pokazati svoje osjećaje. A razmišljajući o toj temi rabin Amsterdama Menashe Ben Israel je u sedamnaestom stoljeću skrenuo pozornost na činjenicu da je numerička vrijednost hebrejske riječi *gilgul*, koja označava seljenje duša, proces popravljanja i uzdizanja na višu razinu, jednaka numeričkoj vrijednosti za milost, suosjećanje, *hesed*. U tom kontekstu on reinkarnaciju vidi ne kao patnju nego kao milost koja je ukazana duši da se pročisti.

Pročišćenje duše zbiva se kroz reinkarnaciju kako bi se duša na posljetku vratila svojem Izvoru. Postoji

i reinkarnacija kojom duša biva vraćena u svijet da bi pomogla ljudima u njihovu duhovnom uzdizanju. Ponekad susreću se dvije duše koje su već ostvarile razine *nefeš*, *ruah* i *nešama* i njima je lakše postići uspjeh u duhovnom uzdizanju drugih ljudi, jer imaju originalne korijene duše Adama i uzajamno osjećaju za ovaj svijet odgovornost, a ta odgovornost osjeća se i u njihovu odnosu. Dušu, koja potječe od Adama, nazivaju mudraci i univerzalnom, jer ona osjeća povezanost sa svim dušama. Prije dolaska na zemlju takva duša se zaklinje da neće griješiti i da će biti predana dobrim djelima. Takva duša već u djetinjstvu može ostvariti razine *nefeš*, *ruah* i *nešama*. Tako i kod kabalista nalazimo naziv za takve osobe *yinukah*, odnosno čudo od djeteta.

U sustavu reinkarnacije možemo, među ostalim, uočiti da je ponekad cilj da se žena vjenča s muškarcem kojeg treba duhovno uzdići i pomoći mu da brže napreduje. I duša takve žene za supruga je milodar, odnosno ona je njegova prava duša koja se naziva i drug i prijatelj.

Poznati rabin Hajim Vital govorio je i o *gilgul kafal*, dvostrukoj reinkarnaciji, odnosno jedna osoba može imati dodatnu dušu koja zbog nečeg iz prošlog života mora odraditi *tikun*, popravak, usavršiti se. Nakon toga ta duša se vraća u *gan eden*, rajski vrt. U židovskom učenju to nije obuhvaćeno pojmom *gilgul* nego *ibbur*, što znači prožimanje, jer samo u *gilgulu* duša se rađa s tijelom. Dakle, u duši koju je čovjek dobio rođenjem privremeno može živjeti još jedna duša koja je dala zakletvu Svevišnjem da će postati pravedna, ispuniti u

tom smislu svoj dug na određenom području života. Tako i u Samuelu 1 piše: »Kralj David volio je Jonatana. I Jonatanova se duša prikloni Davidovoj duši«¹⁷⁵. Kabalisti tumače da su njihove dvije duše postale jedna. Taj spomenuti pojam *ibbur* također objašnjava da naša duša ponekad zaslužuje duhovnu pomoć, posredovanje i ona stiže od duše koja je u prethodnom životu već postigla svoju zrelost, ali čovjek u sebi dvije duše uvijek osjeća kao jednu.

Na ovom mjestu treba spomenuti i pojam *dibuk*, poznat u židovskoj literaturi, ali koji se ne odnosi na dušu nego na zao duh *ruah ra'ah* koji može obuzet, čovjeka i on stiže od vanjskih entiteta.

Kada razmatramo reinkarnaciju, javlja se i pitanje može li se čovjek sjećati svojih prijašnjih života? Poznato je učenje da svaka duša prije nego dođe na zemlju mora proći kroz Ognjenu rijeku, pa i u Danielu piše: »Rijeka ognjena tekla, izvirala ispod njega«¹⁷⁶. U toj rijeci zaboravlja se prošli život, a Talmud to smatra kaznom za one koji su slabi¹⁷⁷. Tu rijeku prolaze i najveći pravednici kad napuste *gan eden*. Također anđeli u misiji moraju proći kroz Ognjenu rijeku i u nju zaroniti. Dobro je primijetiti da hebrejska riječ *tovel*, zaroniti, ima jednaka slova kao i riječ *bitul*, koja znači poništiti. A u Ognjenoj rijeci poništavaju se iskustva prošlog ili prošlih života. Takvo stanje može biti postignuto i putem kabalističke meditacije koja se

---

¹⁷⁵ 1 Sam 18:1

¹⁷⁶ Daniel, 7:10

¹⁷⁷ Talmud, Chagigah, 13b

temelji na pitanju: »Koji je smisao života i što želim u životu?« A meditacija je povezana s tehnikom postizanja višeg stanja svijesti.

Prijašnji život može biti doživljen i u lucidnom snu kada čovjek vidi sebe na nekom drugom mjestu i vremenu. Židovsko mistično učenje smatra da se osoba može sjetiti nekih aspekata svog prijašnjeg života. To su ipak natprirodne sposobnosti pojedinaca i riječ je o onima koji su pod utjecajem *Ruah HaKodeša*. Uz određenu disciplinu, pa čak i ako čovjek nije pravednik, može dosegnuti iznimno visoku razinu svjesnosti kada vidi prošlost, ali i budućnost. Riječ je o slikama koje se javljaju u odbljescima, odnosno u duši može biti djelić nukleusa duše iz prijašnje inkarnacije sakrivene u podsvijesti. Međutim, tijekom intenzivne meditacije i u dodiru s nadsvijesti događa se da se pojedinci sjećaju prošlih života. No malo je onih koji o tome mogu i žele nešto reći, ali poznati su primjeri kad netko dođe prvi put u neku zemlju ili grad i odjednom sve mu se čini poznatim, određene kuće, mjesto, ulice... Spominjali smo i pojam *ibburi*, dodatne duše u čovjeku koja pomaže u duhovnom uzdizanju osobe i ona može utjecati na sjećanje prijašnjeg života. I jedan primjer poznat pod nazivom Slučaj Jasbir: Dječak s tim imenom smrtno se razbolio, no ipak liječnici su ga uspjeli oživjeti i on je počeo govoriti da su njegovi roditelji u drugom gradu. Opis je bio toliko detaljan da su Jasbirovi roditelji pronašli taj grad i ljude koje je njihov sin spominjao. Njima je umrlo dijete istih godina kao što je bio Jasbir u času kada je pao u stanje kliničke smrti. Također je zanimljiv događaj u Izraelu

zabilježen 1959. kada je jedan maleni dječak pozna-
vao sve talmudske komentare u dobi kad Talmud još
nije ni imao u rukama. Smatra se da ako osoba bude
ubijena ili umre vrlo mlada, da se reinkarnira odmah
nakon smrti.

Reinkarnacija nije uvijek samo na duhovnom pod-
ručju nego se može zapaziti i u fizičkoj sličnosti s ne-
kom osobom. Vjeruje se, među ostalim, da duša ima
mogućnost izbora u kojem će tijelu živjeti i ponekad
izabere tijelo koje je »posuda patnje«. I to zbog iskustva
trpljenja koje će dušu dodatno prosvijetliti. U svakom
slučaju nitko ne postaje savršen u jednom jedinom ži-
votu, savršenost se postiže kroz sustav reinkarnacija.

Naravno, mnoga pitanja ostaju bez odgovora pa je
i Mojsije zamolio Boga¹⁷⁸ da mu pokaže svoje puto-
ve, one nevidljive, kako bi shvatio zašto pravednici
pate, slabi jedu kruh sramote, zašto se dobrim ljudi-
ma događaju loše stvari? Ali, misli čovjeka nisu misli
Svevišnjeg, naš put nije Njegov put. Naime, ljudsko
biće djeluje u prostoru i vremenu i često ne možemo
razumjeti ono što je izvan tih okvira i zadatosti, ali
jedno je sigurno, zadaća je čovjeka prevladati fizička
ograničenja i duhovno napredovati, u takvoj sudbini
svoje mjesto ima i reinkarnacija.

Potpuno je jasno da se židovski pogled na reinkar-
naciju razlikuje, primjerice, od budističkog, taoistič-
kog ili od onog u hinduizmu. Također, židovstvo je
usmjereno prema stvaranju Božjeg kraljevstva na zemlji
i zato je u židovskom učenju istaknuta preobrazba

---

¹⁷⁸ Talmud, Berachot 7

materijalnog u duhovno. Mržnja također prema nekom ili nečemu može doći iz prošlih života, odnosno zbog zakletve koja je jednom dana i nije ispunjena ili iz želje koja se nije ostvarila. Ali, Bog zna da često želimo ono što nam zapravo i ne treba.

U Talmudu nalazimo zabilježeno da su se anđeli žalili Bogu što je Toru dao Mojsiju, a ne njima¹⁷⁹, no Gospod im je odgovorio da je cilj služenje čovjeka u fizičkom svijetu i njegova duhovna transformacija. Dakle, Tora čovjeku pomaže u svladavanju mnogih prepreka. A Zohar podsjeća čovjeka da ne može uvijek biti sretan, jer je stalno na ispitu. No sretan je u učenju Tore iz koje crpi snagu i utjehu i ono što dobiva, nosi dalje. Za Židove učenje Tore je izazov i vjernik čita Toru kao što zaljubljeni čita ljubavno pismo ispitujući svaku riječ, svako slovo, odgonetavajući značenje. A čovjeku je, da bi mogao prionuti uz učenje, potrebno i zdravo tijelo kako bi služio Bogu.

Magid, pripovjedač iz Mezrića, u osamnaestom je stoljeću rekao da mala rupica na tijelu može prouzročiti veliku rupu na duši te da ono što zovemo instinktivno ponašanje zapravo dolazi iz dubine podsvijesti u koju su utisnute prijašnje inkarnacije. Zanimljivo je također da kabalisti objašnjavaju kako duše žena uglavnom neće biti reinkarnirane, odnosno možemo i tako izreći da naraštaji dolaze i odlaze, a zemlja je vječna.

Žena u tom dijelu židovskog učenja ima mogućnost zauvijek ostati u Edenu. No logično je postaviti pitanje

---

¹⁷⁹ Traktata Shabbat 88b

kada je riječ o židovskom vjerovanju u reinkarnaciju, što je s onih šesto trinaest *micvot*¹⁸⁰ koje moraju biti ispunjene da bi osoba postala savršena. Mogu li tako tešku i zahtjevnu zadaću žene ispuniti u jednom životu? Lubavićev rebe Menachem Mendel Schneerson objašnjava tu zagonetku stihom iz Izlaska: »Ovako kaži domu Jakovljevu, proglasi djeci Izraelovoj«¹⁸¹.

Istraživanje biblijskog teksta objašnjava da je Bog naredio Mojsiju da žene trebaju znati glavna načela Tore, a muškarci moraju naučiti detalje. Odakle ta prednost žena? Očito da proizlazi iz toga što su žene prve primile Toru i one su s njome mnogo bliže povezane i zato mogu naučiti samo glavna načela, jer su s Torom povezane unutarnjom esencijom. Tu leži i korijen razloga zašto muškarci stavljaju molitveni ogrtač¹⁸² i molitvene pojaseve¹⁸³, vidi se da imaju pomoćna sredstva kako bi došli do unutarnje biti Tore i na taj način osnažili svoju vezu s Bogom, dok žene ne trebaju ta pomagala – vanjske znakove kako bi mogle iskazati i osjetiti svoju duboku povezanost s Bogom. Muškarci imaju svoje »instrumente« koji ih potiču na spiritualnost, a žena je po svojoj prirodi duhovnija i ne trebaju joj materijalna pomagala. Tako možemo zaključiti da žena sa znanjem glavnih načela Tore ispunjava svih šesto trinaest zapovijedi. No priroda žene je takva da njome često vlada milosrđe i ona će se reinkarnirati kako bi mogla biti sa suprugom koji

---

¹⁸⁰ zapovijedi

¹⁸¹ Izl 19:3

¹⁸² talit

¹⁸³ tfilin

joj je sudbinski namijenjen i ona mu pomaže, postaje njegov duhovni vodič.

Također, ponekad se dvoje zaljubi, jer su već bili zajedno u prijašnjim inkarnacijama i voljeli se tako da stupaju ponovno u vezu, pa čak i onda kada je u njoj više različitih teškoća, jer oni teže biti ono što su izvorno bili: jedno.

Uglavnom znamo i to da ima onih kojima se dogodi ljubav na prvi pogled i to također govori o dušama koje su se već ranije srele u fizičkom tijelu.

Talmud, među ostalim, napominje da četrdeset dana prije začeca djeteta nebeski glas objavi tko će biti originalna duša te i te duše ili tog bića predodređenog za nju i ta sudbinska osoba naziva se *bašert*¹⁸⁴.

Ima i onih učenjaka koji smatraju da ako su dvije osobe živjele u braku u prijašnjem životu, da će se nakon smrti ponovno vratiti na zemlju zajedno i naći se na mjestu i u vremenu koje će omogućiti susret. I one će se ponovno povezati kao bračni par.

No duše ponekad prolaze kroz više loših iskustava, jer ne mogu na zemlji pronaći svoju izvornu dušu s kojom su na nebu bile sjedinjene. I kada se takve duše sretnu, odmah se prepoznaju, jer istinska je ljubav vječna. Pritom je i fizička privlačnost između takvih osoba velika, jer su već bile ne samo jedna duša nego i jedno tijelo. Ukoliko se dvije izvorne duše ne sretnu, uvijek je prisutna neodređena čežnja, osjećaj necjelovitosti, neispunjenja da se nije ostvarilo ono za čime su težili, podsvjesno i svjesno.

---

¹⁸⁴ Talmud, Sotah 2a, Sanhedrin 22a, Moed katan 8b

Kabala neostvarenje takvog sudbinskog susreta izvornih duša smatra i određenom kaznom ako je jedna od te dvije duše u prijašnjem životu počinila veliki grijeh. Primjerice u Psalmu nalazimo za njih: »Gladni su bili, žeđu izmoreni, duša je klonula u njima«¹⁸⁵.

I da zaključimo, svaka je reinkarnacija nov početak, čovjeku uvijek ostaje slobodna volja i svijest o božanskoj prisutnosti, uvijek je moguće duhovno uzdizanje i usavršavanje. Nov život je poput lista papira koji čeka da ga čovjek ispiše svojim životom.

Židovsko učenje o reinkarnaciji nikome se ne nameće, uostalom kod Židova nema ni poticanja na konverziju ili bilo što tomu slično, ali izneseno učenje svakako potiče na razmišljanje bez obzira na poglede koje o reinkarnaciji imaju druge religije. Um i duh trebaju biti otvoreni ili kako je to jednostavno izrazio židovski mistik Šimon Lavi »Tko je razumio, razumjet će«.

KRAJ

---

¹⁸⁵ Ps 107:5

Bilješka o autorci

Jasminka Domaš...

Sadržaj

Tora	5
Više pitanja nego odgovora	9
Dubina vjere	11
Svjetlo kajanja	21
Cimcum, sažimanje	28
Nebesko Adamovo tijelo	33
Izvorne duše	35
Duhovnost i pojam prostora	36
Misao, tijelo, duh	41
Antropoformizmi i deset sfirot	54
Adam i ljudske duše	57
Dvorana promjene	59
Ono što se ne može kupiti	62
Bezuvjetno davanje	65
Molitva, susret s Bogom	68
Mnogi svjetovi	73
Praktična kabala	79
Poziv na promjenu	97
Dinamični judaizam	100
Put volje	102
Sinagoga i iskustvo unutarnje tišine	105

Nebeski svodovi i šabat	108
Moć govora	111
Put židovskog mistika	114
Hasidska knjiga Tanya	117
Židovska meditacija	132
Strah od Boga	136
Zamka	141
Izgnanstvo	143
Buđenje	147
Razdaljine	150
Hanasijeva tuga	153
Učini nešto	156
Moć izbora	159
Pravednik i njegova sudbina	161
Zadana riječ	164
Gdje smo zapravo	167
Kome što pripada	169
Vrijeme dobrih i loših stvari	171
Patnja i smrt	173
Nepravda i oprost	179
Nagrada i kazna	188
Besmrtnost duše	196
Život nakon smrti	201
Čovjek i anđeo	205
Reinkarnacija	206
Bilješka o autorci	223

JASMINKA DOMAŠ DAN PO DAN

LITTERIS

Nakladnik:
Litteris

Gračanske dužice 21
10000 Zagreb
tel: 46 48 039
fax: 46 48 040
e-mail: litteris@zg.t-com.hr

Urednik:
Dražen Katunarić

Lektura i korektura:
Sandra Viktorija Katunarić

Likovno oblikovanje:
Crtaona

Grafička obrada teksta:
Krešo Turčinović

Tisak: *Grafocentar*, Zagreb

Ova je knjiga objavljena uz potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Kolovoz 2014.

ISBN 978-953-7250-??-?

Put čovjeka osvijetljen je kao da nam poručuje ugledna hrvatska spisateljica Jasminka Čorniš u svojoj novoj knjizi "Dan po dan – židovska duhovnost", kozmičkim svjetlom koje poziva ne samo da vidimo, nego i da spoznamo Njegovo Sveto Ime, a duša udahnuta u čovjeka od Svetog čezne u tišini za ispunjenjem u cjelovitosti. Knjiga "Dan po dan - židovska duhovnost" nastavak je autorčina istraživanja mističnih staza judaizma, ona je zapravo židovska mistika u svakodnevnom životu. Črpeći mudrost iz starih židovskih spisa i mističnih židovskih knjiga, brojnih priča i legenda autorica nam približava i rasvjetljuje univerzalne pojmove poput duše, kajanja, molitve, izgnanstva, patnje i smrti, nepravde i oprostaj, ili pak govori o odnosu misli, tijela i duha te o tome kakva je moć onoga što bismo, donoseći pritom, dakako, esencijalne istine o životu. Put prema židovskoj meditaciji vodi kroz promišljanje o sebi samima, pa autorica, svojim jasnim i jednostavnim, ali poetičnim govorom, pišući o dubinama vjere i Božje prisutnosti u našem svijetu, govori i o vlastitome preobražanju unutarnjom svjetlošću i promatranju stvari unutarnjim okom. Poput njezinih dosadašnjih djela, i knjiga "Dan po dan" je meditacija o duhovnosti, životu i ljubavi, molitva, potraga za Milosrdnim... "Ponekad spašavamo svijet, a da to i ne znamo", piše autorica, a upravo je to ono što sama čini ovom predragocjenom knjigom.

Jasminka Čorniš objavila je više od petnaest knjiga poezije, eseja, meditativno-mističnih zapisa i tumačenja svetih, judaističkih knjiga. Pojedine njezine knjige prevedene su na talijanski, njemački, engleski i slovenski jezik. Snimila je velik broj dokumentarnih svjedočanstava o preživjelim žrtvama holokausta za američku zakladu "Vizualna povijest" čiji je utemeljitelj Steven Spielberg. Predavač je judaizma na fakultetima unutar Sveučilišta u Zagrebu.

ISBN 978-953-7250-69-0

9 789537 250690

120,00 kn

litteris.com.hr